

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

Analýza a posouzení společné zemědělské politiky Evropské unie po roce 2020

Analysis and Assessment of the European Union's Common Agricultural Policy after 2020

Student: Bc. Nikol Matulová

Vedoucí diplomové práce: Ind. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2019

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Nikol Matulová**

Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6210T004 Eurospráva

Téma: Analýza a posouzení společné zemědělské politiky Evropské unie
po roce 2020
Analysis and Assessment of the European Union's Common Agricultural
Policy after 2020

Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Klíčové aspekty společné zemědělské politiky Evropské unie
  3. Společná zemědělská politika 2014–2020
  4. Analýza budoucího vývoje společné zemědělské politiky po roce 2020
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- FIALA, P., O. KRUTÍLEK a M. PITROVÁ. *Evropská unie*. 3. aktual., rozš. a dopl. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. 990 s. ISBN 978-80-7325-450-6.
- LOVEC, Marko. *The European Union's Common Agricultural Policy Reforms: Towards a Critical Realist Approach*. London: Palgrave Macmillan, 2016. 195 s. ISBN 978-1-137-57278-3.
- SWINNEN, Johan, ed. *The Political Economy of the 2014-2020 Common Agricultural Policy: An Imperfect Storm*. Lanham: Rowman & Littlefield International, 2015. 596 s. ISBN 978-1-78348-484-3.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2018

Datum odevzdání: 26.04.2019

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'L. Melecký', written over a horizontal line.

Ing. Lukáš Melecký, Ph.D.
vedoucí katedry

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Z. Zmeškal', written over a horizontal line.

prof. Dr. Ing. Zdeněk Zmeškal
děkan fakulty

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci včetně příloh vypracovala samostatně. Použitá literatura a ostatní materiály, z nichž jsem čerpala, jsou uvedeny v seznamu literatury.“

V Ostravě dne 23. 4. 2019

.....*Bc. Nikol Matulová*.....

Bc. Nikol Matulová

Děkuji Ing. Radomíru Kaňovi, Ph.D. za trpělivé a odborné vedení mé diplomové práce.

Obsah

1 ÚVOD	5
2 KLÍČOVÉ ASPEKTY SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE	7
2.1 Vznik a vývoj společné zemědělské politiky	8
2.1.1 Reformy společné zemědělské politiky od roku 1957 do roku 1992	9
2.1.2 Agenda 2000 - střednědobé vyhodnocení	12
2.1.3 Kontrola stavu společné zemědělské politiky	15
2.2 Základní charakteristika zemědělského sektoru	17
2.2.1 Využití zemědělské půdy	20
2.2.2 Zaměstnanost v zemědělství	21
2.2.3 Export a import	22
2.3 Hlavní předpoklady fungování SZP	24
2.3.1 Regulační nástroje a mechanismy SZP	25
2.3.2 Cenové systémy	26
2.3.3 Financování společné zemědělské politiky	26
2.3.4 Společná zemědělská politika a nově přistupující členské státy v roce 2004	28
3 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA 2014-2020	30
3.1 Legislativní rámec společné zemědělské politiky 2014-2020	31
3.1.1 Nařízení o přímých platbách č. 1307/2013	33
3.1.2 Nařízení o tržních opatřeních č. 1308/2013	37
3.1.3 Nařízení o rozvoji venkova č.1305/2013	38
3.2 Víceletý finanční rámec 2014-2020 s ohledem na společnou zemědělskou politiku	39
3.2.1 Finanční hlediska systému přímých plateb	41
3.2.2 Finanční hlediska politiky rozvoje venkova	43
3.3 Reforma společné zemědělské politiky z pohledu České republiky	44
3.3.1 Podoba českého zemědělství před reformou společné zemědělské politiky	45
3.3.2 Budoucnost společné zemědělské politiky po roce 2013 z pohledu České republiky	47
3.3.3 Finanční podpora pro české zemědělství ze SZP za rok 2014-2020	48
4 ANALÝZA BUDOUCÍHO VÝVOJE SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY PO ROCE 2020	51
4.1 Současný stav společné zemědělské politiky	51
4.1.1 Analýza přímých plateb	51
4.1.2 Analýza politiky rozvoje venkova	53

4.2	Scénáře vývoje společné zemědělské politiky po roce 2020.....	54
4.2.1	Nová podoba společné zemědělské politiky po roce 2020	56
4.3	Víceletý finanční rámec a společná zemědělská politika po roce 2020	59
4.4	Společná zemědělská politika pro období 2021-2027 z pohledu České republiky ...	61
4.5	Komparace stávajícího a budoucího období společné zemědělské politiky.....	64
4.5.1	Změna legislativního rámce	64
4.5.2	Změna finanční perspektivy	68
5	Závěr	70
	ZDROJE	72
	SEZNAM ZKRATEK.....	81
	Seznam tabulek	
	Seznam grafů.....	

1 ÚVOD

Společná zemědělská politika patří mezi nejstarší společné politiky Evropské unie. Základní cíle SZP byly zakotveny v Římské smlouvě roku 1957, avšak její vznik se datuje od roku 1962. Od svého vzniku prošla řadou reforem, aby se lépe mohla přizpůsobit měnícímu se světu. Prostřednictvím této politiky dochází k finanční podpoře především malých a mladých zemědělců, kteří se snaží své aktivity vždy realizovat s ohledem na životní prostředí. V současné době připadá na SZP politiku 35,30 % rozpočtu Evropské unie, z tohoto důvodu se řadí k nejnákladnějším politikám Unie. Se společnou zemědělskou politikou úzce souvisí také společná rybolovná politika, která se začala formulovat v osmdesátých letech dvacátého století. Vzhledem k tomu, že samotná problematika společné zemědělské politiky je velmi obsáhlá, nebude se tato diplomová práce zabývat společnou rybolovnou politikou.

Tématem diplomové práce je analýza a posouzení společné zemědělské politiky Evropské unie po roce 2020. Důvodem výběru tohoto tématu je fakt, že této problematice je současnosti věnovaná velká pozornost ze strany politiků, odborníků a široké veřejnosti, protože dochází k formování legislativního rámce a finanční perspektivy společné zemědělské politiky po roce 2020. V rámci své diplomové práce jsem se rozhodla proniknout do dané problematiky a prozkoumat, v čem se bude budoucí legislativní a finanční rámec společné zemědělské politiky lišit od stávajícího.

Cílem diplomové práce je na základě dostupných informací charakterizovat teoretická východiska společné zemědělské politiky Evropské unie, popsat vývoj, současný stav SZP a její dopad na Českou republiku. Hlavním cílem je na základě analýzy rozdílů legislativního rámce a finančního rámce (v letech 2014-2020 a 2021-2027) nastínit budoucí vývoj v oblasti unijní společné zemědělské politiky.

Metody, které byly v rámci diplomové práce použity, staví především na analýze, syntéze dedukci, popisu a následné komparaci dostupných informací pro stanovení a splnění cíle diplomové práce. Metody byly vybrány tak, aby vyhovovaly stanoveným cílům práce.

V rámci diplomové práce byla stanovena hypotéza: *„Přímé platby budou i nadále nedílnou součástí budoucí perspektivy společné zemědělské politiky.“*

Diplomová práce je rozdělena do tří hlavních tematických kapitol. První kapitola je zaměřena na klíčové aspekty společné zemědělské politiky Evropské unie. Charakterizuje příčiny vzniku SZP a vytyčuje zásadní reformní milníky ve vývoji. Jednotlivé subkapitoly se dále věnují

charakteristice základních ekonomických ukazatelů evropského zemědělství, regulačních nástrojů a mechanismů a způsobu financování SZP.

Druhá kapitola práce je zaměřena na charakteristiku současného období společné zemědělské politiky 2014-2020. Tato kapitola je rozdělena na 3 větší celky. První část se věnuje legislativnímu rámci, který se opírá o čtyři nová nařízení SZP 2014-2020. Další část této kapitoly se věnuje víceletému finančnímu rámci 2014-2020 s ohledem na společnou zemědělskou politiku, ve kterém jsou podrobněji rozebrány dva největší výdajové celky SZP, a to systém přímých plateb a politika rozvoje venkova. Třetí část kapitoly se věnuje reformě společné zemědělské politiky z pohledu České republiky, která zároveň charakterizuje podobu českého zemědělství před rokem 2014.

Třetí, závěrečná kapitola, se věnuje analýze budoucího vývoje společné zemědělské politiky po roce 2020. Nejprve se zaměřuje na současný stav evropského zemědělství, především na fungování systému přímých plateb a politiky rozvoje venkova a následně formuluje možné scénáře vývoje společné zemědělské politiky i s ohledem na víceletý finanční rámec 2021- 2027. Závěr kapitoly se věnuje komparaci současného a budoucího období SZP, jak z legislativního, tak z finančního hlediska.

2 KLÍČOVÉ ASPEKTY SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE

Společná zemědělská politika (SZP) – Common agriculture policy (CAP), patří mezi nejstarší společné politiky Evropské unie. I když od svého vzniku v šedesátých letech dvacátého století prošla řadou změn, tak je tato politika stále nejnákladnější a nejnámennější politikou Evropské unie (Marek a Baun, 2010).

Zemědělská politika prošla od svého vzniku řadou reforem, aby se mohla lépe přizpůsobit měnícímu se světu. Činnost společné zemědělské politiky neustále směřuje k finanční podpoře zemědělců, především malých a mladých zemědělců, kteří se snaží své aktivity vždy realizovat s ohledem na životní prostředí. Podpora zemědělcům je poskytována pomocí několika mechanismů jako jsou finanční podpory, výrobní kvóty nebo přímé platby.

Základní cíle společné zemědělské politiky jsou zakotveny v článku 39 Smlouvy o fungování EU¹, které jsou vymezeny následovně: „*zvýšit produktivitu zemědělství podporou technického pokroku a zajištěním optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovní síly, zajistit odpovídající životní úroveň zemědělců, stabilizovat trh, zajistit plynulé zásobování potravinami a zajistit spotřebitelům rozumné ceny*“ (Massot, 2018e). Cíle byly stanoveny tak, aby zajistili jak ochranu výrobců, tak i spotřebitelů. Již v Římské smlouvě z roku 1958, o které bude více pojednávat kapitola 2.1.1, byly stanoveny základní cíle společné zemědělské politiky, které odpovídají dnešním cílům.

Zemědělství se velice liší od jiných odvětvích tím, že na něj nepůsobí jen trh ale i jiné okolnosti. Je silně ovlivněno přírodními faktory, klimatickými změnami a také biologickými cykly jako jsou doba zrání, růst hospodářských zvířat aj. Je zde také patrná nedokonalá konkurence, vzhledem k velkému množství malých zemědělců s nízkou úrovní produktivity práce. Důchody v oblasti zemědělství jsou nízké s ohledem na jiná odvětví. Zvýšení důchodů by se mohlo promítnout do celkových nákladů výroby, které by způsobilo navýšení koncových cen zemědělských produktů, což by mělo dopad na spotřebitele (Neumann, 2004). Tyto důvody vedou jednotlivé země ke státním zásahům v oblasti zemědělství a také k formování mezinárodní integrace ve světovém měřítku.

---

¹ Smlouva o fungování Evropské unie – neboli druhá část Lisabonské smlouvy, která vstoupila v platnost v roce 2009 a obsahuje také Smlouvu o Evropské unii

2.1 Vznik a vývoj společné zemědělské politiky

První zmínky o společné zemědělské politice se datují k padesátým letům dvacátého století. Jedná se o období po druhé světové válce, kdy státy Evropy trpěly nedostatečným množstvím potravin pro své občany a bylo tedy nutné vytvořit mechanismus, který by zajišťoval trvalý příjem potravin. První integrační aktivity vyvíjela na počátku padesátých let dvacátého století Francie, která se snažila zavést sektorovou integraci v zemědělství. Ta by fungovala na stejném principu jako Evropské sdružení uhlí a oceli.² Společná zemědělská politika byla následně zavedena v roce 1962 (Zobbe, 2002).

Důvody, proč se začalo uvažovat, že by zemědělský sektor v rámci Evropy byl sjednocen, byly čistě ekonomické, politické a sociální. Zemědělský sektor oproti jiným sektorům je velmi specifický. Vlivem neustále se měnících přírodních podmínek nelze přesně stanovit, jako v jiných sektorech, objem výroby. Z makroekonomického hlediska je zemědělský sektor důležitou oblastí pro celé národní hospodářství. V oblasti zemědělství se vyrábí primární zboží a suroviny s nízkou cenovou elasticitou poptávky, proto je nutné pro zachování makroekonomické stability udržet nízkou cenovou stabilitu u základních potravin.

K politickým důvodům, které stály u zrodu společné zemědělské politiky, patřila snaha zakladatelů Evropského hospodářského společenství zajistit, aby bylo dostatek výživy pro všechny obyvatele Evropy. Dále se Společenství snažilo podpořit rodinné firmy, rozvíjet zemědělskou výrobu napříč všemi regiony Evropského hospodářského společenství a snažilo se o stabilizaci příjmů zemědělců, které by vedly k dosažení srovnatelné životní úrovně obyvatelstva jak ve městech, tak i na venkově (Fojtíková a Libiedzik, 2008).

Následující tabulka 2.1 popisuje, jak se jednotlivé členské státy Evropského hospodářského společenství podílely na celkovém HDP a zaměstnanosti, exportu a produkci v oblasti potravin mezi lety 1950 a 1960. Je zřejmé, že největším producentem v oblasti zemědělství, co se do rozlohy zemědělského území a taky do produkce týče, byla Francie. Druhým největším zemědělským producentem byla Itálie a následně Západní Německo³. Naopak nejméně se na zemědělství podílela Belgie společně s Lucemburskem. Tyto státy tvořily od roku 1921 tzv. Belgicko-lucemburskou hospodářskou unii.

---

² Evropské sdružení uhlí a oceli-ESUO bylo založeno roku 1952 tzv. Pařížskou smlouvou jako mezinárodní organizace mezi 6 státy – Francie, Německo, Itálie a země BENELUXU.

³ 3. října roku 1990 došlo ke znovusjednocení Německa.

Tab. 2.1: Zemědělství ve vybraných členských státech Evropského hospodářského společenství v letech 1950 až 1960

	podíl na HDP (1956)	podíl na zaměstnanosti (1956)	zemědělská půda v 1000 km ² (1960s)	podíl na exportu (1956)	podíl na produkce na EHS (1955/1956)
Německo	11 %	15 %	143,00	3 %	23 %
Velká Británie	5 %	5 %		3 %	
Francie	15 %	25 %	346,00	15 %	39 %
Belgie-Lucembursko	8 %	13 %	19,70	5 %	5 %
Nizozemsko	12 %	15 %	23,00	35 %	6 %
Itálie	25 %	41 %	209,00	24 %	27 %

Zdroj: Lovec, 2016, vlastní zpracování

2.1.1 Reformy společné zemědělské politiky od roku 1957 do roku 1992

V rámci Evropského hospodářského společenství⁴ byla největším a nejvýznamnějším producentem v oblasti zemědělství Francie. Ta se snažila podpořit myšlenku o vytvoření volného trhu se zemědělskými produkty. V rámci tohoto trhu by docházelo k regulaci obchodu se zemědělskými komoditami se státy, které by nebyly součástí Společenství a tím by nedocházelo k ohrožení domácí produkce (Hodač a spol., 2014). Tento systém obchodování s nečlenskými státy podporovala také Itálie a Nizozemsko. Itálie a Nizozemsko začaly být v oblasti zemědělství vysoce konkurenceschopné a snažily se svou produkcí orientovat na vývoz. Jediné Německo se k tomuto systému volného trhu v rámci společné zemědělské politiky stavělo velmi skepticky. Systém zcela neodpovídal jejich myšlenkám o společné politice. Někdejší německý kancléř Konrád Adenauer přišel s kompromisním řešením, na základě kterého byly formulovány základní cíle společné zemědělské politiky. Tyto cíle byly zakotveny v **Římské smlouvě⁵ z roku 1957 a byly stanoveny následovně:**

- *zvýšit produktivitu zemědělství pomocí technického rozvoje a optimálního využití výrobních faktorů, a to zejména pracovní síly*
- *zajistit spravedlivé životní úrovně zemědělského obyvatelstva zejména zvyšováním individuálních výtěžků zemědělců*
- *stabilizovat trh se zemědělskými výrobky*
- *zajistit pravidelné zásobování zemědělskými výrobky*

⁴ Evropské hospodářské společenství – EHS – bylo založeno v roce 1957 Římskou smlouvou a zakládajícími státy byly Západní Německo, Francie, Itálie, Belgie, Lucembursko a Nizozemsko

⁵ Římská smlouva tzv. smlouva o založení Evropského hospodářského společenství

- *zajistit přiměřené ceny pro spotřebitele* (Fojtíková, Libiedzík 2008, s.5)

Stanovené cíle ekonomického charakteru se snažily zvýšit produktivitu práce, rozšířit technický pokrok a optimálně využít výrobní faktory především pracovní síly. Dále bylo cílem zvýšit konkurenceschopnost evropského zemědělství na světovém trhu a snažit se zabezpečit potravinovou soběstačnost napříč Evropou (Neumann, 2004).

Cíle společné zemědělské politiky působily pozitivně ve všech členských státech Evropského hospodářského společenství. Docházelo k rozvoji zemědělského sektoru a EHS bylo zcela soběstačné v oblasti zajištění potravin pro své obyvatelstvo. I když společná politika přispěla k rozvoji zemědělského sektoru a ke zvýšení životní úrovně mezi zemědělci, docházelo také se zavedením dotačního mechanismu k nadvýrobě. Cena výrobků nebyla určena trhem, tedy nabídkou a poptávkou, ale jednotliví ministři zemědělství členských států každý rok rozhodli o ceně zemědělských výrobků. Velkovýrobci se snažili maximalizovat svůj zisk nadměrnou produkcí své výroby. Pevně stanovené ceny pro ně znamenaly stálý příjem a žádné riziko, protože stabilitu cenové hladiny zajišťovala Evropská komise, která prostřednictvím své intervenční angažovanosti, vykupovala nadbytečnou produkci. Tato krize z nadvýroby se projevila např. u másla, mléka, obilovin nebo vína a začaly vznikat tzv. „hory másla a jezera vín“. Evropská komise tuto situaci považovala pouze za dočasný problém. Evropské hospodářské společenství např. v roce 1985 vlastnilo 18 502 tisíc tun obilnin, což představovalo na jednoho obyvatele tehdejších devíti členských zemí asi 70 kg (BusinessInfo.cz, 2009).

Evropská komise se snažila tuto situaci řešit pomocí exportu. Přebytečné potraviny byly exportovány do nečlenských zemí za nižší cenu, než byly prodávány na domácím území. Tuto činnost velmi kritizovala organizace GATT⁶, jejichž členy byly i členské státy Evropského hospodářského společenství. Jednalo se o tzv. dumping⁷, který byl v rozporu s úmluvou, kterou jednotlivé členské státy při vstupu do organizace GATT musely podepsat. Dále činnost Evropského hospodářského společenství kritizovali také velkovýrobci potravin jako Spojené státy americké, Kanada, Argentina nebo Austrálie. Společná zemědělská politika měla také negativní dopad, především svým dumpingovým exportem, na nečlenské státy, kdy docházelo k poklesu cen potravin na světovém trhu (BusinessInfo.cz, 2009).

Vysoká míra solidarity mezi jednotlivými členskými státy ovlivnila sociální cíle SZP, které měly zajistit spravedlivou životní úroveň zemědělců napříč Společenstvím prostřednictvím

---

⁶ GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu, která se týká mezinárodního obchodu se zbožím. (wto.org, 2019)

⁷ Dumping – prodej vyváženého zboží za hranicemi levněji než v zemi výroby. (managementmanic.com, 2019)

zvýšením důchodu. Dále měly zajistit přiměřené ceny za dodané zboží spotřebitelům. Z tohoto hlediska byly sociální cíle vůči ekonomickým neslučitelné. Zvýšení důchodu při nízké produktivitě, bez jakéhokoliv zásahu státu v podobě podpor, bylo možné docílit pouze zvýšením cenové hladiny výrobků pro spotřebitele.

Mezi politické cíle patřily především stabilizace trhu se zemědělskými komoditami a také potravinová soběstačnost. I když původní cíle, které byly definované Římskou smlouvou, způsobily vnitřní nepokoje v rámci Společenství, tak se projeví v průběhu let, jako potřebný nástroj pro poválečnou Evropu v oblasti politické a ekonomické (Neumann, 2004).

Společná zemědělská politika měla pozitivní dopad na jednotlivé členské státy především v oblasti produktivity práce, mechanizace výroby anebo využití umělých hnojiv. Docházelo ale také k nerovnostem uvnitř odvětví především mezi velkými a malými farmami. V průběhu let proto musela společná zemědělská politika projít několika reformami. První z nich byl tzv. **Mansholtův⁸ plán** z roku 1968. Byla to reakce na krizi z nadvýroby a také z neefektivního podpůrného cenového systému. Mansholt se snažil svým plánem zvýšit efektivnost zemědělské výroby a snížit počet osob zaměstnaných v zemědělském sektoru. Tento plán se však střetl s mnoha protesty především ve Francii a Německu a nebyl tedy zaimplementován do společné zemědělské politiky, ale byl ponechán na dobré vůli členských států (Lacina a kol., 2016).

V roce 1972 byla snaha o zavedení dalších strukturálních opatření, které měly vést k modernizaci zemědělství. Tato opatření stále nevyřešila problémy s nadvýrobou a docházelo k tomu, že nabídka a poptávka po zemědělských produktech zůstávala v nerovnováze. Mezi lety 1973 až 1988 růst objemu zemědělské produkce převyšoval meziroční růst vnitřní poptávky po této produkci. Zemědělská produkce rostla 2 % ročně a vnitřní poptávka stoupala meziročně o 0,5 %. Další snaha, jak změnit společnou zemědělskou politiku, přišla v osmdesátých letech dvacátého století, kdy Evropská komise nejprve vydala Zelenou knihu „*Perspektivy pro Společnou zemědělskou politiku* (1985)“ a také navrhla fundamentální reformu (Fojtíková a Libiedzik 2008). Tato reforma nebyla opět úspěšná.

Potíže v oblasti financování byly důležitým podnětem k reformě SZP v roce 1992. Jednalo se o tzv. **McSharryho reformu**.⁹ McSharryho reforma vycházela z dohod Uruguayského kola GATT o liberalizaci agrárního trhu. Evropské hospodářské společenství se zavázalo, že sníží

---

⁸ Mansholtův plán je pojmenovaný po viceprezidentovi Evropské komise Siccu Mansholtovi z Nizozemska, který byl zodpovědný za oblast SZP.

⁹ Ray McSharry je irský politik a od roku 1991 zastával funkci Evropského komisaře pro oblast zemědělství

cenové podpory domácí výroby, tedy že dojde ke snížení intervenčních cen, a že zvýší objem přímých plateb zemědělcům, které byly podmíněny tím, že farmáři musejí snížit plochu obdělávané půdy a část uvádět do klidu. Snížení intervenčních cen zapříčinilo, že došlo k poklesu ceny u obilí o 29 %, u hovězího masa o 15 % a u mléčných výrobků o 5-15 %. V průběhu osmdesátých let dvacátého století došlo ke snížení počtu farmářů v rámci Evropského hospodářského společenství z 11,9 milionů na 9,6 milionů (Lovec, 2016).

Další opatření byla přijata za účelem ochrany životního prostředí a vznikala tzv. agro-environmentální opatření. Docházelo k podpoře zalesnění zemědělské půdy a byl podpořen předčasný odchod zemědělců do důchodu za účelem snížení počtu farem. V rámci Uruguayského kola GATT byla uzavřena dohoda o zemědělství, která zaváděla zvláštní ochranná opatření v případě ohrožení domácích trhů. V rámci této dohody byla uzavřena dohoda o olejninách, kde EHS získalo časově omezené právo vysoké podpory svých producentů olejnin. Do dohody o zemědělství byly zařazeny kompenzační platby EHS do tzv. modrého boxu, na které se nevztahovaly omezení domácích podpor z hlediska GATT (Lacina a kol., 2016).

McSharryho reforma byla z hlediska snížení intervenčních cen považována za úspěšnou, avšak celkovou finanční náročnost společné zemědělské politiky se nedařilo snížit. Stále přetrvávaly hlavní zásady SZP, a to finanční solidarita, společný trh a preference společenství¹⁰. Hlavní změnu, kterou Mcsharryho reforma přinesla, byla v oblasti financování. Došlo k přechodu **z plošného vyplácení finančních podpor na přímé platby** (Fojtíková a Libiedzik, 2008).

2.1.2 Agenda 2000 - střednědobé vyhodnocení

V průběhu let od roku 1993 se potýkala společná zemědělská politika s řadou změn. Docházelo k rozvoji obchodní a hospodářské spolupráce se zeměmi střední a východní Evropy, které se začaly postupně začleňovat do Evropské unie. V souvislosti se vznikem společné měny „euro“ byla zavedena rozpočtová omezení.

Evropská komise se snažila pokračovat v reformách SZP a navrhla reformu **Agenda 2000**, která byla uveřejněna v červenci roku 1997. Tato agenda zohledňovala především fakt, že dochází k rozšíření Evropské unie o nové vstupující členské státy, které mělo dopad na rozpočet a celkovou agrární nabídku trhu EU. Dále zohledňovala blížící se nové kolo jednání WTO v Dohá, které se uskutečnilo v roce 2001. Na konferenci se zavázali členské státy WTO ke

---

¹⁰ Viz. kapitola 2.3.

zlepšení přístupu na trh se zemědělskými komoditami a k odstranění všech vývozních forem subvencí, které sloužily k podpoře domácí produkce a narušovaly obchod (Massot a Nègre, 2018).

Agenda 2000 byla navržena tak, aby zohlednila novou finanční perspektivu na léta 2000 až 2006. Komise nejprve předložila návrh, ve kterém požadovala, aby došlo ke zmrazení výdajů na společnou zemědělskou politiku v daném období na úroveň z roku 1999 a to na 40,5 mld. EUR. Tento návrh však nenašel podporu v některých členských státech, které požadovaly mírné navýšení celkových výdajů na SZP a to na 42,5 mld. EUR. Celková diskuse o podobě nové reformy Agenda 2000 vyvolala řadu protestů. K největším protestům docházelo především ve Francii. Přes veškeré neshody došlo v Berlíně v roce 1999 na zasedání Evropské rady k přijetí definitivní verze reformy společné zemědělské politiky. Finální verze obsahovala následující opatření:

- „*snížení cenových podpor u obilovin (o 15 %), hovězího masa (o 20 %) a od roku 2005 také u mléka (o 15 %) s cílem zajistit konkurenceschopnost evropského zemědělství,*
- *zajištění slušné životní úrovně zemědělců, kdy příspěvky k příjmům nejsou vázány na objem produkce,*
- *podpora tržní orientace zemědělců s dopadem na účast EU v mezinárodním obchodě se zemědělskou produkcí,*
- *větší důraz kladen na nezávadnost a kvalitu potravin, čímž se zohledňuje zájem spotřebitelů na zvýšenou ochranu životního prostředí a na zacházení se zvířaty (animal welfare),*
- *začlenění ekologických cílů do SZP,*
- *péče o rozvoj venkova s cílem zachovat evropské kulturní dědictví“ (Fojtíková a Libiedzík 2008, s 14)*

Reforma přinesla podstatnou změnu v neekonomické oblasti zemědělského sektoru. Začala se zkoumat nezávadnost potravin a také jejich kvalita. Byl kladen důraz na ochranu přírody, rozvoj venkova, začalo se kontrolovat zacházení se zvířaty, posiloval význam strukturálních a agroenvironmentálních opatření a investice do nových technologií.

Finanční podpora pro zemědělce byla podmíněna dodržováním ochrany životního prostředí. Podpory byly vypláceny prostřednictvím platebních agentur a byl zaveden systém „**modulace podpor**“. Členské státy mohly přesunout část finančních prostředků z prvního pilíře do druhého

pilíře SZP. Strukturální opatření posílila nový směr SZP rozvoj venkova tzv. **druhý pilíř**¹¹ (Lacina a kol., 2016).

Reforma zemědělství byla pozitivně vnímána veřejností. Došlo k posílení prvků ochrany životního prostředí, ochraně půdy před erozí a k ochraně biotopů ohrožených druhů ptáků. Posiloval také význam organického zemědělství¹².

Významným milníkem v novém tisíciletí pro společnou zemědělskou politiku byl rok 2002, kdy zemědělský komisař **Fischler** předložil svůj návrh na další reformu zemědělství. Tento návrh byl podkladem pro tzv. **Střednědobou zprávu**, kterou předložila evropská komise a měla sloužit jako hodnotící zpráva společné zemědělské politiky, ale nakonec byla v roce 2003 přijata jako zpráva pro novou reformní etapu (Neumann, 2004). Navržená nová reformní opatření vstoupila v platnost v roce 2005 a některé členské státy měly možnost odložit přijetí těchto opatření nejpozději do roku 2007. Reforma sebou přinesla nové klíčové aspekty SZP:

- **„Decoupling“**- tzv. oddělení přímých plateb od produkce. Jednalo se o zavedení jedné přímé platby (Single Payment Scheme-SPS) na farmu. Zemědělec získal pouze jednu platbu oproti předchozím několika platbám. Přímá platba byla vypočtena na tzv. referenční období, které bylo stanoveno od roku 2000 až 2002 a vztahovala se na obiloviny, olejniny, len, konopí, luštěniny a další. Přímou platbu bylo možné převést na jiného farmáře nebo ji pronajmout anebo také prodat. Členské státy mohly přijmout i následující opatření:
  - *„25 % plateb může být zachováno v původním režimu (coupled),*
  - *u ovcí 50 % plateb může zůstat v režimu coupled,*
  - *u skotu byly členským státům nabídnuty tři další možnosti řešení plateb.“*(Fojtíková a Libiedzik, 2008, s 14)

Systém SAPS (Single Area Payment Scheme) mohly využít nové členské státy po vstupu do Evropské unie pouze v prvních letech svého hospodaření. V následujících letech musely

---

¹¹ **První pilíř** – jedná se o systém přímých plateb, který je poskytován zemědělcům, nezávislý na produkci. Přímé platby vyrovnávají zemědělci náklady spojené s dodržováním přísných standardů EU a zachování krajiny a biologické rozmanitosti

Druhý pilíř – zabývá se politikou rozvoje venkova, zemědělci mohou požadovat finanční podporu za účelem nákupu nových technologií a mimoprodukční funkce zemědělství (péče o krajinu, ochrana životního prostředí), projekty jsou financovány ze zdrojů EU, z národních zdrojů a ze soukromých zdrojů (Lacina a kol. 2016).

¹² Organické zemědělství se vyznačuje tím, že vysoce dbá na ochranu životního prostředí. Snaží se méně kontaminovat potravinový řetězec např. zákazem umělých hnojiv, pesticidů a zákazem používání neautorizovaných chemických substancí (Lacina a kol, 2016).

v rámci hospodaření využít systém jedné přímé platby tzv. SPS. Cílem bylo, aby došlo ke snížení objemu produkce, která byla s ohledem na dotace příliš vysoká.

- „**Cross-compliance**“ – křížová kontrola – se zavedením jedné přímé platby byly stanoveny také určité standardy, které podmiňovaly získání přímé platby pro zemědělce. Jednalo se celkem o 19 legislativních předpisů, jako je ochrana životního prostředí, nezávadnost a kvalita potravin, správné zacházení se zvířaty, udržování půdy v dobrém stavu aj. Při nedodržení některé legislativy mohla být udělena zemědělcům pokuta. Na zemědělské půdě, která spadala pod pravidla tzv. Cross-compliance, se nemohly pěstovat ovoce a zelenina.
- „**Systém povinné modulace**“ – jednalo se o zvýšení finančních prostředků, které měly být použity na rozvoj venkova. Reforma stanovila, že od roku 2005 bude každoročně přesunuta část plateb do fondů, které budou složité pro rozvoj venkova. Z této finanční podpory byli vyňati zemědělci, jejichž podpora od Evropské unie byla do výše 5000 EUR. Evropská unie se pomocí fondů snažila finančně podpořit rozvoj venkova ve členských státech a odstranit nerovnováhu. Pouze do 20 % evropských farem byla poskytnuta finanční podpora ve výši 80 % celkového rozpočtu určených na pomoc v rámci společné zemědělské politiky (Massot, 2018b).

2.1.3 Kontrola stavu společné zemědělské politiky

Od roku 2008 byla zavedena tzv. **kontrola stavu SZP – Health Check**, která měla zkoumat funkčnost zavedených opatření z roku 2003 a případně je dále rozvíjet. Vzhledem k tomu, že v rámci přijatých reforem nedošlo ke 100 % shodě ve všech členských zemích, bylo přijato několik tzv. doložek o přezkumu. Tyto doložky umožňovaly tvořit další úpravy již v zavedených opatření.

Evropská komise předložila 20. listopadu 2007 sdělení „*Příprava na kontrolu stavu reformy SZP*“ Radě EU a Evropskému parlamentu a v květnu následujícího roku, po konzultacích, byl vydán legislativní návrh, který obsahoval zprávu o přezkumu následujících oblastí:

- systém přímých plateb,
- intervenční tržní mechanismus,
- politika rozvoje venkova.

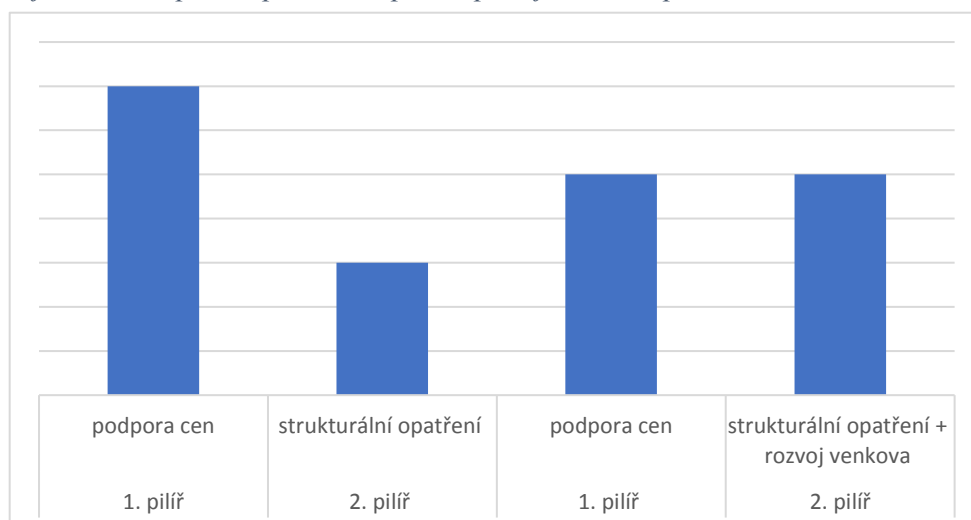
Komise dále předložila návrh, ve kterém požadovala důslednější oddělení přímých plateb od množství produkce, navýšení prostředků v druhém pilíři a další snížení intervenčních cen.

Jednání mezi jednotlivými ministry zemědělství členských států a Evropskou komisí byla uzavřena v listopadu 2008 dohodou, ve které se všichni zúčastnění dohodli na následujícím:

- **postupné rušení kvót** – do roku 2015 docházelo k navýšení mléčných kvót o 1 % a v roce 2015 byly kvóty zcela zrušeny,
- **důslednější oddělení podpory od produkce** – po reformě v roce 2003 došlo k oddělení přímé platby zemědělcům od produkce. Některé členské státy však ponechaly přímé podpory zemědělcům vázané na objemu produkce,
- **pomoc odvětvím se zvláštními problémy** – členské státy mohly v rámci svého vnitrostátního rozpočtu si ponechat 10 % na přímé platby, které byly následně použity na environmentální opatření nebo na uvádění odvětví na trh,
- **podporu zemědělcům ve znevýhodněných oblastech**, kteří produkují mléko, hovězí, kozí a skopové,
- **přesun finanční podpory** z přímé podpory pro zemědělce do fondů na rozvoj venkova,
- **zvýšení investiční podpory pro mladé zemědělce** z 55 000 EUR na 70 000 EUR,
- **zrušení vynětí půdy z produkce** za účelem maximalizace výrobního potenciálu zemědělství (Bečvářová a Zdráhala, 2013b).

Po zavedení systému oddělených přímých plateb od produkce se přenesla větší pozornost do oblasti rozvoje venkova, a především do socio-regionálních problémů. Následující graf 2.1 poukazuje na původní politiku společné zemědělské politiky, která byla cílena především na podporu cen produktů v zemědělství a oblast strukturálních opatření zůstávala v kompetenci členských států. Po celé řadě reforem, kterou si SZP prošla od devadesátých let dvacátého století až do počátku dvacátého století, se oblast strukturálních opatření a rozvoje venkova převedla na úroveň společné zemědělské politiky a došlo k vyrovnání obou pilířů.

Graf 2.1: Princip dvou pilířů SZP před a po reformních opatřeních

Zdroj: Bečvářová a Zdráhal, 2013a, vlastní zpracování

Další významná reforma SZP nastala v roce 2013, kdy Evropská komise navrhla 4 nová nařízení, která upravovala společnou zemědělskou politiku pro období 2014-2020. Byly vytyčeny hlavní cíle a stanoven nový rozpočet pro SZP. Touto problematikou se bude hlouběji zabývat kapitola 3.

2.2 Základní charakteristika zemědělského sektoru

Evropská unie se vyznačuje svojí geografickou různorodostí. Skládá se z mnoha regionů nacházejících se v různých klimatických podmínkách, které mají dopad na zemědělskou produkci. Evropská unie, vzhledem ke svým dobrým klimatickým podmínkám pro pěstování potravin, specifickými výrobními postupy a širokou škálou zemědělských produktů, je druhým největším vývozcem zemědělských produktů na světě. V rámci zajištění základních potravin pro své obyvatele je zcela soběstačná. V roce 2013 byl zemědělský sektor tvořen 10,8 mil. farem a okolo 40 % celkové rozlohy Evropské unie se využívala pro oblast zemědělství (Europa, 2018). Společná zemědělská politika klade velký důraz na zemědělce, kteří musí s půdou zacházet tak, aby bylo dodrženo veřejné blaho pro všechny občany a zachována biologická rozmanitost.

Zemědělství EU se vyznačuje svým moderním přístupem. Řadí se k předním vývozcům a také dovozcům. Jsou dodržovány přísné bezpečnostní a hygienické předpisy, které zajišťují nezávadnost produkce a vysokou kvalitu výroby. Společná zemědělská politika se snaží při svých zavádějících opatřeních zohledňovat životní prostředí, ke kterému je velice šetrná. Velký důraz je také kladen na rozvoj venkova. Zemědělci jsou nuceni při své produkci potravin zajišťovat zachování krajiny jako místa, která lidé zde žijící a pracující využívají k relaxaci.

Největší počet farem se nachází ve východní části Evropské unie. Z celkového počtu farem EU 28 se 33,4 % nachází v Rumunsku, 13,2 % v Polsku a 9,3 % v Itálii. V EU převažuje velké množství tzv. malých farem, jejichž výnos je menší než 25 000 EUR a nacházejí se ve východní a jižní části. Malé farmy jsou často rodinné firmy, které jsou významné ve venkovských oblastech, kde nabízejí lidem práci. Největší farmy, jejichž produkce dosahuje 542 000 EUR, se nachází v Německu (Europa, 2018).

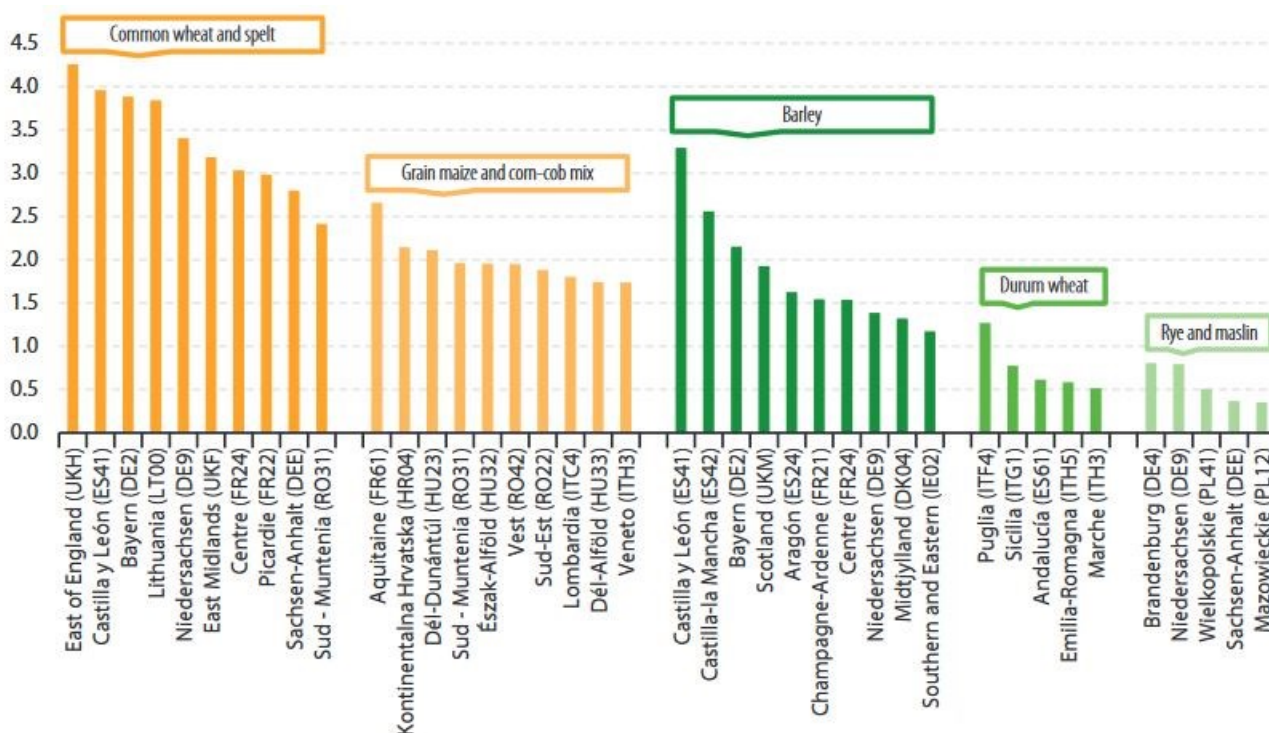
Půdní plocha se nejčastěji využívá k pěstování obilovin. Obilovina je nejdůležitější zemědělskou plodinou a je využívána k lidské spotřebě, ke krmení zvířete nebo k výrobě nápojů a průmyslových výrobků, např. škrobu. V roce 2016 bylo 57,2 mil. hektarů zemědělské půdy využito k pěstování obilovin a celková produkce EU 28 činila v témže roce 301,7 mil. tun. Obilovina je nejvíce pěstována v oblasti Španělska dále západní a severní Francie, východní Anglie, Německa a Dánska. Tyto oblasti jsou charakteristické z hlediska mírného podnebí a nízkého výskytu srážek. Nejčastější pěstovanou obilovinou v rámci EU 28 je pšenice a špalda. Největší produkce pšenice a špaldy byla v roce 2016 zaznamenána ve východní Anglii (4,3 mil. tun) a ve Španělsku (4,0 mil. tun). Jižní členské státy EU 28, jako je Portugalsko, jižní Španělsko a Itálie se specializují na pěstování kukuřice. Proti tomu ječmen je charakteristický především pro horské oblasti jako je severní Finsko, Švédsko, horskou oblast Rakouska nebo severního Irsku, ale také pro oblast jihovýchodního Španělska. V roce 2016 byla nejvyšší produkce ječmene zaznamenána právě ve Španělsku konkrétně oblast Castilla y León (3,3 mil. tun) a Castilla-la-Mancha (2,6 mil. tun). Nejnižší produkce v oblasti pěstování obilovin v EU je dosahováno u pěstování žita a tvrdé pšenice. Tato plodina je pěstována pouze ve dvou oblastech jižní Francie, v jižní části Itálie a v jednom regionu Španělska (Europa, 2018).

Následující Graf 2.2 zachycuje objem produkce jednotlivých druhů obilovin v regionech podle NUTS 2¹³ v roce 2016.

---

¹³ NUTS 2 – Nomenklatura územních statistických jednotek. Slouží pro statistické účely Eurostatu (statistického úřadu Evropské unie) a byly zavedeny v roce 1988 (Fojtíková a kol, 2014).

Graf 2.2: Regiony NUTS 2 s největším objemem produkce vybraných obilovin v roce 2016

Zdroj: *Evropa, 2018, s.170*

Evropská unie je světovým producentem v oblasti vína. Polovina celkové světové produkce je tvořena produkcí právě z vinic Evropské unie. Je to dáno tím, že především jižní část Evropy se nachází v dobrých klimatických podmínkách pro pěstování vinné révy a několik regionů v těchto oblastech je závislých na produkci vína. V roce 2015 byla zemědělská půda EU 28 o velikosti 3,2 mil. hektarů využita právě pro pěstování vinné révy. Tato oblast se rozprostírala mezi 17 členskými státy, z nichž každý členský stát vlastnil v roce 2015 více než 500 hektarů vinic. Největšími producenty vína v Evropské unii jsou Španělsko, Francie, Itálie a Portugalsko (Evropa, 2018).

Zemědělský sektor EU je také znám chovem hospodářských zvířat, především skotu, prasat, ovcí a koz. Celková produkce těchto zvířat byla v roce 2016 odhadována na 336 mil. kusů. Nejčastěji jsou chována prasata (147,2 mil. kusů) dále skot (89,1 mil. kusů) a následně ovce (87,1 mil. kusů) a kozy (12,8 mil. kusů). Největšími chovateli je opět Španělsko, Francie, Velká Británie a Německo. Evropská unie se také specializuje na produkci kravského mléka. Kravské mléko je dále zpracováno a okolo 36 % z celkového množství je použito na výrobu sýrů a 28 % je použito na výrobu másla (Evropa, 2018).

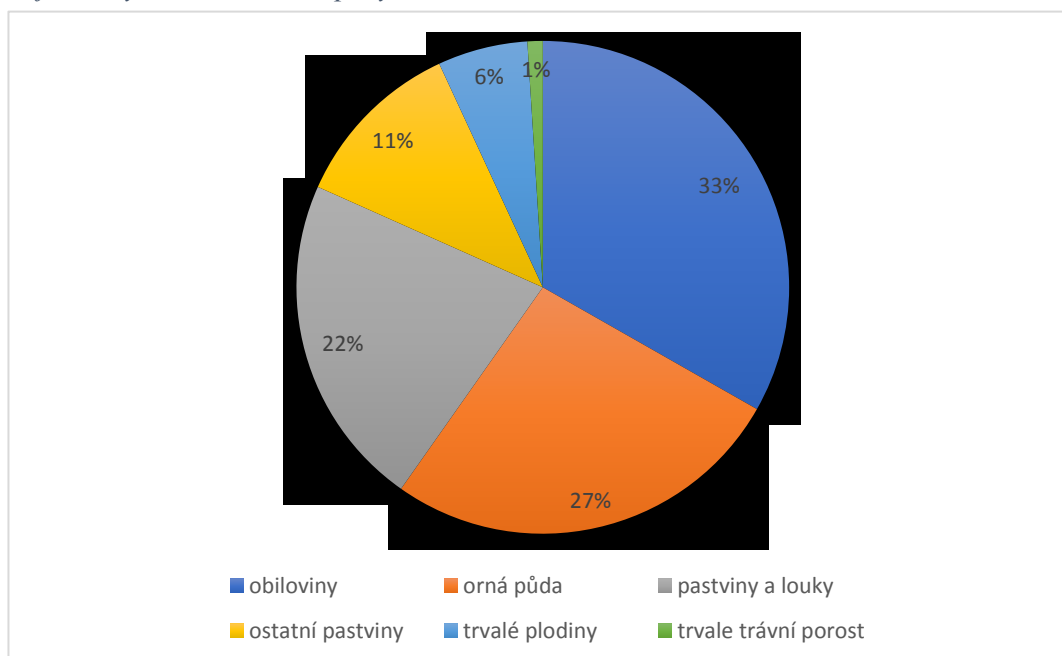
2.2.1 Využití zemědělské půdy

Zemědělská půda v roce 2013 představovala 40 % celkové rozlohy EU 28. Zemědělské podniky dále vlastnily 9 % rozlohy v podobě zalesněných ploch a půdy nevyužívané k zemědělství. Podíl rozlohy využívané k zemědělství činil v Irsku 72,5 % a ve Spojeném království činila zemědělská půda více než dvě třetiny celkové rozlohy. Naopak nejmenší využití zemědělské půdy je v severských zemích, kde zemědělská půda zabírá ve Švédsku 7,5 % a Finsku 7,4 % z celkové rozlohy. Podíl zalesněné plochy patřící zemědělským podnikům v těchto státech představoval větší podíl než zemědělská půda.

Orná půda, která představuje půdu pro obiloviny a ostatní ornou půdu, zaujímala 59,8 % z celkové zemědělské půdy. Trvalé travní porosty a louky, jako jsou pastviny a louky, zaujímají jednu třetinu z celkové rozlohy určené pro zemědělskou půdu a trvalé kultury (vinice, olivovníky a sady) představovaly v roce 2013 pouze 5,9 %.

Následující Graf 2.3 podrobněji analyzuje využití zemědělské půdy EU 28. Orná půda zaujímá více než polovinu celkové rozlohy zemědělské půdy, z čehož 33,2 % tvoří obiloviny. Podíl 21,9 % na celkové zemědělské půdě tvoří trvalé travní porosty a louky a 11,4 % představují tzv. extenzivní¹⁴ pastviny (Europa, 2015).

Graf 2.3: Využití zemědělské půdy EU 28 v roce 2013

Zdroj: Europa, 2015, vlastní zpracování

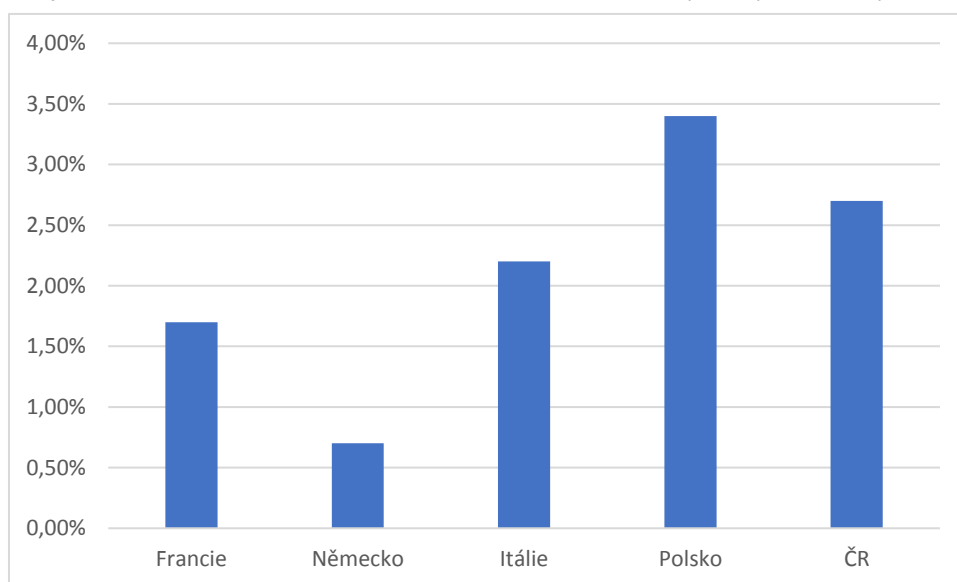
¹⁴ Extenzivní pastviny – druhy rostlin s nejvyšší stálostí – jetel plazivý, bojínek luční, jílek vytrvalý aj.

2.2.2 Zaměstnanost v zemědělství

V roce 2015 pracovalo v oblasti zemědělství okolo 10 mil. obyvatel EU 28, což představovalo 4,4 % celkové zaměstnanosti. Nejvíce zaměstnaných lidí pracujících v zemědělství bylo v následujících sedmi zemích: Rumunsko, Itálie, Francie, Polsko, Španělsko, Bulharsko a Německo. Zemědělství se řadí do primárního sektoru hospodářství. Toto odvětví se skládá ze zemědělství (rostlinná a živočišná výroba), lesnictví, rybolovu a akvakultury. Zaměstnanost v oblasti lesnictví je velice nízká a v roce 2015 se pohybovala okolo 20 % z celkové zaměstnanosti v oblasti zemědělství a zaměstnanost v rybolovných činnostech byla pod hranicí 5 %. Graf 2.4 zachycuje podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti ve vybraných členských zemích EU za rok 2015.

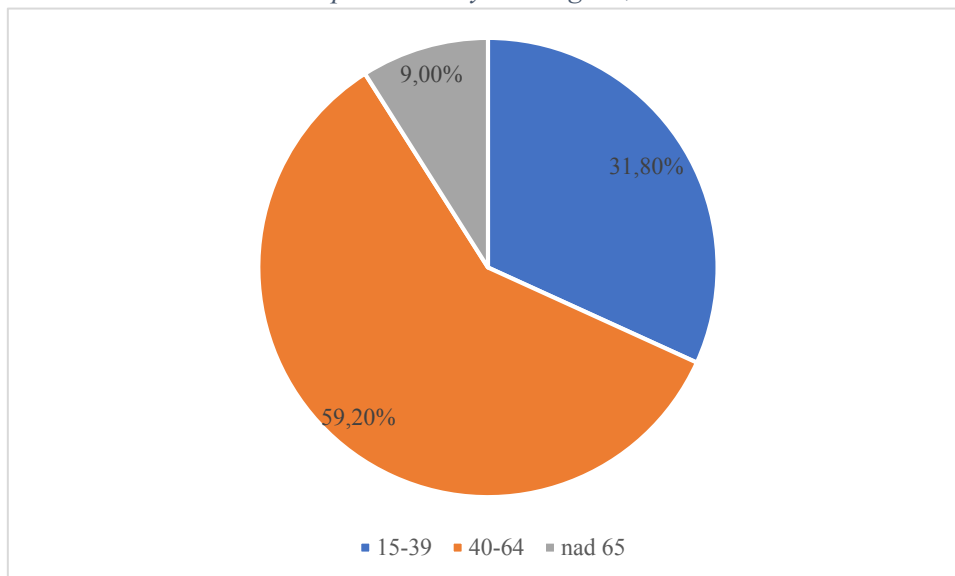
Graf 2.4: Podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti ve vybraných členských zemích EU, za rok 2015

Zdroj: Světová banka, 2019, vlastní zpracování

Jak vyplývá z následujícího kruhového diagrama 2.5, tak v oblasti zemědělství pracují převážně starší obyvatelé a to ve věku od 40-64 let. Největší podíl mladých lidí (15-39 let) pracujících v zemědělství zaznamenaly v Lucembursku a Dánsku. V Lucembursku bylo v 2016 zaměstnanáno ve věku od 15-39 let v oblasti zemědělství okolo 50 % všech pracujících a v Dánsku byl tento podíl okolo 44,7 %. Naopak nejnižší počet zaměstnaných v této věkové kategorii v zemědělství byl v Portugalsku, kde podíl činil 13,9 %. Lidé ve věkové skupině nad 65 let představovali ve více než 6 členských zemích 15 % všech zemědělských pracovníků EU 28. Nejvyšší podíl představovalo Portugalsko s 41,6 % zaměstnaných a Irsko s 21,7 %. (Evropa, 2017)

Graf 2.5: Zaměstnanost v zemědělství podle věkových kategorií, 2016

Zdroj: *Europa, 2017, vlastní zpracování*

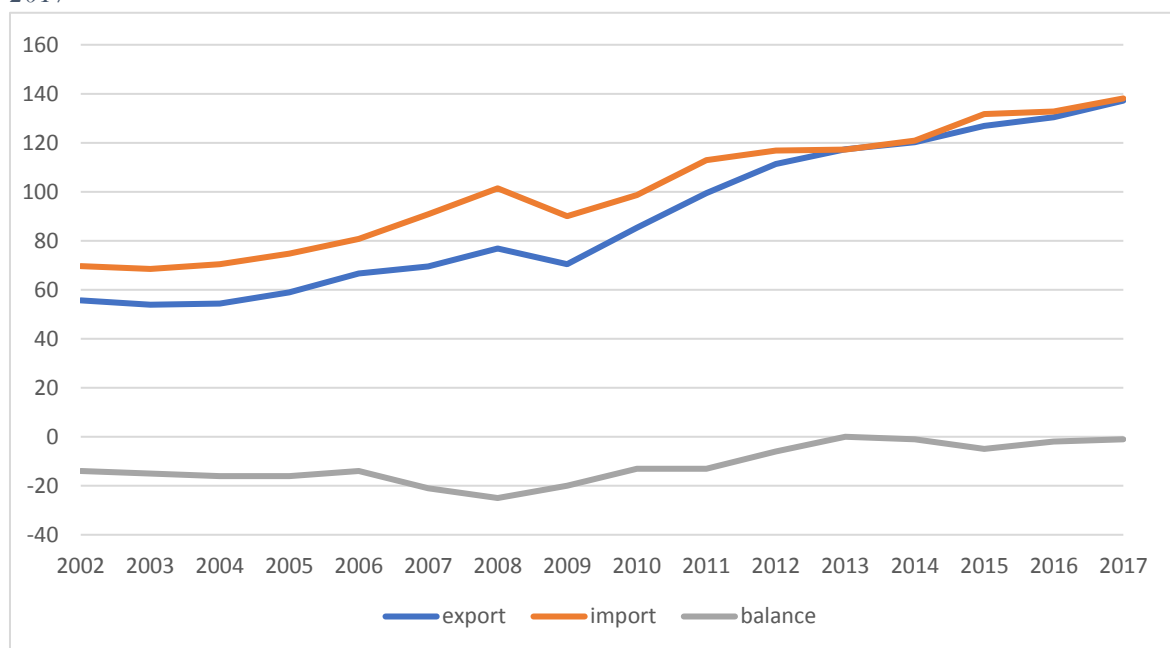
Z celkového počtu pracujících představovaly ženy v roce 2016 35,1 % zemědělské pracovní síly. Tento podíl byl ovšem nižší než předešlý rok, kdy ženy představovaly 45,9 % z celkové pracovní síly v zemědělství. Nejvíce pracujících žen bylo v Rakousku (44,5 %), Rumunsku (43,1 %), Polsku (41,1 %), Řecku (41,1 %) a Slovinsku (41,1 %). Nejméně zaměstnaných žen bylo v Dánsku (19,9 %) a Irsku (11,6 %).

Zaměstnaní lidé v zemědělském sektoru dosahují převážně středního vzdělání. V roce 2016 byla úroveň vzdělání v jednotlivých členských státech rozdílná. Podíl 17,9 % pracujících obyvatel EU 28 dosahoval základní úrovně vzdělání. Z tohoto podílu činil 40,7 % lidí pracujících v zemědělství. Středního vzdělání dosahovalo 50,2 % pracujících v zemědělském sektoru a 8,9 % dosahovalo terciárního vzdělání (Europa, 2017).

2.2.3 Export a import

Hodnota obchodu se zemědělskými produkty EU 28 činila v roce 2017 275 mld. EUR. Vývoz dosahoval 137 mld. EUR, což představovalo 49,8 % celkového obchodu a dovoz dosahoval hodnoty 138 mld. EUR tedy 50,2 %. Následující Graf 2.6 zachycuje vývoj obchodu se zemědělskými produkty mezi lety 2002-2017. Z grafu je patrné, že obchod dosahoval v roce 2017 deficit ve výši 1 mld. EUR. Dále je zřejmé, že se obchod od roku 2002 do roku 2017 více než zdvojnásobil, přičemž vývoz rostl rychleji než dovoz. Světová finanční a ekonomická krize z roku 2008 zasáhla také zemědělský sektor. Jak vypovídá Graf, tak došlo v roce 2008 k mírnému poklesu, jak exportu, tak importu. V roce 2013 se hodnoty exportu a importu vyrovnaly a bilance zahraničního obchodu bylo nulová.

Graf 2.6: Vývoj mezinárodního obchodu se zemědělskými produkty EU-28 v miliardách EUR, 2002–2017

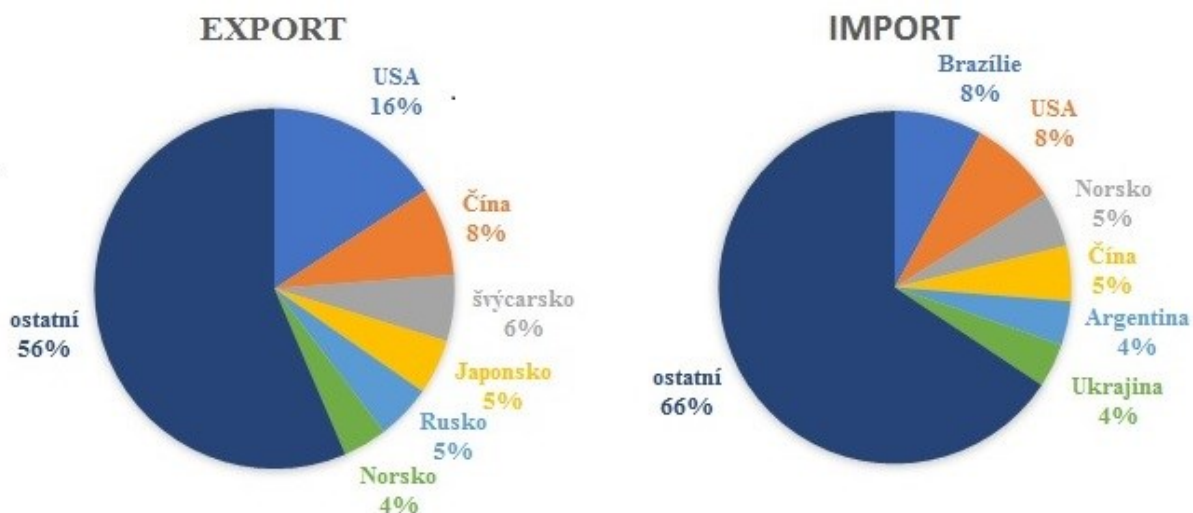

Zdroj: *Europa, 2019, vlastní zpracování*

Zemědělské produkty lze rozdělit na tři hlavní komodity, a to živočišné produkty, rostlinné produkty a potraviny. Nejvíce se na vývozu podílí potraviny. V roce 2017 zaujímaly potraviny 56 % z celkového objemu vývozu. Živočišné produkty se podílely na vývozu 22 % a rostlinné produkty se také podílely na celkovém vývozu zemědělských produktů 22 %. Mezi hlavní komodity, které jsou z EU 28 vyvážené patří nápoje, lihoviny, ocet, obilniny a škroby. Naopak mezi hlavní komodity, které jsou do EU 28 dováženy, jsou ze 48 % rostlinné produkty, z 32 % potraviny a z 20 % živočišné produkty.

Mezi hlavní příjemce vývozu zemědělských produktů EU 28, jak vyplývá z následujícího Grafu 2.7, patří Spojené státy americké s 16 % z celkového vývozu, následuje Čína (8 %) a Švýcarsko (6 %). Největší množství zemědělských produktů se dováží ze Spojených států amerických (8 %), Brazílie (8 %) a Norska (5 %). Dominantním obchodním partnerem v oblasti zemědělství jsou Spojené státy americké. Podle jednotlivých zemědělských komodit patří mezi dominantní vývozce v oblasti živočišné produkce Čína s 15 % z celkového vývozu v roce 2017 a hlavním dovozcem bylo v roce 2017 Norsko s 24 % z celkového dovozu. Jednalo se především o dovoz rybí produkce do zemí EU v hodnotě 6,4 mil. EUR. V oblasti dovozu a vývozu rostlinné produkce dominovaly v roce 2017 Spojené státy americké. Vývoz potravin byl opět směřován do Spojených států amerických a nejvíce potravin se do členských zemí EU dováželo z Brazílie (Europa, 2019).

Graf 2.7: Hlavní obchodní partneři EU-28 v zemědělské produkci v roce 2017

Zdroj: Europa, 2019, vlastní zpracování

2.3 Hlavní předpoklady fungování SZP

V rámci společné zemědělské politiky jsou uplatňovány jednotné normy a regulace, které korigují společný zemědělský trh a také vytváří podmínky k ochraně zemědělských výrobků před zahraničními obchodníky. Normy jsou tvořeny Radou EU a Evropskou komisí, na které jednotlivé členské státy přenesly část svých kompetencí zemědělské politiky. V rámci společné zemědělské politiky funguje mezi členskými státy a evropskými institucemi tzv. sdílená kompetence, kdy jednotlivé členské státy mohou vydávat legislativu v oblastech zemědělství, ve kterých již nečinily orgány EU. Kromě společných norem a regulací je ustanovené také společné financování, což znamená že zemědělství v jednotlivých členských státech je z velké části financované z evropských zdrojů a národní zdroje fungují jako doplňkové zdroje.

Společná zemědělská politika byla založena **na třech hlavních principech**, které jsou uplatňovány dodnes, a to **princip jednotného společného trhu**, **princip preference domácích výrobků** a **princip finanční solidarity**. Z principu jednotného společného trhu vyplývá, že v rámci Evropské unie existuje volný pohyb zemědělských komodit mezi jednotlivými členskými státy jako součást vnitřního trhu. V rámci tohoto trhu jsou používány jednotné nástroje a pravidla, včetně společných cen.

Princip preference domácích výrobků znamená, že v rámci unie jsou upřednostňovány produkty vyrobené na území jednotlivých členských států před zahraničními produkty. Princip finanční solidarity znamená, že členské státy se společně podílejí na financování společné zemědělské politiky. Vzhledem k tomu, že se členské státy liší ve své úrovni vyspělosti

zemědělství, jsou některé členské státy **čistými plátcí** a některé **čistými příjemci** (Neumann, 2004).

2.3.1 Regulační nástroje a mechanismy SZP

Trh zemědělských výrobků je regulován na úrovni celé Evropské unie. V rámci společné zemědělské politiky jsou využívány nástroje a mechanismy, které se v jednotlivých skupinách výrobků liší. Do roku 2007 docházelo k regulaci pomoci 3 mechanismů:

- **společná tržní organizace¹⁵,**
- **jednotná pravidla pro dovoz zemědělských komodit ze třetích zemí,**
- **opatření podporující strukturální změny v zemědělském sektoru.**

Zemědělská produkce a příjmy zemědělcům jsou řízeny pomocí společné tržní organizace, která se snaží také stabilizovat trh. Od zavedení společné zemědělské politiky přijala Rada EU celkem 21 společných tržních organizací¹⁶, které v rámci vnitřního trhu Evropské unie regulovaly zemědělskou produkci. Jednotlivé společné tržní organizace se lišily podle typu produktu a dělily se do čtyř skupin. **První skupina** zaručila minimální ceny a odbyt a snažila se chránit zemědělské produkty EU před levnějšími dováženými produkty a také v případě přebytků odkupovala zemědělské produkty. Jakmile cena produktu klesla pod danou úroveň, tržní organizace, která působila v každém členském státě, vykoupila produkty, které buď uskladnila anebo prodala do třetích zemí. Tento způsob se uplatňoval u 70 % produkce.

Druhá skupina tržní organizace sloužila k ochraně domácího trhu. Ochrana spočívala v tom, že v případě nižších cen zahraniční konkurence bylo uplatňováno tzv. specifické clo. Jednalo se o komodity jako je víno, květiny nebo ovoce a zelenina. **Třetí skupina** se zabývala produkty, u kterých Evropská unie podle sjednaných dohod nesměla měnit dovozní clo. Jednalo se hlavně o řepku a luštěniny. Poslední typ společné tržní organizace **čtvrtá skupina** se týkala plošné podpory. Podpora byla vyplácena zemědělcům podle množství obdělávané půdy anebo podle vyprodukovaného objemu. Jednalo se o komodity jako je len, chmel aj. (Fojtíková a Libiedzík, 2008). V roce 2007 došlo ke sloučení všech 21 společných organizací trhů v jednu společnou organizaci zemědělských trhů prostřednictvím nařízení (ES) č. 1234/2007, Úř. Věst. L 299 (Massot, 2018b).

---

¹⁵ Společná tržní organizace – Common Market Organizations zkráceně CMO

¹⁶ Např. obilí, ovoce, zelenina, vepřové maso, drůbeží maso, mléčné výrobky aj. viz. Na: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spolecne-organizace-trhu-komodity-5143.html>

2.3.2 Cenové systémy

Základním nástrojem pro princip jednotného společného trhu jsou jednotné společné ceny. Prostřednictvím cenového systému jsou upravovány cenové hladiny zemědělských komodit, ale také strategické vztahy na trhu se třetími zeměmi.

V minulosti byly uplatňovány následující cenové mechanismy:

- **Cílová cena** byla stanovena vždy na začátku hospodářského roku Radou EU na návrh Komise. Rada EU vycházela z aktuální situace na zemědělském trhu s danou komoditou. Cena zahrnovala jak náklady na výrobu, tak dostatečný zisk z produkce. V roce 2007 byla zrušena.
- **Intervenční cena** byla garantovaná minimální cenová úroveň, pod kterou nemohla klesnout tržní cena daného zemědělského výrobku. Rada EU každoročně stanovila výši intervenční ceny jednotlivých komodit, za niž intervenční agentury vykupovaly zemědělskou produkci, pokud se jí nepodařilo prodat přímo na trhu. Na základě Agendy 2000 došlo ke snížení intervenčních cen.
- **Prahová cena** vycházela z cílové ceny a jednalo se o minimální cenu, za kterou mohli zemědělci ze třetích zemí nabízet své produkty na vnitřním trhu EU. Prahová cena měla zabránit prodávat produkty ze třetích zemí na unijním trhu za nižší ceny, než byly ceny unijních produktů. Tento systém byl zrušen roku 1992 a nahrazen dovozním clem (Lacina a kol, 2016).

2.3.3 Financování společné zemědělské politiky

Rozpočet Evropské unie se zcela liší od národních rozpočtů a také od rozpočtů mezinárodních organizací. Rozpočet EU je tvořen vlastními příjmy a musí být vždy vyrovnaný, takže není možné, aby sloužil k hospodářské regulaci. Vzhledem ke svému nízkému poměru vůči celkové výši hrubého národního produktu EU nemůže rozpočet EU sloužit jako ekonomický stabilizátor a je pouze doplňkovým zdrojem v rámci financování (Fiala, Krutílek, Pítrová, 2018).

Financování společné zemědělské politiky má zakotven svůj právní základ v *čl. 40 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie* (Massot, 2018a). Zemědělská politika EU byla vždy financována z rozpočtu EU. V roce 1962 byl vytvořen **Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EAGGR)**, který byl v 1. ledna 2007 nahrazen dvěma fondy **Evropským zemědělským záručním fondem (EAGR)** a **Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EAFRD)**.

V roce 1964 byl Evropský zemědělský orientační a záruční fond tvořen dvěma sekcemi, a to záruční sekcí a orientační sekcí. Záruční oblast sloužila k financování 90 % výdajů SZP, které vznikly v rámci tržní a cenové politiky. Jednalo se tedy o financování veškerých intervenčních zásahů na trhu se zemědělskými produkty. Orientační oblast financovala strukturální politiku a politiku rozvoje venkova a na celkových výdajích SZP se podílela ve výši 10 %. Orientační sekce měla stanovenou za cíl snížit regionální disparity napříč členskými státy EU a podpořit rozvoj venkova.

Z celkového rozpočtu Společenství v roce 1970 bylo do Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu převedeno 5228,3 mil. ECU¹⁷, což představovalo 96 % všech finančních zdrojů. Největší množství finančních prostředků putovalo na udržení garantovaných cen, odkupů nadvýroby a na poskytování vývozních dávek. Členské státy se snažily celkové výdaje na společnou zemědělskou politiku snížit. Všechny přidělené prostředky procházely od osmdesátých let přísnými kontrolami. Na základě Delorova balíčku I. z roku 1988 byla stanovena tzv. zemědělská směrná částka, která vedla ke snížení celkových výdajů na SZP. Podle Delorova balíku nesměla zemědělská politika vykazovat většího růstu než 74 % meziročního růstu HNP Společenství, což vedlo ke snížení výdajů na zemědělskou politiku o 5 %.

Reforma společné zemědělské politiky z roku 2008¹⁸, kdy Zemědělský záruční a orientační fond byl rozdělen do dvou fondů (Evropská zemědělský záruční fond a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova), přinesla také změny v oblasti financování zemědělství. Do roku 2013 byly zmrazeny náklady na zemědělskou politiku a výdaje byly přísně kontrolovány. Od roku 2007 jsou prostřednictvím Evropského zemědělského záručního fondu financovány náhrady na vývoz zemědělských produktů do třetích zemí, intervenční opatření pro regulaci zemědělského trhu, přímé platby zemědělcům a finanční prostředky Evropské unie na informační a propagační opatření pro zemědělské produkty vnitřního trhu Unie. Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova slouží na podporu regionálního rozvoje (Massot, 2018a).

Nový víceletý finanční rámec, který schválil Evropský parlament 19. listopadu 2013, stanovil na společnou zemědělskou politiku 373,11 mld. EUR (v cenách za rok 2011), což představovalo 38,9 % celkových výdajů EU 28. Z toho 28,9 % celkových výdajů bylo určeno na regulaci zemědělského trhu a přímé platby. Podíl 8,8 % celkových závazků bylo určeno pro rozvoj

---

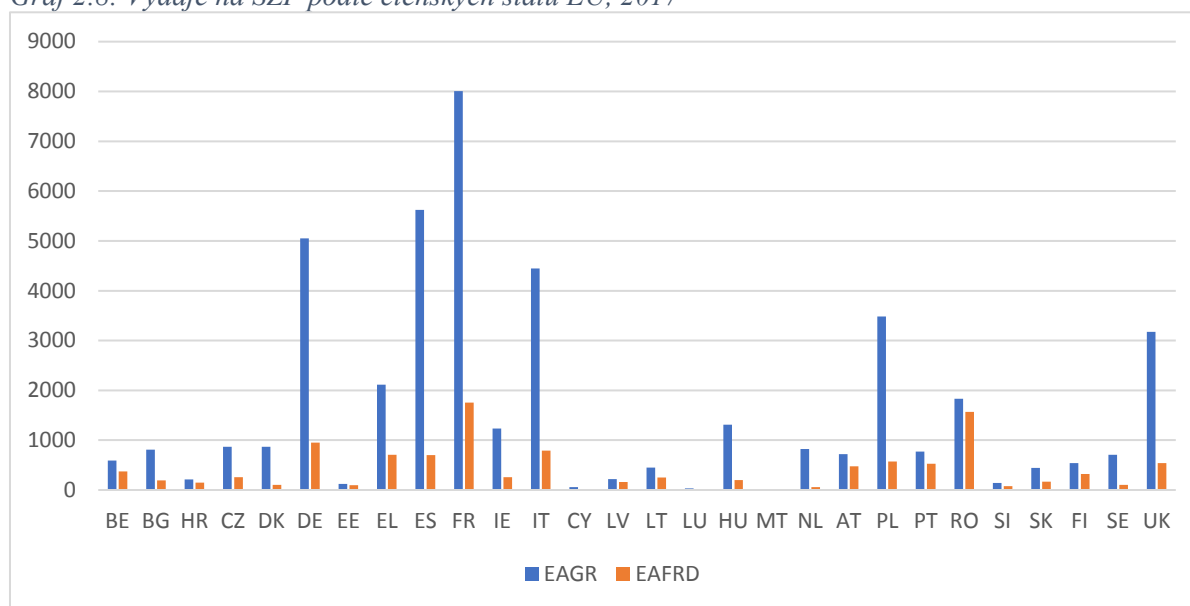
¹⁷ ECU (European Currency Unit) – Evropská měnová jednotka tzv. zúčtovací jednotku, která představovala koš všech měn členských zemí Evropské unie (Lacina a Rusek, 2007).

¹⁸ Viz. kapitola 2.1.3 Health Check.

venkova. V roce 2018 bylo stanoveno 156,1 mld. EUR na závazky společné zemědělské politiky EU 28, z toho 40,1 mld. EUR představovaly přímé platby a na rozvoj venkova bylo určeno 14,3 mld. EUR. Společná zemědělská politika se v roce 2018 podílela na celkovém rozpočtu Evropské unie 37,6 % (Massot, 2018a).

Následující Graf 2.8 zachycuje výdaje na společnou zemědělskou politiku podle členských států v roce 2017. Z grafu je zřejmé, že z rozpočtu EU nejvíce finančních prostředků do oblasti zemědělství je poskytováno Francii, Německu a Španělsku.

Graf 2.8: Výdaje na SZP podle členských států EU, 2017

Zdroj: Masott, 2018g, vlastní zpracování

2.3.4 Společná zemědělská politika a nově přistupující členské státy v roce 2004

Přístupový proces o vstupu zemí SVE¹⁹ do Evropské unie byl zahájen již v devadesátých letech dvacátého století. Po přistoupení nových zemí se zvýšila plocha zemědělské půdy o 40 % a vnitřní trh byl tvořen 492 mil. spotřebiteli. Došlo také k navýšení rozpočtových výdajů na společnou zemědělskou politiku o 11 mld. ECU ročně. Spousta odborníků pracovala na legislativní úpravě jednotlivých přistupujících členských států. V těchto zemích bylo nutné zavést normy kvality produkce, fytosanitární a veterinární předpisy, které je třeba dodržovat při výrobě a zpracování zemědělských produktů (Fojtíková a Lebiezík, 2008).

Poté co byly všechny státy SVE, ale také samotná Evropská unie připraveny, jak po ekonomické, tak po legislativní stránce, došlo k rozšíření Unie v roce 2004 a 2007. Trh se

¹⁹ SVE – 10 nově přistupujících zemí do Evropské unie v roce 2004 – Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko

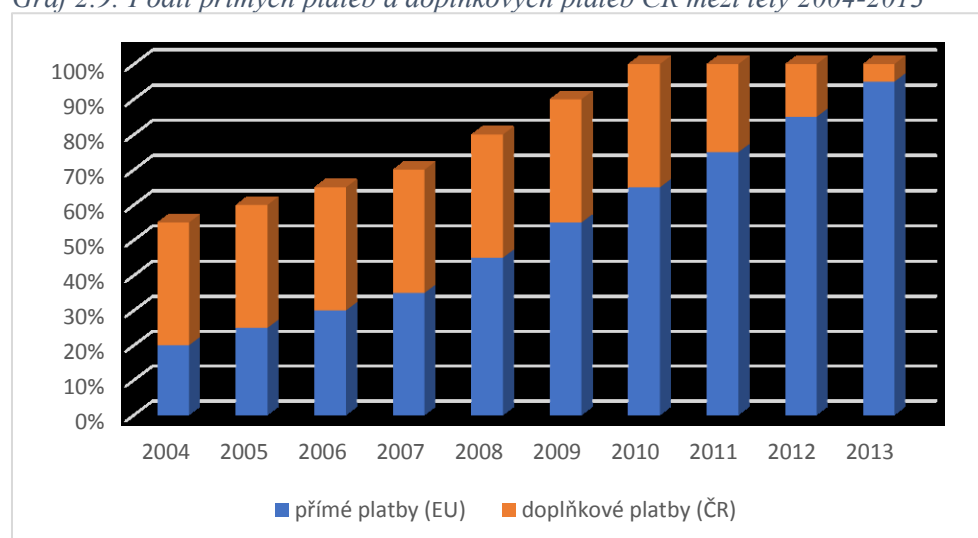

zemědělskými komoditami prošel liberalizací tzv. „double profit“. Jednalo se o tzv. dvounulovou variantu, která odstraňovala cla u některých zemědělských komodit a došlo také k odbourávání vývozních subvencí. K úplné liberalizaci došlo až po vstupu zemí do Evropské unie. Přístupové smlouvy, které podepsaly jednotlivé země s Evropskou unií obsahovaly bezpečnostní klauzuli, která byla jakousi pojistkou pro případ neočekávaných změn. V rámci Evropské unie platí také „klauzule o potravinové bezpečnosti“, která dává evropské komisi pravomoc zrušit dovoz potravin z kteréhokoli nového členského státu Evropské unie, pokud jsou porušeny veterinární a hygienické předpisy.

Zemědělci z nově přistupujících zemí byli vystaveni vysoké konkurenci od zemědělců stávajících členů Unie. Zemědělci EU 15 byli zvýhodněni vyššími přímými platbami než země dvanácti nových členských zemí. V prvním roce členství bylo poskytnuto novým členským zemím pouze 25 % přímých plateb. Vyplácení přímých plateb do nových členských států bylo středem kritiky. K dorovnání plateb došlo až v následujícím období od roku 2013 (Bydžovská, 2018).

Graf 2.9 popisuje vývoj podílu přímých plateb Evropské unie a doplňkových plateb České republiky mezi lety 2004-2013, které byly vynaloženy do zemědělství. Z grafu je patrné, že po vstupu do Evropské unie se Česká republika na celkových výdajích svého zemědělství podílela 35 %. V následujících letech došlo k navýšení přímých plateb a od roku 2013 jsou výdaje na společnou zemědělskou politiku v České republice skoro zcela hrazeny přímými platbami z Evropské unie.

Graf 2.9: Podíl přímých plateb a doplňkových plateb ČR mezi lety 2004-2013

Zdroj: Bydžovská, 2018, vlastní zpracování

3 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA 2014-2020

Společná zemědělská politika se snaží reagovat na globální problémy, které se týkají hlavně boje proti klimatickým změnám, které mají významný dopad na zemědělství. V rámci reformy SZP 2014–2020 byly přeneseny hlavní problémy Evropské unie do cílů společné zemědělské politiky. Jednalo se především o ochranu životního prostředí, boj proti klimatickým změnám a orientaci na tržní prostředí. Na základě těchto problémů byly vytyčeny hlavní cíle reformy společné zemědělské politiky: *„udržitelná produkce potravin, udržitelné zacházení s přírodními zdroji a klimatem a vyrovnaný územní rozvoj, který vede k zachování venkovských oblastí“* (Michalčáková, 2015).

Proces globalizace má vliv na zemědělský sektor, kdy dochází nejen k rozšíření daného trhu, ale také dochází k zapojení dalších podnikatelských subjektů z jiných oblastí do agrárního sektoru. Davis a Golberg (1957, s 2) definovali tento pojem agropodnikání *„jako souhrn všech činností spojených s výrobou a distribucí zemědělských produktů, jako jsou prvopočáteční výrobní činnosti na farmě a následné skladování, zpracování a distribuce zemědělských komodit a předmětů z nich vyrobených“* Agrobiznys zahrnuje nejen zemědělskou výrobu, ale také činnosti, které ji předcházejí a následují.

Procesy globalizace trhu, rychlý rozvoj technologií a rostoucí zájem lidí o původ a způsob zpracování potravin mají dopad na agropodnikání. V rámci světového obchodu dochází k větší liberalizaci trhu prostřednictvím snižování tarifních i netarifních opatření, kterými se státy snaží chránit především svou domácí výrobu. Dynamický rozvoj technologií přispívá k tomu, že dochází ke zvyšování výroby. V oblasti moderního zemědělství jsou nové technologie využívány především pro zpracování a distribuci zemědělských produktů (Bečvářová a Zdráhal, 2013a).

Angažovanost lidí je velkým fenoménem současnosti, kdy lidé se aktivně zajímají o původ a zpracování potravin. Zvyšuje se poptávka po tzv. bio-potravinách a s tím spojený výskyt bio farem. Roste také zájem spotřebitelů o produkty, které nejsou náročné na kuchyňskou úpravu, ale zároveň zaručují vysokou kvalitu výživnosti. Dochází ke změně podnikatelského prostředí, a to od nabídkově orientovaného tradičního zemědělství ke konkurenceschopnějšímu prostředí poptávkově orientovaného, které vychází z požadavků spotřebitele.

Společná zemědělská politika se snaží reagovat na nově se formulující trhy se zemědělskými komoditami a také na vnitřní problémy rozvoje v rámci jednotlivých členských států Evropské

unie. Musí také zohledňovat změny globálního prostředí a stát se konkurenceschopnější na světovém trhu.

Vliv globalizace se výrazně projevuje také v Evropě. V roce 2013, bylo zjištěno, že za posledních dvacet let došlo ke zpomalení tempa růstu zemědělské produkce v členských zemích Evropské unie EU 27²⁰ a také k poklesu podílu členských zemí Evropské unie na celkové světové produkci zemědělských komodit.

3.1 Legislativní rámec společné zemědělské politiky 2014-2020

Evropská unie představila v listopadu roku 2010 Sdělení tzv. „*Společná zemědělská politika do roku 2020*“, které se snažilo řešit problémy v oblasti potravin, přírodních zdrojů a územního plánování. Táto zpráva se stala základním dokumentem při politických a odborných diskuzích v institucích EU, především v Radě EU a v Evropském parlamentu. Hlavní prioritou strategie rozvoje zemědělství v Evropské unii bylo posílení konkurenceschopnosti zemědělství na světovém trhu. Strategie vycházela z analýzy dosavadního zemědělství v oblasti agropodnikání. Zkoumané byly oblasti hospodářské, především dostatek potravin a stabilita cen, dále dopady na životní prostředí (emise skleníkových plynů, kvalita vody a ovzduší) a územní rozvoj (rozmanitost v zemědělství a životaschopnost venkovských oblastí).

Společným cílem byla snaha podpořit účinnost alokovaných zdrojů a volba adekvátních nástrojů k dosažení udržitelného růstu zemědělství a rozvoje venkova. Reforma společné zemědělské politiky se snažila být v souladu se strategií Evropa 2020, která si stanovila mezi klíčové priority kromě inovace a vzdělání také tzv. zelený růst.

Za hlavní cíl při stanovování reformy bylo zvýšit konkurenceschopnost zemědělského sektoru Evropské unie na světovém trhu. Zvýšení konkurenceschopnosti bylo podmíněno adekvátní volbou ekonomických nástrojů, které dokáží citlivě reagovat na vývoj světového trhu. Dále bylo potřebné zavést nástroje pro řízení rizik, posílit postavení mladých zemědělců v rámci potravinového řetězce a také posílit výzkum a inovace a předávání know-how v poradenském systému (Bečvářová a Zdráhal, 2013b).

Kromě „*Sdělení o podobě budoucí společné zemědělské politiky po roce 2013*“ předložila Evropská komise Evropskému parlamentu a Radě EU 12. října 2011 hlavní návrhy na reformy společné zemědělské politiky. Návrhy na reformy se týkaly následujících oblastí: přímé platby,

---

²⁰ Analýza vývoje zemědělství v EU s ohledem na vývoj světové produkce byla vytvořena před vstupem Chorvatska do EU.

společné organizace trhu, rozvoje venkova a problémů týkajících se financování, řízení a monitorování SZP. Na základě těchto reforem byly navrženy následující nařízení:

- „návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví pravidla pro přímé platby zemědělcům v režimech podpory v rámci společné zemědělské politiky,
- návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví společná organizace trhů se zemědělskými produkty
- návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV),
- návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o financování, řízení a sledování společné zemědělské politiky
- návrh nařízení Rady, kterým se určují opatření na stanovení některých podpor a náhrad v souvislosti se společnou organizací trhů se zemědělskými produkty,
- návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č.73/2009, pokud jde o poskytování přímých plateb zemědělcům pro rok 2013,
- návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č.1234/2017, pokud jde o režim jednotné platby a podporu pěstitelům révy“ (Fantyš, 2012).

Návrhy o budoucnosti společné zemědělské politiky byly předloženy na půdě Evropské rady v říjnu roku 2011, kdy předsedalo Radě Evropské unie Polsko. Za kyperského předsednictví v roce 2012 byly zakončeny veškeré diskuse a byla předložena tzv. Zpráva o pokroku, která byla doplněna o konsolidovaný text k jednotlivým předloženým legislativním návrhům. Celková shoda mezi jednotlivými hlavami členských států Evropské unie ohledně dohody o budoucnosti společné zemědělské politiky a o dohody o Víceletém finančním rámci (2014-2020) byla dosažena v únoru 2013 za předsednictví Irské republiky. Následná shoda mezi členskými státy a jednotlivými institucemi Evropské unie byla dosažena v červnu roku 2013. Na základě diskuzí mezi členskými státy a evropskými institucemi vznikly čtyři nařízení, které definovaly jednotlivé reformy v oblasti společné zemědělské politiky pro období 2014-2020:

- „č. 1305/2013 o rozvoji venkova,
- č. 1306/2013 o horizontálních opatřeních,
- č. 1307/2013 o přímých platbách,
- č. 1308/2013 o tržních opatřeních“ (Ministerstvo zemědělství, 2014a).

Nařízení o horizontálních opatřeních č. 1306/2013 formuluje základní pravidla financování, řízení a sledování reforem společné zemědělské politiky po roce 2013. Kromě jiného stanovuje také pravidla pro zemědělský poradenský systém, systém podmíněnosti a schvalování účetní uzávěrky. Dále definuje základní pojmy *jako zemědělec, zemědělská činnost, zemědělský podnik a přímé platby, právní předpisy v odvětví zemědělství a pojem nesrovnalosti* (Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU, 2013b).²¹

Struktura dvou pilířů společné zemědělské politiky byla zachována pro období 2014-2020. V rámci diskusí byly vypracovány **tři politické scénáře**, které zahrnovaly řešení úkolů v oblasti zabezpečení potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a územního rozvoje. **První scénář** byl scénář přizpůsobení, který stanovil, že se bude pokračovat ve stávající politice, který řeší největší nedostatky, jako je přerozdělování přímých plateb. **Druhý scénář** byl scénář integrace, který zaváděl radikálnější reformu v oblasti ekologizace přímých plateb, posílení rozvoje venkova a koordinace s ostatními politikami Evropské unie. **Třetí scénář** tzv. scénář nového zaměření, který měl směřovat politiku společné zemědělské politiky na životní prostředí a navrhoval ukončení přímých plateb, kde sociálně ekonomické potřeby venkovských oblastí by byly hrazeny z jiných politik. Pro budoucnost společné zemědělské politiky do roku 2020 byl vybrat scénář integrace, který zohledňoval všechny preference navrhovaných scénářů (Fantyš, 2012).

3.1.1 Nařízení o přímých platbách č. 1307/2013

Nařízení o přímých platbách z roku 2013 zavádí od 1. ledna 2015 nový systém přímých plateb. Společná zemědělská politika se snaží prostřednictvím přímých plateb, tržních opatření a politiky rozvoje venkova vybudovat pro evropské zemědělce dobrou životní úroveň a pro občany zajistit stabilní dodávky zemědělských produktů. Přímé platby jsou klíčovým prvkem zemědělské politiky, které slouží pro podporu zemědělců a ke zvýšení konkurenceschopnosti a udržitelnosti zemědělských prvků. Z celkového rozpočtu společné zemědělské politiky tvoří přímé platby 72 % (EUR-LEX, 2013c).

V rámci přímých plateb funguje tzv. sdílené řízení, kdy pravidlo pro používání přímých plateb je formulováno na úrovni Evropské unie a prováděcí prvky jsou v rukách jednotlivých členských států. Za správu přímých plateb jsou odpovědné orgány členských států. Vzhledem k tomu, že se vnitrostátní předpisy v jednotlivých členských státech liší, jsou nařízení o přímých platbách do značné míry flexibilní, aby se mohly jednoduše přizpůsobit každému systému. Příjmy

---

²¹ Ostatní nařízení budou podrobněji rozebrána v kapitolách 3.1.1, 3.1.2 a 3.1.3

z přímých plateb tvoří pro evropské zemědělců významnou položku jejich příjmů (Massot, 2018c).

Přímé platby se řadí do prvního pilíře, který prošel výraznou změnou v novém období 2014- 2020. Byla zavedena vícesložková struktura přímých plateb společně s ekologickou složkou tzv. greening. Podíl 30 % z celkových přímých plateb je určen právě na ekologizaci. Princip křížové kontroly tzv. cross-compliance²²a environmentálních opatření zůstaly zachovány jako podmínky pro vyplácení podpor přímých plateb zemědělcům. Od roku 2013 mělo dojít na základě návrhu Evropské komise k ukončení systému SAPS (systém jednotné platby na plochu) a SPS (systém jednotné platby na farmu), které měly být nahrazeny novým vícesložkovým systémem přímých plateb. Tento návrh nebyl přijat a je možné tedy systémem SAPS používat až do roku 2020 (Bečvářová a Zdráhal, 2013b).

Zemědělství je velmi riskantní oblastí vlivem stále se měnících klimatických podmínkách, které jsou nepředvídatelné. Zemědělci jsou také vystavováni neustálému tlaku světového trhu, které podléhá liberalizaci a tržní ceny jsou vlivem globalizace nestabilní. Zemědělství je jádrem celého potravinového řetězce, které ovlivňuje spotřebitele. Také příjmy zemědělců jsou výrazně nižší než v jiných oblastech. To jsou hlavní důvody, proč zemědělci potřebují podporu v podobě přímých plateb, které jim dávají větší svobodu při jejich podnikání (Evropská komise, 2017a).

Nový systém přímých plateb je více selektivnější formou podpory, kdy dochází k lepšímu přerozdělování plateb mezi farmáře a regiony. Zemědělcům je poskytnut systém multifunkčních plateb, který se skládá ze **sedmi částí, a to základní platby, ekologické přímé platby, platby pro zemědělce, redistributivní platby, platby pro oblasti s přírodními omezeními, režim pro malé zemědělce a podpory vázané na produkci** (Massot, 2018c). Tyto platby se dělí na povinné a dobrovolné (viz. Tab. 3.1).

Tab. 3.1. *Koncept nového systému přímých plateb*

povinné složky (všechny členské státy)	dobrovolné složky (volba členských států)
základní platba	redistributivní platba
ekologická platba	platba pro oblasti s přírodními omezeními
platba pro mladé zemědělce	platba vázaná na produkci
	režim pro malé zemědělce

Zdroj: Swinnen et al., 2015, vlastní zpracování

²² Viz. kapitola 2.1.2.

Zemědělci jednotlivých členských států mají přístup jak k povinným, tak i k dobrovolným platbám. V rámci povinných plateb bylo členským státům ponechána určitá možnost manévrování např. při výpočtech jednotkových plateb nebo v používání restriktivnějších kritérií, které určují konkrétní příjemce plateb. Každá složka přímých plateb je financována z podílu pro přímé platby jednotlivých členských států.

Přímé platby v podobě základních podpor jsou zemědělcům vypláceny na základě obhospodařované půdy. Základní platba podléhá harmonizaci prostřednictvím vnitřního sblížení na úrovni jak regionální, tak celostátní. Vnitřního sblížení je dosahováno prostřednictvím vyrovnanější úrovně plateb. Cílem je, aby každý zemědělec do roku 2019 dosahoval příjmu z přímých plateb aspoň ve výši 60 % regionálního a celostátního průměru (Massot, 2018c).

Nově je zavedena také ekologická složka, která v případě, že zemědělec dodržuje zemědělské postupy, které mají příznivý dopad na životní prostředí, obdrží dodatečnou platbu na hektar obdělávané půdy. Podmínkou je tzv. diverzifikace plodin (zemědělec musí pěstovat alespoň dva různé druhy plodin), zachování stávajících trvalých travních porostů a vytvoření alespoň 5 % orné půdy, která by byla využita pro ekologický zájem (stromy, živé ploty, zalesněná plocha). V případě nedodržení ekologických povinností může naopak dojít k sankcím, kdy zemědělec může přijít až o 125 % svých ekologických plateb (EUR-LEX, 2013c).

Platba pro mladé zemědělce se soustřeďuje na zemědělce, kteří jsou mladší 40 let za účelem obnovy generační tradice v oblasti zemědělství. Tato podpora je financována až do výše 2 % vnitrostátních prostředků a jedná se o doplňkovou platbu pro program rozvoj venkova.

Mezi volitelné platby patří redistributivní platba, platba pro oblasti s přírodními omezeními, režim pro malé zemědělce a platba spojená s produkcí. Redistributivní platba dává možnost členským státům poskytnout svým farmářům příspěvky na jejich prvních 30 hektarů obdělávané půdy, je-li zemědělský podnik větší než 30 hektarů. Pro platby do oblastí s přírodními omezeními²³ mohou členské státy vyčlenit až 5 % svých vnitrostátních prostředků.

V rámci režimu pro malé zemědělce mohou členské státy poskytnout malým zemědělcům roční platbu ve výši 1 250 EUR. Pro tyto zemědělce nejsou stanovené tak přísné podmínky

---

²³ Oblasti s přírodními či jinými zvláštními omezeními jsou vymezeny daným členským státem; v těchto oblastech se zemědělci potýkají s vyššími výrobními náklady. Jedná se o horské oblasti znevýhodněné nadmořskou výškou, horské oblasti, které čelí značným přírodním omezením a oblasti postižené zvláštním omezením např. zachování životního prostředí (Evropská komise, 2017a)

a nevyžaduje se po nich dodržení ekologické složky. Náklady na režim pro malé zemědělce nesmí přesáhnout 10 % vnitrostátních prostředků (Evropská komise, 2017a).

Platby spojené s produkcí neboli vázané platby mohou poskytovat jednotlivé členské státy za účelem dosažení vnitrostátního sblížení. Celková výše poskytnuté platby nesmí přesáhnout 8 % všech vnitrostátních prostředků. Vyšší úroveň poskytnuté platby může schválit pouze Evropská komise.

V roce 2015 bylo rozděleno mezi 7 milionů zemědělců 293 mld. EUR z rozpočtu na SZP a z národních zdrojů. Tito zemědělci obhospodařují okolo 156 milionů hektarů, což představuje asi 90 % z celkové zemědělské půdy na území Evropské unie. Zemědělci mohou žádat o přímé platby každý rok za předpokladu, že splní stanovené podmínky, které byly zakotveny v Nařízení o přímých platbách č. 1307/2013.

Jako minimální požadavek pro poskytnutí přímých plateb bylo stanoveno, že celková rozloha půdy způsobilé k platbě nesmí být příliš malá. Vzhledem k tomu, že jednotlivé členské státy si upravují své vnitrostátní podmínky samostatně, není stanovena žádná obecná prahová hranice. Prahová hranice se pohybuje mezi jednotlivými členskými státy mezi 0,3 ha až 5 ha (Evropská komise, 2017a).

Další podmínkou je tzv. **aktivní zemědělec**. Podniky, jako jsou letiště, služby v oblasti nemovitostí a sportoviště, které vlastní zemědělskou půdu, ale nevykonávají žádnou zemědělskou činnost, nemohou mít nárok na přímé platby. Tato podmínka se týká také fyzických osob, které vlastní zemědělskou půdu, ale nevykonávají na ni buď žádnou zemědělskou činnost anebo jen okrajovou činnost. Byl vytvořen tzv. negativní seznam činností, na kterém členské státy uvedly seznam činností, u kterých je vyloučeno pobírání přímých plateb.

Jednou z dalších podmínek bylo, že k zemědělské činnosti je možné využívat půdu, která je k této činnosti určena, jako je orná půda, trvalé kultury a trvalé travní porosty. K zemědělské činnosti není možné využívat např. lesy. Aby se mohla považovat půda za zemědělskou, je nutné doložit v jaké formě je půda využívána, jestli k chovu zvířat nebo pěstování zemědělských produktů.

Evropská unie také stanovila další dva soubory pravidel, které musí zemědělci dodržovat, a to povinné požadavky na hospodaření a „dobrý zemědělský a environmentální stav“. Třináct legislativních požadavků, které jsou zakotveny v právu EU, tvoří soubor povinných požadavků

na hospodaření. Legislativní předpisy upravují obecné veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin, identifikace a registrace zvířat, ochrana životního prostředí a dobré životní podmínky zvířat. V rámci souboru „dobrý zemědělský a environmentální stav“ jsou zemědělci povinni se starat o svou půdu tak, aby byl po zemědělské a environmentální stránce zajištěn její dobrý stav. Je nutné půdu chránit před erozí, zachovávat organické složky půdy, půdní struktury, vodní hospodářství a ochranu krajinných prvků (Evropská komise, 2017a).

3.1.2 Nařízení o tržních opatřeních č. 1308/2013

Politika společné organizace trhů se zemědělskými produkty je upravována nařízením o tržních opatřeních č.1308/2013 a nařízením Rady EU č. 1370/2013. Společná organizace trhů tvoří společně s přímými platbami první pilíř společné zemědělské politiky. Od vzniku společné zemědělské politiky tvoří společné organizace trhů základ této politiky. Důsledkem několika reforem společné zemědělské politiky od jejího vzniku v roce 2007 došlo ke sloučení všech 21 společných organizací v jednu jedinou společnou organizaci trhů pro všechny zemědělské komodity. Prostřednictvím této organizace jsou dosahovány cíle společné zemědělské politiky. Společné tržní organizace původně tvořily funkci intervenčních nástrojů dnes plní funkci tzv. záchranných sítí, které jsou použity v případě krize na trhu se zemědělskou komoditou. Nová pravidla pro společnou organizaci trhů, která byla zavedena v roce 2013, jsou zakotvena ve 232 článcích a jsou doplněna o čtená pravidla.

Společná organizace trhů upravuje pravidla pro vnitřní trh Evropské unie, především intervenční opatření a také pravidla pro uvádění zemědělských komodit na trh. Jsou také upravovány vnější vztahy s třetími zeměmi, především v oblastech dovozních a vývozních licencí, dovozních clech a řízeních celních kvót. Politika tržních opatřeních upravuje také pravidla hospodářské soutěže, které se vztahují na podniky, a také pravidla pro poskytování státní podpory. Dále jsou definována mimořádná opatření, která jsou využívána v případě narušení trhu v důsledku kolísání cen anebo onemocnění zvířat a s tím spojená nedůvěra spotřebitelů. Byla stanovena také rezerva v případě krize na zemědělském trhu. Nová rezerva vzniká snížením přímých plateb v rámci finanční kázně²⁴, která byla zavedena nařízením (ES) č. 1306/2013 (Massot, 2018d).

---

²⁴ „Mechanismus rozpočtové a finanční kázně se uplatňuje s cílem udržet výdaje určené na první pilíř SZP pod ročními rozpočtovými stropy stanovenými v rámci víceletého finančního výhledu“ (Massot, 2018d).

3.1.3 Nařízení o rozvoji venkova č.1305/2013

Politika rozvoje venkova doplňuje politiku o přímých platbách a politiku o tržních opatřeních a tvoří tzv. druhý pilíř společné zemědělské politiky. Nařízení o rozvoji venkova bylo vytvořeno tak, aby byl systém podpor variabilní a flexibilní a sloužil za účelem podpory venkovských oblastí jednotlivých členských států Evropské unie. Program rozvoj venkova je financován nejen z rozpočtu Evropské unie, ale také z vnitrostátních, regionálních a místních prostředků (EUR-LEX, 2013a).

Politika rozvoje venkova je financována z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a je koncipována tak, aby docházelo k podpoře udržitelného rozvoje venkova. Tento cíl byl ustanoven ve strategii Evropa 2020. Evropská komise stanovila v rámci této politiky tři základní cíle:

- „posílení konkurenceschopnosti v zemědělství,
- zajištění udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu,
- dosažení vyváženého územního rozvoje venkovských a dosažení vyváženého územního rozvoje venkovských hospodářství a komunit, včetně vytváření a udržení pracovních míst“ (Nègre, 2018).

Na základě těchto cílů bylo stanoveno **šest základních priorit**, kterých bude chtít Evropská komise během reformního období dosáhnout:

- v zemědělských, lesnických a venkovských oblastech zvýšit předávání znalostí,
- zvýšit ve všech zemědělských činnostech a podnicích konkurenceschopnost,
- podpořit řízení rizik v zemědělství,
- zlepšit obnovu a zachování ekosystémů, které jsou závislé na zemědělství a lesnictví,
- podpořit efektivní využívání zdrojů a snažit se přecházet na nízkouhlíkovou ekonomiku
- zvýšit sociální začlenění především v oblastech chudoby.

Prováděcí politika rozvoje venkova vychází z programu rozvoje venkova, která je v kompetencích jednotlivých členských států. Každý členský stát si vypracovává svůj program s ohledem na své potřeby a zohledňuje vždy minimálně čtyři ze šesti priorit, které stanovila Evropská komise. Program rozvoje venkova využívá ve své politice také soubor opatření, které jsou součástí souboru evropských opatření (Nègre, 2018).

3.2. Víceletý finanční rámec 2014-2020 s ohledem na společnou zemědělskou politiku

Prostřednictvím vhodných ekonomických nástrojů je snaha dosáhnout růstu konkurenceschopnosti zemědělského sektoru Evropské unie na světovém trhu. Jednou z klíčových priorit Evropské unie je najít efektivní cestu, jak tohoto cíle dosáhnout. Byly stanoveny **tři základní předpoklady**:

- úspory z rozsahu²⁵,
- růst kvality produktu,
- rozvoj a využití inovací.

Aby bylo možné dosáhnout daného záměru, je nutné posílit pozici zemědělců a potravinářů zemědělských komodit. Je také kladen větší důraz na decentralizaci společné zemědělské politiky mezi členské státy, aby členské státy mohly lépe uplatňovat své vlastní strategie (Bečvářová a Zdráhal, 2013a).

Dohoda o víceletém finančním rámci byla uzavřena roku 2013 a stanovuje limity pro výdaje Evropské unie v rámci jednotlivých politik tzv. stropy. Členským státům EU 28 bylo ve víceletém finančním rámci 2014-2020 přiděleno okolo 960 mld. EUR (v cenách za rok 2011), což odpovídá 1 % hrubému národnímu produktu (HNP) celé EU 28. Oproti předešlému období došlo ke snížení celkového finančního rámce o 3,5 %. V období 2007-2013 víceletý finanční rámec odpovídal 1,12 % HNP EU 27 a na SZP bylo vyhrazeno 413 mld. EUR (v běžných cenách). Rozdíl finančních rámců za období 2007-2013 a 2014-2020 zachycuje tabulka 3.2. Je patrné, že v některých oblastech došlo ke snížení finančních podpor a v některých ke zvýšení. Chorvatsku, jako novému přistupujícímu státu, který vstoupil do Evropské unie 1. července 2013, byly poskytnuty tzv. vyrovnávací platby ve výši 27 mld. EUR z důvodu vyrovnání úrovně vůči ostatním členským státům (Swinnen et al., 2015).

---

²⁵ Úspory z rozsahu – s rostoucí objemem produkce dochází k poklesu výrobních nákladů

Tab. 3.2: Rozdíl ve finančních rámcích za období 2007-2013 a 2014-2020 v mil. EUR, (v cenách za rok 2011)

	2007-2013	2014-2020	rozdíl mezi 2007-2013 a 2014-2020 (v %)
1. Inteligentní růst podporující začlenění	446,31	450,76	1,00
1.a Konkurenceschopnost pro růst a zaměstnanost	91,50	125,61	37,30
1.b Hospodářská, sociální a územní soudržnost	354,82	325,15	-8,40
2. Udržitelný růst: přírodní zdroje	420,68	373,18	-11,30
3. Bezpečnost a občanství	12,37	15,69	26,80
4. Globální Evropa	56,82	58,70	3,30
5. Správa	57,08	61,63	8,00
6. Vyrovnávací platby	0,00	27,00	
Prostředky na závazky celkem ²⁶	959,98	994,17	
Procentuální podíl na HNP	1 %	1,12 %	

Zdroj: EUR-LEX, 2013d, vlastní zpracování

První a druhý okruh finančního rámce 2014-2020 zaujímá skoro 86 % všech celkových finančních prostředků. Finanční zdroje společné zemědělské politiky jsou z větší části součástí druhého okruhu. Oproti předešlému období došlo ke snížení těchto zdrojů o -11,30 %. Politice SZP v prvním pilíři bylo v současném období přiděleno 277,85 mld. EUR což představuje 28,9 % z celkového finančního rámce 2014-2020. V předešlém období připadlo na politiku SZP v prvním pilíři 32,1 % celkového finančního rámce 2007-2013. Politice rozvoje venkova, která je součástí druhého pilíře SZP, bylo přiděleno 85 mld. EUR, což představuje 8,8 % VFR 2014– 2020. V předešlém období 2007-2013 připadlo na tuto politiku 9,6 % VFR 2007-2013 (Swinnen et al., 2015).

V průběhu diskusí o podobě víceletého finančního rámce došlo ke změnám především ve výši finanční alokace. Tento průběh je zachycen v následující Tabulce 3.3, ze které je patrné, že došlo k poklesu finančních prostředků pro jednotlivé oblasti oproti původnímu návrhu Evropské komise, která stanovila velikost víceletého finančního rámce na 1033,2 mld. EUR. Po všech diskusích a schvalování byl finanční rámec stanoven ve výši 960 mld. EUR. Z víceletého finančního rámce pro první pilíř SZP pro období 2014-2020 bylo vyhrazeno 277,9 mld. EUR což je o 58,8 mld. méně než v předešlém období. Pro druhý pilíř SZP bylo vyčleněno z VFR 2014-2020 84,9 mld. EUR, což je o 10,6 mld. EUR méně než v předešlém období.

²⁶ Celkové finanční závazky obsahují i jiné závazky, které nejsou obsaženy v tabulce

Tab. 3.3: Alokace finančních prostředků na SZP ve VFR 2014-2020, v mld. EUR (v běžných cenách za rok 2011)

	VFR (2007-2013)	návrh Evropské komise 7/2012	1.návrh Evropské Rady 11/2012	2. návrh Evropské Rady 11/2012	finální verze VFR (2014-2020)
VFR	993,6	1033,2	973,2	972	960
2 okruh VFR	420,7	386,5	364,5	372,2	373,2
<i>ze kterého:</i>					
Pilíř I. SZP	336,7	238,1	269,9	277,9	277,9
Pilíř II. SZP	95,5	89,9	83,7	83,7	84,9

Zdroj: Swinnen et al., 2015, vlastní zpracování

Víceletý finanční rámec zahrnuje prvky nové podoby společné zemědělské politiky: vnější konvergence, snižování, zelené platby, finanční kázeň, rozvoj venkova a vytvoření rezervy v případě krize v zemědělském sektoru. Evropská komise se snaží postupně snižovat podpory přímých plateb v jednotlivých členských státech. Byla také snaha ze strany Evropské unie zavést tzv. zastropování přímých plateb, které nebylo mezi členskými státy odsouhlaseno a zůstalo tedy pouze jako dobrovolný nástroj členských států. Nově bylo také zavedeno, že členské státy mohou až 15 % finančních zdrojů přesouvat z jednoho pilíře do druhého.

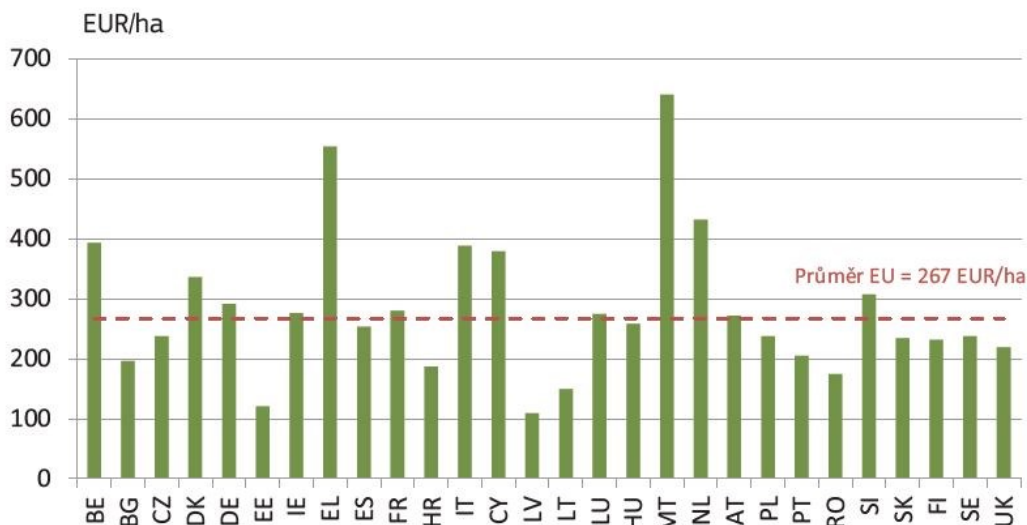
3.2.1 Finanční hlediska systému přímých plateb

V roce 2015 se v průměru vyplácelo na systému přímých plateb okolo 267 EUR za hektar. Následující Graf č.3.1 zachycuje vyplácení přímých plateb za hektar v jednotlivých členských státech Evropské unie za rok 2015. Z grafu je patrné, že největší příjmy jsou poskytovány ve Španělsku, Maltě a Nizozemsku. Naopak nejnižší podpory jsou poskytovány Lotyšsku, Litvě a Estonsku. Rozdíly ve vyplácení přímých plateb jsou dány velikostí obdělávané půdy a rozdílností v oblasti regionálních disparit²⁷. V rámci společné zemědělské politiky je dosahováno toho, aby došlo ke snížení rozdílů v průměru vyplácené podpory na hektar mezi jednotlivými členskými státy prostřednictvím vnější konvergence²⁸.

²⁷ Podle Ministerstva pro místní rozvoj se jedná o neodůvodněné regionální rozdíly v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů (Metodická podpora regionálního rozvoje, 2019)

²⁸ Pojem zavedený reformou SZP z roku 2013; vnější konvergence se rozumí spravedlivější politiky přímých plateb mezi jednotlivými členskými státy (Evropská komise, 2015)

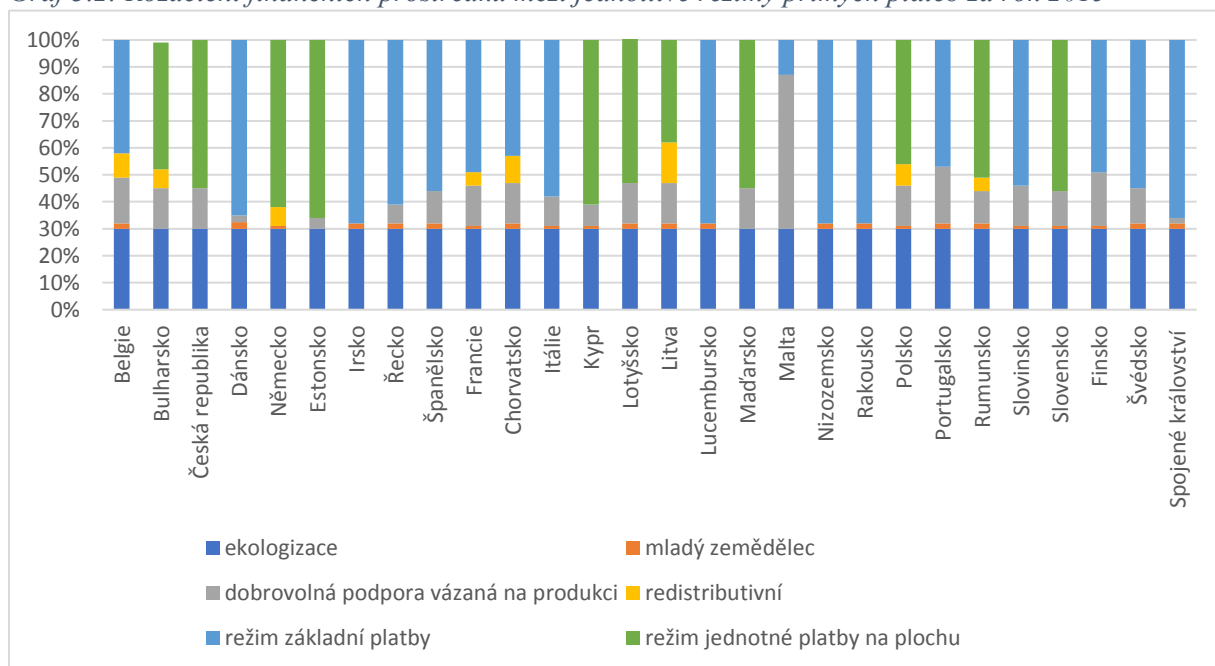
Graf 3.1: Průměrná hodnota přímých plateb v EUR/ha za rok 2015

Zdroj: Evropská komise, 2017a, s. 4

Systém přímých plateb slouží zemědělcům, aby mohli dosáhnout všech požadovaných podmínek, které Evropská komise nastavila. Následující Graf č. 3.2 zachycuje rozdělení finančních prostředků jednotlivých režimů přímých plateb mezi členské státy. Graf zachycuje jak povinné složky, tak volitelné, vyjma režimu pro malé zemědělce. Z grafu je zřejmé, že struktura přímých plateb se ve členských státech Evropské unie liší s ohledem na rozdílné potřeby mezi státy. Jediná ekologická složka je napříč Unií stejná. Ta byla stanovena povinně ve stejné výši 30 %. Na ekologizaci členské státy vyhražují finanční prostředky ze svých vnitrostátních finančních rámců.

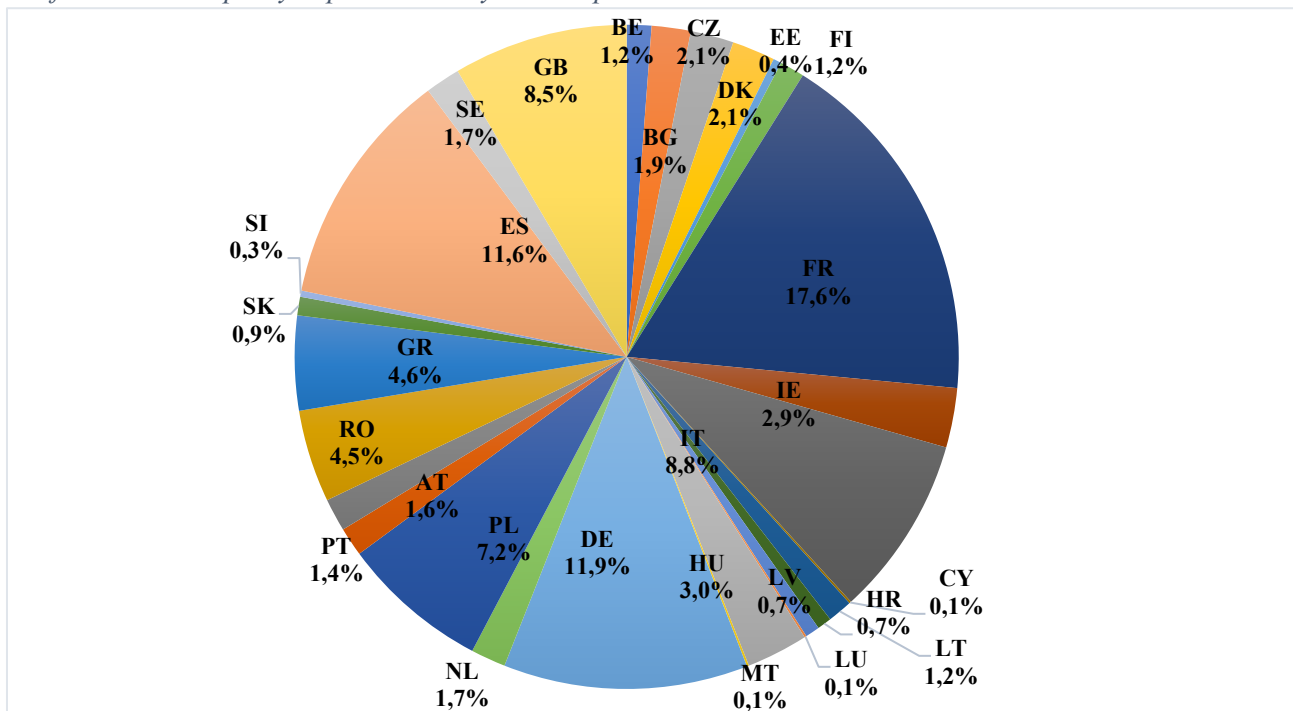
Graf 3.2: Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé režimy přímých plateb za rok 2015

Zdroj: Evropská komise, 2017a, vlastní zpracování

Následující Graf 3.3 zachycuje alokaci přímých plateb v jednotlivých členských státech za období 2014-2020. Největší finanční podpory je poskytováno Francii, která je největším producentem v oblasti zemědělství v rámci Evropské unie. Dalším významným členem v tomto sektoru je Německo, Polsko a Španělsko. Naopak nejnižší finanční podpory v podobě přímých plateb jsou vypláceny Maltě, Lucembursku a Kypru. Tyto státy se zároveň nejméně podílejí na zemědělské produkci Evropské unie.

Graf 3.3: Alokace přímých plateb členských států podle VFR 2014-2020

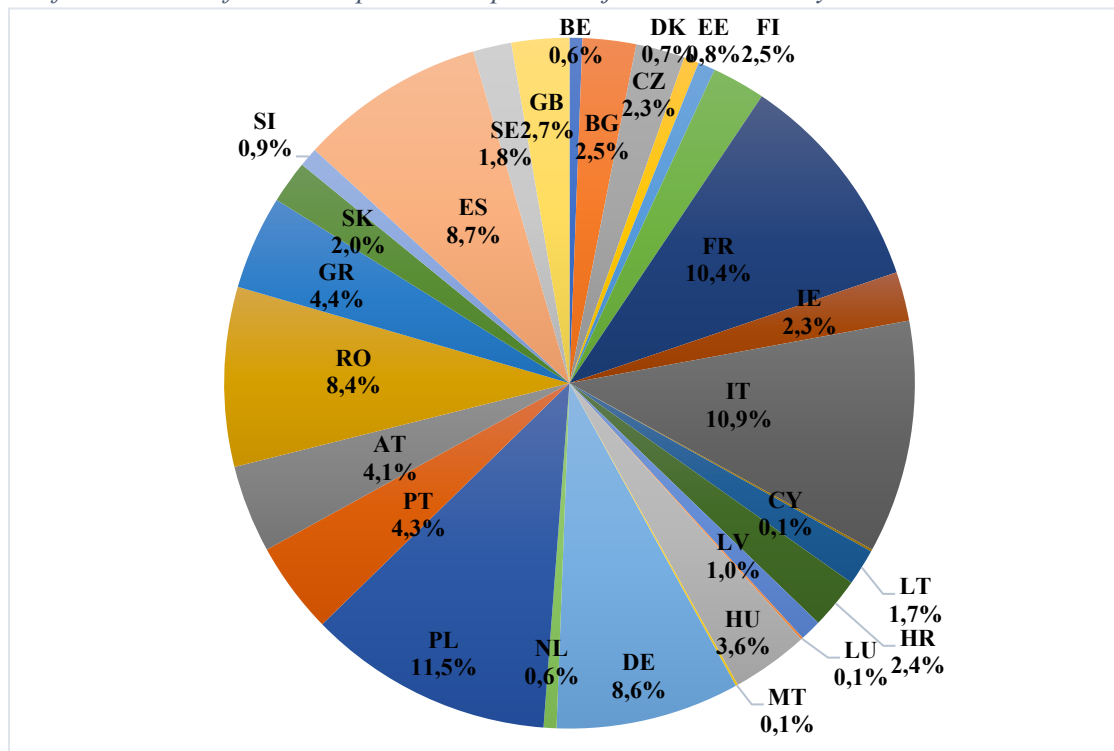

Zdroj: EUR-LEX, 2013c, vlastní zpracování

3.2.2 Finanční hlediska politiky rozvoje venkova

Pro politiku rozvoje venkova bylo z víceletého finančního rámce 2014-2020 vyčleněno přibližně 100 mld. EUR (v běžných cenách). Členské státy vyčlenily pro tuto politiku 61 mld. EUR. Největším příjemcem z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova je Francie, které bylo přiděleno 11,4 mld. EUR. Dále následuje Itálie s 10,4 mld. EUR, Německo s 9,4 mld. EUR a Polsko s 8,7 mld. EUR. Jedná se o 4 hlavní příjemce finančních prostředků z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Z fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) musí 30 % prostředků být určeno na investice v oblasti životního prostředí, na rozvoj zalesněných oblastí, zlepšení životaschopnosti lesů a na agroenvironmentálně-klimatická opatření (Nègre, 2018). Graf č. 3.4 zachycuje alokaci finančních prostředků pro program rozvoj venkova v jednotlivých členských státech za období 2014-2020. Nejnižší finanční alokaci opět obdržely Malta, Lucembursko a Kypr.

Graf 3.4: Alokace finančních prostředků pro rozvoj venkova v členských státech EU

Zdroj: EUR-LEX, 2013a, vlastní zpracování

Finanční prostředky z programu rozvoje venkova jsou také investovány na program Natura 2000. Natura 2000 zaštituje oblasti chráněných území, které vytvářejí na svém území všechny členské státy Evropské unie. Cílem je zabezpečit na těchto územích ochranu živočichů, rostlin a přírodních stanovišť, které Evropská unie stanovila jako nejčinnější a nejvíce ohrožená. Podíl minimálně 5 % z fondu EZFRV musí být vyhrazeno pro přístup LEADER. Jedná se o vytyčení finančních prostředků pro venkovská území, které realizují společné rozvojové strategie (Nègre, 2018).

3.3 Reforma společné zemědělské politiky z pohledu České republiky

První debaty o podobě společné zemědělské politiky po roce 2013 započaly během českého předsednictví v roce 2009. V témže roce byla na Ministerstvu zemědělství České republiky ustanovena pracovní skupina, která vypracovala zprávu s vizí českého zemědělství po roce 2010. Cíle společné zemědělské politiky, které zveřejnila Evropská komise v listopadu 2010, podporovala i Česká republika a vnímala je jako příležitost modernizovat zemědělskou politiku, která by se mohla lépe přizpůsobit aktuálním potřebám evropských zemědělců a spotřebitelů. Dále viděla v těchto cílech možnost, jak dosáhnout udržitelného rozvoje i přes časté klimatické změny. Návrh komise na zastropování přímých plateb, které by postilo především velké zemědělce, Česká republika odmítla (Paličková a Kuchyňková, 2019).

Česká republika považovala za důležité především otázky konvergence a sblížení napříč celou Evropskou unií a také větší flexibilitu společné zemědělské politiky. Snahou bylo také zavést spravedlivější podmínky pro podnikání pro všechny evropské zemědělce a omezit regulace, které brání českému zemědělství využívat svých konkurenčních výhod, které vedou k rozvoji.

Ve své zprávě „*Společná zemědělská politika po roce 2013 – příležitost pro její modernizaci*“, kterou vydalo Ministerstvo zemědělství, vytýčila základní předpoklady pro maximální efektivnost společné zemědělské politiky:

- konkurenceschopnou zemědělskou produkci,
- podpora cenové stability,
- platby vyrovnávající zvýšené požadavky na kvalitu potravin a na dodržení environmentálních standardů,
- větší důraz na investice poskytované do vyspělých technologií, diverzifikace činností podniku, výzkumu a vzdělání (agris.cz, 2012).

3.3.1 Podoba českého zemědělství před reformou společné zemědělské politiky

České zemědělství je charakteristické četností velkých zemědělských podniků, což se od evropské struktury zemědělství liší. Evropské zemědělství, jak již bylo zmíněno, je převážně tvořeno malými rodinnými farmami. Průměrná plocha, kterou jeden zemědělský podnik v ČR obdělává, je 84,2 ha, což představuje sedminásobek evropského průměru. Celkový zemědělský půdní fond zaujímá 54 % celkové rozlohy republiky. Tento prostor představuje oblast životního prostředí, krajiny a rekreační oblasti. Z toho důvodu je zemědělství důležitým odvětvím pro národní hospodářství. Hodnota podílu zemědělství na hrubé přidané hodnotě a zaměstnanosti neustále klesá, je to z důvodu rychlejšího poklesu pracovníků než poklesu produkce. Následující Tabulka 3.4 zachycuje podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti a HDP v České republice.

Tab. 3.4: Podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti a HDP v České republice

	Podíl na zaměstnanosti (%)	Podíl na HDP (%)
2000	3,4 %	5,2 %
2015	2,7 %	2,7 %

Zdroj: The World Bank, 2019 a Ministerstvo zemědělství, 2016, vlastní zpracování

Česká republika se od vstupu do Evropské unie potýká s prohlubováním strukturální nerovnováhy českého zemědělství. I přesto, že poskytování podpor ze strany Unie do republiky

roste, dochází neustále ke změně struktury. Zemědělci orientují svou výrobu na zemědělské komodity s nízkou přidanou hodnotou, což vede k tomu, že české zemědělství vykazuje znaky rozvojové země. Za poslední roky klesla živočišná produkce s vysokou přidanou hodnotou (prasata, drůbež a vejce) i přesto, že v České republice jsou optimální podmínky pro chování těchto zvířat. Podle zprávy vydané ministerstvem zemědělství „*Strategie pro růst*“ došlo ke zvýšení „*podílu mezispotřeby na produkci ze 70 % v období 2001-2003 na 75 % v období 2007–2010 (proti zhruba 60 % průměru EU) a produktivita využití zdrojů měřena hodnotovou výší produkce v běžných cenách na hektar zemědělské půdy se za stejné období zvýšil z 28 tis. Kč na 31 tis. Kč, zdaleka však nedosahuje ani průměru zemí EU 15 (63 tis. Kč), ani zemí EU 27 (54 tis. Kč)*“ (Hlaváček a kol., 2012). Chování českých podniků se po vstupu do Evropské unie změnilo. Místo, aby se zemědělské podniky orientovaly na potřeby trhu, tak se snaží svou výrobu přizpůsobit podmínkám pro získání podpor.

Tab. 3.4.: Změna ve struktuře výroby po vstupu České republiky do EU

plodiny, kategorie zvířat	ø 2001-3	ø 2008-10	Index
Obiloviny celkem	1547,10	1521,00	-1,7
Luskoviny	34,70	27,50	-20,6
Brambory	48,20	36,50	-24,3
Cukrovka	77,50	46,60	-39,9
Krmné plodiny na o. p.	571,30	396,40	-30,6
Olejniny	422,50	486,90	15,2
Len	6,20	0,10	-97,8
Zelenina	20,40	14,20	-30,3
trvalé kultury	46,90	51,00	8,7
Dojnice	497,00	396,70	-20,2
krávy bez tržná produkce mléka	102,00	163,70	60,5
Prasata	3424,70	2104,30	-38,6
Ovce	95,70	18,00	96,5
Drůbež	28561,70	26215,30	-8,3

Zdroj: Hlaváček a kol., 2012, vlastní zpracování

I když české zemědělství jako celek v porovnání se členskými zeměmi EU 27 nedosahovalo příznivých výsledků, tak jedna třetina českých podniků dosahovala dobré rentability. Přispívá tomu fakt, že cena hlavních výrobních faktorů jako je půda a práce je v České republice v porovnání s jinými státy nízká.

V průběhu reforem společné zemědělské politiky byly zavedeny regulační nástroje a opatření, které měly zlepšit vztah zemědělství k životnímu prostředí. V České republice přesto stále

dochází k degradaci kvality půdy, zhoršování vodního režimu a ke ztrátám biodiverzity. Je to způsobeno opouštěním živočišné výroby, které přispívalo k organickému zahnojení půdy a také nevhodným velkoplošným využitím zemědělské půdy za účelem podpor výstavby. České zemědělství v porovnání s jinými členskými státy EU je nákladově náročným zemědělstvím s nízkou intenzitou růstu, které nepřispívá ke zlepšení životního prostředí ani rozvoji venkova (Ministerstvo zemědělství, 2014b).

3.3.2 Budoucnost společné zemědělské politiky po roce 2013 z pohledu České republiky

Zájmem České republiky bylo, aby společná zemědělská politika byla zachována jako společná politika všech členských států, která je vedena na úrovni Evropské unie. Dále usilovala, aby nebyla zemědělská politika spolufinancovaná z národních zdrojů a docházelo také k omezování podpor, které poskytují členské státy ze svých národních zdrojů.

Struktura dvou pilířů vytváří dobré předpoklady proto, aby docházelo k naplnění budoucích cílů, které byly nastaveny ze strany Evropské komise na počátku reformy SZP 2014-2020. V rámci prvního pilíře Česká republika usilovala o modernizaci a současně o větší podporu politiky rozvoje venkova, tedy druhého pilíře SZP, která by významně nezatěžovala národní rozpočty členských států. Usilovala také o využívání spravedlivějších nástrojů SZP (agris.cz, 2012).

Podle České republiky mělo dojít k zásadním reformám v přímých platbách, které mají vytvořit spravedlivější prostředí mezi zemědělci napříč celou Evropskou unií. Přímé platby měly být úzce provázány s tržními nástroji a s nástroji rozvoje venkova. Měly mít také jednoduchou a dostatečně flexibilní formu, která by byla srozumitelná jak pro veřejnost Evropské unie, také pro třetí země. Česká republika také usilovala o to, aby výše vyplácení přímých plateb reagovala na poptávku evropské společnosti po veřejných statcích. Snažila se také, aby přímé platby byly poskytnuty pouze aktivním zemědělcům, kteří jsou ohleduplní k životnímu prostředí a krajině. Tímto přístupem chtěla Česká republika motivovat zemědělce, aby se aktivně podíleli na ochraně životního prostředí. Snažila se také zamezit omezování svobodnému rozhodování zemědělců v otázkách objemu produkce, které by mělo neblahý dopad na posilování konkurenceschopnosti evropského zemědělství (Ministerstvo zemědělství, 2014c).

System alokace přímých plateb založený na principu úrovně produkce, byl podle České republiky nespravedlivý. Usilovala o poskytování srovnatelné úrovně přímých plateb mezi jednotlivými členskými státy, které budou poskytovány plošně s ohledem na regionální a

sektorová kritéria, tedy rozdělení celkového objemu přímých plateb podle obhospodařované zemědělské půdy. Přímé platby podle ČR měly být stále hrazeny z rozpočtu Evropské unie.

Česká republika se také snažila zachovat podobu prvního pilíře, který obsahuje kromě systémů přímých plateb také politiku tržních opatření. Tržní opatření měla být také modernizována, aby mohla efektivněji a pružněji reagovat na situaci na trhu a tvořila tak tzv. bezpečnou síť, která reaguje na negativní dopady na trhu se zemědělskými komoditami (Ministerstvo zemědělství, 2014c).

V oblasti rozvoje venkova Česká republika podporovala posilování významu této oblasti především zvýšením konkurenceschopnosti a podpory udržitelného rozvoje venkova, které plní environmentální a produkční funkce. Usilovala o spravedlivé rozdělování finančních prostředků mezi členskými státy. Podle ČR by politika rozvoje venkova měla umět reagovat na změnu klimatických podmínek, nové technologie a dokázat přizpůsobit evropské zemědělství těmto novým změnám.

Česká republika chtěla také podporovat diverzifikaci zemědělské činnosti, která bude směřovat k činnostem s vyšší přidanou hodnotou. Usilovala, aby politika rozvoje venkova upevnila vztahy mezi zemědělským a potravinářským sektorem a ostatními sektory a snažila se zavést větší regulace v oblasti bezpečnosti a kvality potravin a ochrany zvířat a životního prostředí (Agris.cz, 2012).

3.3.3 Finanční podpora pro české zemědělství ze SZP za rok 2014-2020

Finanční prostředky z Evropské unie jsou důležitou složkou pro české zemědělství. Alokace přímých plateb pro Českou republiku za období 2014-2020 pro první pilíř činila 23 mld. korun. V rámci druhého pilíře pro oblast rozvoje venkova bylo poskytnuta finanční podpora ve výši 62 mld. korun.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.1.1 systém přímých plateb se člení na 7 složek. Největší složku přímých plateb pro české zemědělství tvoří základní platba (SAPS) na obdělávanou zemědělskou plochu, dále následuje tzv. ekologická platba, platba vázaná na produkci a platba pro mladé zemědělce. Následující Tabulka 3.5 zachycuje vývoj poskytnutých finančních zdrojů prostřednictvím systémů přímých plateb mezi lety 2015-2017.

Tab. 3.5.: Rozdělení finančních prostředků v rámci systému přímých plateb 2015-2017 v mil. Kč

Rok	Kurz CZK/EUR	PP	SAPS	zelené platby	MZ	VCS
2015	27,187	22,9	12,6	6,9	0,07	3,4
2016	27,021	22,8	12,47	6,8	0,07	3,4
2017	25,981	21,95	11,98	6,6	0,07	3,3

Zdroj 17: Ministerstvo zemědělství, 2018, vlastní zpracování

Z tabulky je zřejmé, že největší množství finančních prostředků ze systému přímých plateb je poskytováno na základní platby, a to ve výši zhruba 12 mil. korun. Tato částka byla mezi lety 2015-2017 vyplácena přibližně ve stejné výši. Naopak nejnižší množství finančních prostředků připadá pro mladé zemědělce.

O finanční podporu žádají zemědělci prostřednictvím jednotné žádosti, kterou musí podat vždy do 15. května daného kalendářního roku. Počet žadatelů se každým rokem zvětšuje. Nejvíce zemědělců žádá o základní platbu. V roce 2017 byl počet žádosti 29 905, což bylo více než v předešlém roce, kdy o základní platbu žádalo 29 671 zemědělských podniků. O tzv. zelenou platbu v roce 2017 žádalo 29 905 zemědělců a podpory pro mladé zemědělce byly v témže roce poskytnuty 4 289 zemědělcům. I když počet podpor vyplácených zemědělcům každým rokem roste, tak celková vyplácena částka klesá. Je to dáno poklesem směnného kurzu, kdy od roku 2015 došlo k posílení české koruny a směnný kurz klesl z hodnoty 27,187 CZK/EUR v roce 2015 na 25,981 CZK/EUR v roce 2017 (Ministerstvo zemědělství, 2018).

Reforma společné zemědělské politiky zavedla možnost přesunu finančních prostředků mezi pilíři až do výše 10 % přímých plateb. Česká republika se rozhodla že v letech 2015 až 2017 přesune z prvního pilíře do druhého pilíře 800 mil. korun a v letech 2018 a 2019 přesune 300 mil. korun ve prospěch programu rozvoje venkova. Následující Tabulka 3.6 zachycuje, kolik finančních prostředků bylo po přesunu poskytnuto pro přímé platby v jednotlivých letech.

Tab. 3.6: Finanční podpora pro přímé platby v letech 2015-2020 v mil. Kč. (ceny za rok 2015)

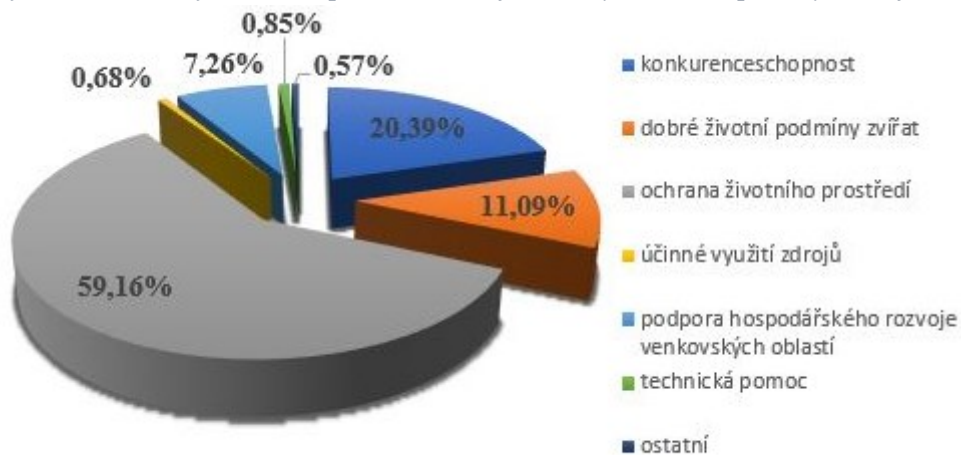
Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Původní rozpočet pro PP	23774,60	23752,49	23729,63	23729,33	23729,06	23729,06
Rozpočet PP po přesunu	22969,05	22946,94	22924,08	23427,26	23426,98	23729,06

Zdroj: Ministerstvo financí, 2015, vlastní zpracování

Program rozvoje venkova si staví za hlavní cíl podporu zvýšení konkurenceschopností venkovských oblastí a zachování a zlepšení ekosystémů, které jsou závislé na zemědělském prostředí. Snaží se investovat do zemědělských podniků za účelem podpory mladých

zemědělců a do vybudování krajinných infrastruktur. Snaží se také vybudovat venkovský prostor, který bude vytvářet nová pracovní místa a zvyšovat hospodářský rozvoj. Následující diagram 3.13 zachycuje alokaci finančních prostředků do jednotlivých oblastí politiky rozvoje venkova. Největší finanční prostředky jsou poskytovány na oblast ochrany životního prostředí, která byla stanovena i jako jeden z cílů reformy společné zemědělské politiky.

Graf 3.13: Alokace finančních prostředků do jednotlivých oblastí politiky rozvoje venkova v ČR (v%)

Zdroj: Ministerstvo zemědělství, 2015, vlastní zpracování

4 ANALÝZA BUDOUCÍHO VÝVOJE SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY PO ROCE 2020

První sdělení o budoucnosti společné zemědělské politiky po roce 2020 vydala Evropská komise 27.11.2017 pod názvem „*Budoucnost potravinářství a zemědělství*.“ První debaty o budoucnosti byly započaty již na začátku období společné zemědělské politiky 2014-2020. Nová vize musí reagovat na rostoucí poptávku po zemědělské produkci po celém světě s rostoucím globálním růstem populace. Dochází také ke změně ve spotřebě a rostou nároky na nové nepotravinářské výrobky.

4.1 Současný stav společné zemědělské politiky

Analýzou současného stavu společné zemědělské politiky se zabývá mnoho odborníků, mezi které patří Alan Matthews, Allan Buckwell a David Baldock²⁹. Zabývají se jak analýzou prvního pilíře SZP, především efektivností přímých plateb, ale také analýzou druhého pilíře, a to rozvoje venkova. Ve svých studiích mimo jiné zkoumají dopad zemědělské politiky na životní prostředí (Institute for European Environmental Policy, 2019).

4.1.1 Analýza přímých plateb

Na základě dostupných šetření bylo zjištěno, že současný stav poskytování přímých plateb není dlouhodobě udržitelný. Přímé platby neodpovídají potřebám zemědělců a nereagují na aktuální výzvy, kterým evropské zemědělství čelí. Podpora přímých plateb představuje stále jednu z finančně nejnáročnějších složek společné zemědělské politiky, kterou je třeba snižovat a ušetřené peníze využívat na financování projektů pro modernizaci zemědělství (Ragonnaud, 2016).

Stále přetrvává problém, kdy 80 % celkových finančních prostředků pro přímé platby putuje do 20 % největších zemědělských podniků Evropské unie. V roce 2016 bylo poskytnuto 145 mld. EUR (což je 10 % unijního rozpočtu a 28 % rozpočtu SZP) 130 000 farem, přitom v Evropské unii se nachází více jak 10 milionů farem. Přímé platby byly zavedeny v roce 1995 a sloužily jako kompenzace za radikálně snižované ceny. V dnešní době již tuto funkci nemají. Ceny zemědělských komodit jsou více orientovány trhem. Evropská unie ve svých reformách

---

²⁹ **Allan Buckwell** je akademickým zemědělským ekonomem, který se specializuje na společnou zemědělskou politiku, politiku rozvoje venkova a agroenvironmentální politiku

Allan Matthews je profesor univerzity Trinity College v Dublinu. Zabývá se zemědělskou politikou.

David Baldock je filozof a ekonom. Zabývá se tématem: Evropská strategie pro životní prostředí včetně zemědělství, klimatu a přírodních zdrojů

stanovuje neustále nové cíle, kterých chce v budoucnu dosáhnout, ale systém podpor je stále stejný. Systém přímých plateb podporuje nekalé praktiky mezi zemědělci, kteří se snaží čím dál více orientovat svou zemědělskou produkci za účelem získání co nejvyšší podpory (Michalčáková, 2017).

Jak již bylo uvedeno, příjmy v zemědělství jsou výrazně nižší než v jiných odvětvích. Je to dáno především kolísáním cen, vlivem počasí a nízkou návratností vložených zdrojů. Přímé platby by měly sloužit jako podpora příjmů a zajistit stabilitu a životní úroveň mezi zemědělci. Přímé platby nemají tedy řešit rozdílnost zemědělství s jinými oblastmi, ale měly by fungovat jako doplňující prostředek. Následující Tabulka 4.1 zachycuje, která odvětví zemědělství jsou nejvíce závislá na přímých platbách. Nejvíce přímých podpor je poskytováno do oblasti chovu hospodářských zvířat. Naopak nejnižší podpora je poskytována do oblasti zahradnictví.

Tab. 4.1: Závislost na přímých platbách dle jednotlivých zemědělských komodit EU 27, 2011-2013

příjmy farem:	polní plodiny	zahradnictví	víno	ostatní trvalé plodiny	mléko	hospod. zvěř	drůbež	celkem
PP	55 %	7 %	9 %	29 %	14 %	70 %	22 %	44 %
jiné podpory	13 %	3 %	5 %	7 %	17 %	31 %	8 %	15 %
Trh	32 %	90 %	87 %	64 %	42 %	-1 %	69 %	41 %

Zdroj: Buckwell et. al, 2017, vlastní zpracování

Problém také tkví v tom, že výše vyplácené přímé platby se v průběhu let nemění. V případě dobré situace na zemědělském trhu, kdy zemědělci mají vysoké zisky, výše vyplácené přímé platby je stále stejná. Tyto finanční prostředky nijak nemotivují zemědělce, aby se snažili vyvíjet své činnosti za účelem maximalizace zisku. Zemědělci nepovažují přímé platby jako kompenzace za rizika kolísání příjmů, ale v případě krize požadují další dodatečné finanční prostředky k již stávajícím vypláceným přímým platbám. Pracovní skupina pro zemědělské trhy, která byla pověřena Evropskou komisí, předložila zprávu „doporučení týkající se zemědělců v rámci potravinového řetězce“ v listopadu roku 2016, která prokázala tyto praktiky mezi zemědělci, a proto navrhla pro další období omezení až zrušení přímých plateb a zavedení systému krizových mechanismů (Evropská komise, 2016).

Evropská unie se řadí k ekonomikám, ve kterých panují pro produkci krmiv a potravin velmi přísná pravidla, která musí zemědělci dodržovat. Přímé platby mají být také kompenzací pro zemědělce za snižování konkurenceschopnosti jejich produkce vlivem přísných pravidel vůči zemědělcům ze třetích zemí, kteří takto přísná pravidla dodržovat nemusí. Této problematice

se věnovalo ekonomické centrum AgriFood. Na základě studií vydali report „Societal Concerns“ kde zjistili, že neexistují data, která by prokázala, že přísné standardy pro chov hospodářských zvířat by měly vliv na sníženou konkurenceschopnost. Z tohoto závěru lze usoudit, že vyšší nároky na regulaci potravin nemají vliv na sníženou konkurenceschopnost, a tedy problematika vyšších nároků ze strany Evropské unie nepředstavuje adekvátní argument pro udělování vyšších přímých plateb jako kompenzaci (Andersson, 2011).

Přímé platby, jako jistý příjem, brání restrukturalizaci zemědělského sektoru. Zaručují existenci neefektivních malých farem, které vlastní starší farmáři. Na druhou stranu velké agrokomplexy lobují za poskytování přímých plateb a odmítají jejich zastropování.

Mezi hlavní cíle společné zemědělské politiky patří **usnadnění vstupu novým a mladým podnikatelům na zemědělský trh**. Přímé platby jsou v přímém rozporu s tímto cílem. Finanční prostředky jsou sice odděleny od produkce, ale nejsou odděleny od půdy a její využívané rozlohy. Tento důvod vede ke zvyšování cen půdy a s tím spojené zvyšování nákladů na vstup do zemědělského sektoru. Problém zvyšování cen půdy úzce souvisí s problémem zvyšující se „*koncentrace půdy*“. Koncentrace půdy znamená, že dochází ke shromažďování půdy za účelem pobírání přímých plateb. Tento fakt má negativní dopad na konkurenční tržní prostředí, kde velkoproducenti zneužívají své postavení vůči malým farmářům a také novým podnikatelům, kteří si buď nemohou půdu dovolit anebo není žádná k dispozici. V mnoha příměstských oblastech dochází ke skupování zemědělských pozemků investory s cílem přeměnit je v nezemědělské a prodat je za mnohem vyšší cenu (Michalčáková, 2017).

Fischlerova reforma z roku 2003 zavedla systém dobrovolných podpor vázaných na produkci. Reformou SZP z roku 2013 mohly členské státy vyčlenit až 15 % ze svých národních stropů na podporu vázanou na produkci. Členské státy mají v tomto ohledu značnou míru volnosti mohou podporovat ekonomicky, sociálně a environmentálně důležité sektory, které se potýkají s obtížemi. V roce 2015 podpory vázané na produkci tvořily 4,1 % z přímých plateb (Ministerstvo zemědělství, 2014d).

4.1.2 Analýza politiky rozvoje venkova

Politika rozvoje venkova, tzv. druhý pilíř, je doplňkem politiky přímých plateb. Oproti prvnímu pilíři nabízí členským státům poměrně velkou flexibilitu. Problémem je, že pojem „*rozvoj venkova*“ není dostatečně definován, což vede k tomu, že jsou z této politiky podporovány projekty, které ji škodí. Program rozvoj venkova Evropské unie zahrnuje širokou škálu aktivit a politik, které se soustřeďují na ekonomické, sociální a environmentální aspekty. Oproti tomu

např. program rozvoj venkova USA se zabývá pouze záležitostmi, které spadají do oblasti životního prostředí.

Do politiky rozvoje venkova zasahují regionální politika i politika životního prostředí, je tedy obtížné hodnotit samostatně přínos této politiky. Rozvoj venkova by měl primárně sloužit k podpoře poskytování environmentálních a společenských statků. Druhý pilíř je v porovnání s prvním pilířem podhodnocován a podfinancován. Nedokáže řešit některé problémy, proto je nutný zásah strukturální politiky. V rámci druhého pilíře nejsou řešeny problémy dopravní infrastruktury a neposkytuje vzdělávací kapacity, které jsou podstatné pro udržení mladých lidí na venkově (Michalčáková, 2017).

4.2 Scénáře vývoje společné zemědělské politiky po roce 2020

Přípravy na reformu společné zemědělské politiky po roce 2020 započaly během nizozemského předsednictví v květnu roku 2016. Během předsednictví Slovenské republiky v témže roce pokračovaly úvahy o hlavních výzvách v oblasti zemědělství. Bylo potřeba čelit problémům jako nekalé obchodní praktiky v potravinovém řetězci, změny klimatu a vodní zdroje, řízení rizik a role vázaných plateb. Evropská komise hned na počátku roku 2016 vytvořila pracovní skupinu, která se měla zabývat budoucí politikou zemědělského sektoru a cílem bylo předložit závěrečnou zprávu o budoucnosti společné zemědělské politiky (Massot, 2018f).

Evropské zemědělství se řadí mezi přední světové producenty potravin a zajišťuje potraviny pro více než 500 mil. evropských obyvatel. Evropští zemědělci se starají o životní prostředí hlavně o přírodní zdroje půdy, vody, ovzduší a biologickou rozmanitost, které zaujímají 48 % celkového území Evropské unie. I když zemědělství se neřadí mezi přední poskytovatele pracovních míst, tak je klíčovým odvětvím, které zaměstnává 22 mil. obyvatel. Okolo 55 % celkové populace EU bydlí ve venkovských oblastech. Evropská unie se bude snažit tyto dobré životní podmínky udržet i v budoucnu.

Jak již bylo zmíněno, zemědělství oproti jiným odvětvím výrazně závisí na počasí. Každoročně z důvodu počasí přijdou zemědělci o 20 % své úrody a o více než 30 % svých příjmů. Roste tlak na přírodní zdroje vlivem změny klimatu. Společná zemědělská politika by měla přecházet na udržitelnější zemědělství.

Před zahájením veřejné konzultace o budoucí podobě společné zemědělské politiky představil předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker své představy a požadavky o SZP po roce

2020: zajistit bezpečnost potravin, životaschopnost venkovských oblastí, přispět k řešení problematiky změny klimatu (Evropská komise, 2017b).

V roce 2016 proběhla celá řada neformálních setkání ministrů zemědělství v Nizozemsku, Francii, dále zasedání Rady pro zemědělství a rybolov a konference Cork 2.0. Na základě těchto diskusí byly stanoveny následující priority:

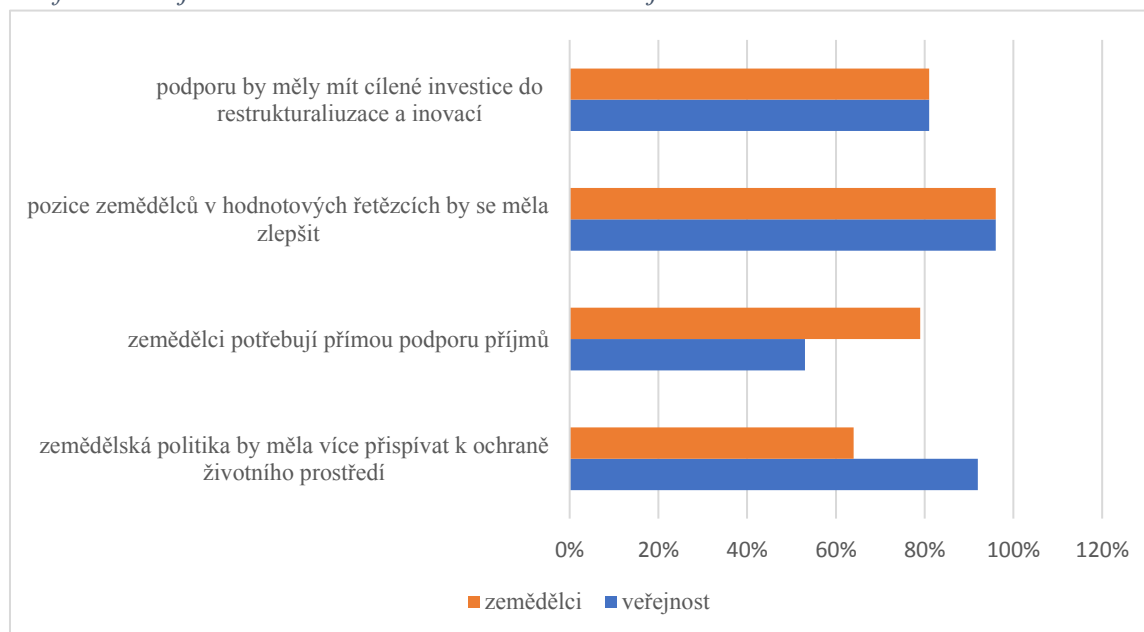
- *„budování odolnosti – řízení rizik s ohledem na počasí, hygienická rizika, přístupu ke kapitálu a finančním nástrojům,*
- *reagování na problémy v oblasti životního prostředí – udržitelnost zemědělství, boj proti změně klimatu, plnění mezinárodních závazků v rámci Agendy pro udržitelná rozvoj 2030,*
- *investování do životaschopnosti a dynamika venkova – tvorba pracovních míst, poskytování služeb ve venkovských oblastech, diverzifikace zemědělství,*
- *zajištění generační obměny – zlepšení přístupu k finančním prostředkům a půdě, předávání know how, snížení administrativní náročnosti,*
- *zachování orientace na trh – zachování vysokých standardů Evropské unie, zlepšení konkurenceschopnosti, zajištění rovnováhy mezi novými zemědělskými trhy,*
- *posílení postavení zemědělců – transparentnost, smluvní vztahy, posílení informovanosti spotřebitelů“* (Rada EU, 2017).

Na počátku roku 2017 byla uskutečněna veřejná konzultace³⁰ na téma modernizace a zjednodušení společné zemědělské politiky. Tato konzultace se zabývala efektivitou stávajících nástrojů a environmentálními otázkami včetně změny klimatu. Dotazování se zúčastnila nejen veřejnost, ale také zemědělci. Výsledek šetření zachycuje následující Graf 4.1, ze kterého vyplývá, že pro veřejnost je především důležitá ochrana životního prostředí a také investice do restrukturalizace a inovací. Nejméně je pro ně důležité poskytování přímých podpor zemědělcům. Pro zemědělce je situace opačná. Stále je pro ně potřebná přímá podpora a investice do inovací a nejméně je pro ně důležité přispívání k ochraně životního prostředí.

---

³⁰ Veřejné konzultace se zúčastnili zemědělské mikropodniky, zástupci organizací a firem, profesních sdružení, nevládní organizace a školy; velké zemědělské podniky lobují přímo v evropských institucích

Graf 4.1: Veřejná konzultace na téma modernizace a zjednodušení SZP

Zdroj: Evropská komise, 2017c, vlastní zpracování

Evropská komise nastínila pět možných scénářů o budoucnosti SZP:

- *varianta 1 – zachovat stávající podobu SZP s určitým zjednodušením,*
- *varianta 2 – zemědělská politika by fungovala bez principu společné politiky (to není v souladu se Smlouvou čl.33,*
- *varianta 3 – SZP podle priorit EU – cílené řízení rizik, investice do restrukturalizace zemědělství, podpora malých a středních podniků a venkovských oblastí,*
- *varianta 4 – zabezpečení příjmů společně se zajištěním řízení rizik, lepší propojení zemědělského hospodaření s cíli v oblasti životního prostředí a klimatu, zjednodušení a modernizace zemědělského sektoru s posílením podpory do oblasti inovací a výzkumu,*
- *varianta 5 – přerozdělení podpor od velkých podniků směrem k malým, kteří jsou šetrní k životnímu prostředí, povinné zastropování přímých plateb (Ministerstvo zemědělství, 2017, s.14).*

4.2.1 Nová podoba společné zemědělské politiky po roce 2020

Ze zprávy „*Budoucnost potravinářství a zemědělství*“, kterou uveřejnila Evropská komise 29. 11. 2017 je zřejmé, že v následujícím období 2021-2027 nedojde k závažným reformám v oblasti společné zemědělské politiky, ale dojde k novelizaci stávajících předpisů. Komisař pro zemědělství a rozvoj venkova Phil Hogan se zavázal, že dojde k modernizaci a zjednodušení společné zemědělské politiky tak, aby členské státy mohly lépe využívat finanční prostředky s ohledem na jejich konkrétní situaci. Chce zajistit, aby evropské zemědělství bylo

odolnější a aby environmentální a klimatické cíle SZP byly přísnější včetně jejich podílu na opatřeních v oblasti klimatu (Evropská komise, 2017c).

Budoucí podoba společné zemědělské politiky odráží hospodářský, environmentální a sociální význam této politiky. Hlavním cílem je podporovat **poznatky, inovace a digitalizaci v zemědělských a venkovských oblastech**. Po několika diskuzích bylo vytyčeno celkem 9 hlavních cílů, které jsou platné pro celou oblast SZP:

- *„zajištění spravedlivého příjmu,*
- *zvýšení konkurenceschopnosti,*
- *obnovení rovnováhy sil v potravinovém řetězci,*
- *opatření v oblasti klimatu,*
- *péče o životní prostředí,*
- *zachování krajiny a biodiverzity,*
- *podpora generační obměny,*
- *dynamické venkovské oblasti,*
- *ochrana kvality potravin a zdraví“* (Evropská komise, 2018a, s.2).

Budoucí podoba SZP by měla být výrazně jednodušší a modernizovaná, aby přinesla celé společnosti dostatečně vysokou přidanou hodnotu. Oproti současnému období bude kladen větší důraz na výsledek a výkonnost, a ne na dodržování právních předpisů a pravidel. Systém financování společné zemědělské politiky by měl být více flexibilnější, aby členské státy měly větší volnost při rozhodování o tom, jak nejlépe využít finančních prostředků a zároveň zohlednit potřeby zemědělců.

Jednotný soubor cílů bude platný pro celou oblast SZP. Stanovené cíle vymezují, co přesně má politika přinést zemědělcům, co občanům Evropské unie a co v oblasti klimatu, venkova atd. Na úrovni EU bude platný **rozsáhlý soubor opatření**, který umožní jednotlivým členským státům nakládat s přidělenými finančními prostředky, tak aby bylo dosaženo cílů SZP a také specifických potřeb každého členského státu. Bude také platný **společný soubor ukazatelů**, který zajistí rovné podmínky mezi zemědělci ve všech členských státech. Každý členský stát vypracuje strategický plán pro SZP, ve kterém stanoví své vlastní konkrétní cíle, které budou v souladu s celkovými cíli EU. Strategický plán jednotlivých členských států bude následně schválen Evropskou komisí, aby byl v souladu s celounijními cíli. Členské státy EU budou mít povinnost předkládat **zprávu o výkonnosti**, na základě které bude možné určit pokrok, jakého daný stát dosáhl. Evropská unie bude přítomna ve všech fázích sledování pokroku a plnění cílů,

od stanovení pravidel po hodnocení plánů. Na základě vypracovaných zpráv o výkonnosti budou členskými státy uděleny odměny nebo sankce, které budou záviset na výsledcích plnění stanovených cílů, které si daný členský stát zvolí (Evropská komise, 2018a).

Nová podoba SZP po roce 2020 se zaměří na **podporu malých a středních rodinných zemědělských podniků**, které tvoří tradiční jádro evropského zemědělství. Evropská komise navrhla **snížení od výše 60 000 EUR** a stanovila **povinné zastropování plateb nad 100 000 EUR** na jeden zemědělský podnik. Každý členský stát bude muset zajistit pro malé a střední zemědělské podniky **vyšší úroveň podpory podle obdělávané plochy**. Na podporu mladých zemědělců bude povinně vyčleněno **minimálně 2 % plateb přímých podpor** přidělené každému členskému státu. Přímá podpora bude poskytnuta pouze těm zemědělcům, kteří se zemědělskou činností skutečně zabývají.

Evropská komise vkládá větší ambice do oblasti životního prostředí a klimatu. Zemědělci jsou důležitým hráčem při boji proti změně klimatu a při ochraně životního prostředí, zachování krajiny a biologické rozmanitosti. Zemědělci budou moci dostat **dodatečnou podporu** v případě plnění dobrovolných režimů, které jsou nad rámec minimálních cílů. Mezi dobrovolné režimy se řadí tzv. eko-režimy, pro které členské státy povinně vyhradí část přímých plateb (Evropská komise, 2018b).

Nová podoba SZP bude **nadále podporovat zemědělství a rozvoj venkovských oblastí**, jako prioritu Evropské unie. Cílem je podpořit mladou generaci, aby se rozhodli k volbě tohoto povolání. Budou vytvořeny **školicí programy pro mladé zemědělce** a zavedena **pružnější pravidla** např. v oblasti dědictví, aby měli zemědělci snazší přístup k půdě. Dále budou **stanoveny přísnější požadavky na zemědělce v oblasti bezpečnosti potravin**. Dojde k dalšímu **omezení používání pesticidů a používání antibiotik** u hospodářských zvířat. S tím souvisí vyšší investice do rozvoje bio hospodaření, který má obrovský potenciál.

Velký potenciál je vkládán do **oblasti inovace**, který přispěje k posílení a udržení zemědělského odvětví. Z programu **Horizont Evropa**³¹ bude vyčleněna částka 10 mld. EUR na výzkum a inovace v oblasti zemědělství, potravinářství, rozvoje venkova a biohospodářství. Členské státy budou povzbuzovány a podporovány, aby ke kontrole a monitorování používaly **nové technologie** založené na datech, které budou sloužit k ověřování, zda jsou plněny požadavky

---

³¹ Horizont Evropa – jedná se o 9. rámcový program ve vědě, výzkumu a inovaci pro období 2021-2027. Navrhovaný rozpočet pro tento program je 100 mld. EUR.

SZP. Evropská unie se bude také snažit podporovat **digitalizaci venkova** především zemědělských podniků (Kozelský, 2018).

4.3 Víceletý finanční rámec a společná zemědělská politika po roce 2020

Evropská komise předložila Evropskému parlamentu, Evropské radě a Radě EU dne 2. května 2018 Sdělení „*Moderní rozpočet pro Unii, která chrání, posiluje a brání – Víceletý finanční rámec na období 2021-2027.*“ Tento rozpočet bude platný od 1. ledna 2021 pro 27 členských států³² EU. Společná zemědělská politika a politika soudržnosti tvoří dva největší výdajové bloky rozpočtu. Evropská komise navrhla na období 2021-2027 víceletý finanční rámec ve výši 1 279 mld. EUR což představuje 1,11 % HNP EU 27.

Následující Tabulka 4.2 zachycuje rozdělení finančních prostředků do jednotlivých oblastí. Společná zemědělská politika je zahrnuta do prvního okruhu inovace a digitální ekonomika, kde by mělo pomoci finančních prostředků docházet k digitalizaci a zavádění nových technologií a inovací v zemědělství. Na tento okruh bylo vyhrazeno 187 370 mil. EUR, ze kterého na Horizont Evropa připadá 97 600 mil EUR. Do třetího okruhu přírodní zdroje a životní prostředí se řadí v podstatě celá společná zemědělská politika. Tato oblast se zaměřuje na udržitelné zemědělské a námořní odvětví, zabezpečení dodávek kvalitních potravin a také na opatření v oblasti změny klimatu a ochrany životního prostředí. Na celou tuto oblast bylo vyhrazeno 378 920 mil. EUR, z čehož na Evropský zemědělský záruční fond bylo vyhrazeno 286 195 mil. EUR a na Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova bylo vyhrazeno 78 811 mil. EUR³³(Evropská komise, 2018c).

Tab. 4.2: Víceletý finanční rámec pro období 2021-2027 v mil. EUR, (v běžných cenách)

	2021-2027
1. Jednotný trh, inovace a digitální ekonomika	187 370
Horizont Evropa	97 600
2. Soudržnost a hodnoty	442 412
3. Přírodní zdroje a životní prostředí	378 920
4. Migrace a správa hranic	34 902
5. Bezpečnost a obrana	27 515
6. Sousedství a svět	123 002
7. Evropská veřejná správa	85 287
Prostředky na závazky celkem	1 279 408
Procentuální podíl na HNP	1,11 %

Zdroj: Evropská komise, 2018c, vlastní zpracování

³² Evropská unie v období 2021-2027 bez Velké Británie (Evropská unie v nových podmínkách, 2017).

³³ Viz. tabulka č. 1 v příloze.

Na celou oblast SZP pro období 2021-2027 bylo z víceletého finančního rámce vyčleněno celkem **365 006 mil. EUR**, což představuje **28,5 % celého VFR**. Tato částka byla následně rozdělena mezi členské státy Evropské unie EU 27 bez Velké Británie.³⁴ Největší finanční podporu pro oblast zemědělství obdrží největší zemědělství producenti Evropské unie a to **Francie, Španělsko a Německo**. Francie z celkových finančních prostředků ve výši 62 308,60 mil. EUR obdrží na přímých platbách 50 034,50 mil. EUR a pro oblast rozvoj venkova 8 464,80 mil. EUR. Španělsko pro oblast zemědělství obdrží celkem 43 777,60 mil. EUR z čehož 33 481,40 mil. EUR bude vyhrazeno pro přímé platby a 7 008,40 mil. EUR pro oblast rozvoj venkova viz. Tabulka 4.3. Z celkové částky vyhrazené pro společnou zemědělskou politiku připadá **265,2 mld. EUR na přímé platby, 20 mld. EUR na tržní opatření a 78,8 mld. EUR na politiku rozvoje venkova**³⁵ (Kozelský, 2018).

Tab. 4.3: Výdaje na oblast SZP pro období 2021-2027 ve vybraných zemích, v mil. EUR, (v běžných cenách)

	nejvyšší příspěvek na SZP	přímé platby	rozvoj venkova
Francie	62 308,60	50 034,50	8 464,80
Španělsko	43 777,60	33 481,40	7 008,40
Německo	40 987,80	33 761,80	6 929,50

Zdroj: Evropská komise, 2018c, vlastní zpracování

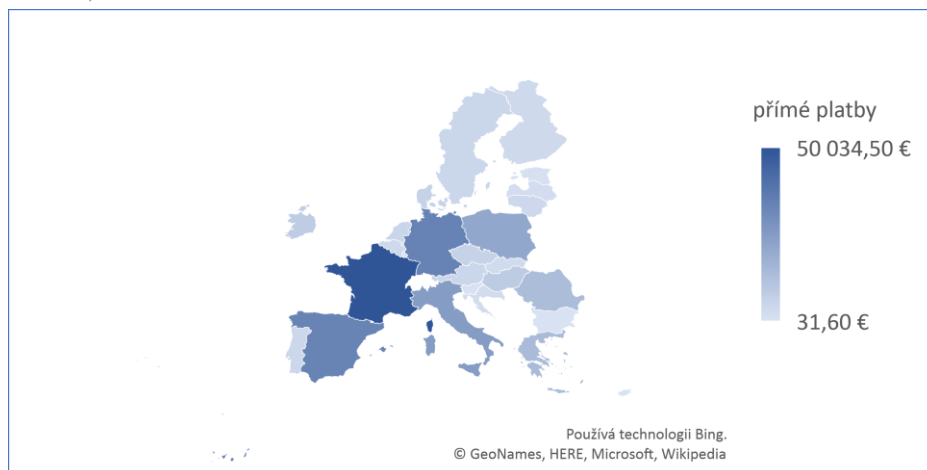
Nejnižší finanční prostředky na společnou zemědělskou politiku obdrží členské státy Malta, Lucembursko a Kypr. Tyto státy se neřadí k hlavním producentům zemědělských komodit z důvodu malé obdělávané zemědělské plochy. Pro oblast SZP bude Maltě poskytnuto 117,1 mil. EUR, z čehož pro přímé platby je pouhých 31,6 mil. EUR a pro oblast rozvoj venkova 85,5 mil. EUR. Následující Graf 4.2 zachycuje výši finančních prostředků pro přímé platby napříč celou Evropskou unií. Z grafu je zřejmé, že velikost finančních prostředků na oblast přímých plateb závisí na rozloze daného státu a klimatických podmínkách. Nejvíce finančních prostředků pro přímé platby je poskytnuto do rozlohou největších členských států, jako je Francie, Španělsko, Německo, Polsko, které se nacházejí také v dobrých klimatických podmínkách pro pěstování zemědělských produktů a chov hospodářských zvířat.

³⁴ Viz. tabulka č. 2 v příloze.

³⁵ Částky jsou uvedené v cenách za rok 2018

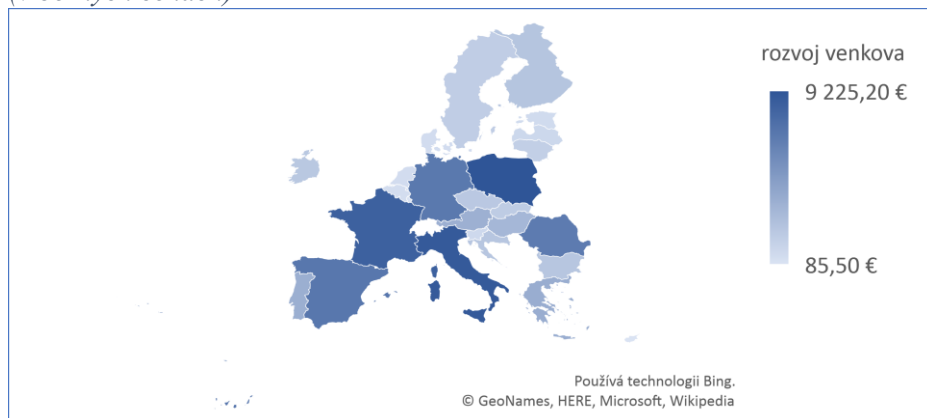
Graf 4.2: Výdaje na přímé platby napříč Evropskou unií pro období 2021-2027, v mil. EUR (v běžných cenách)

Zdroj: Evropská komise, 2018c, vlastní zpracování

Graf 4.3 zachycuje rozdělení finančních prostředků pro oblast rozvoje venkova mezi jednotlivé členské státy Evropské unie pro období 2021-2027. Z grafu je patrný stejný trend, jako při rozdělování finančních prostředků pro přímé platby. Nejvyšší finanční podporu od Evropské unie pro rozvoj venkova obdrží největší členské státy jako jsou Francie, Španělsko, Polsko, Itálie, Německo ale také Rumunsko. Naopak nejnižší množství finančních prostředků obdrží země Beneluxu, Chorvatsko, Slovinsko a severské země.

Graf 4.3: Výdaje na oblast rozvoje venkova pro období 2021-2027 mezi členské státy EU, v mil. EUR (v běžných cenách)

Zdroj: Evropská komise, 2018c, vlastní zpracování

4.4 Společná zemědělská politika pro období 2021-2027 z pohledu České republiky

Ministerstvo zemědělství České republiky vypracovalo dokument „Hlavní teze ČR při vyjednávání SZP po roce 2020“, ve kterém sdělila svá stanoviska k budoucnosti společné zemědělské politiky. Česká republika požaduje, aby zemědělské odvětví bylo řízeno na

evropské úrovni, tedy aby byla zachována struktura společné zemědělské politiky. Dále požaduje, aby byla zajištěna produkce potravin v EU, udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a udržitelný rozvoj venkovských oblastí. Měla by také posilovat konkurenceschopnost evropské produkce na světovém trhu a liberalizace pravidel mezinárodního obchodu. Podle České republiky by také mělo dojít ke zjednodušení systému SZP.

Ministerstvo zemědělství ČR ve svém sdělení vyzdvihuje **9 hlavních světových problémů**: bezpečnostní situace ve světě, problematika změny klimatu, pokles biodiverzity, degradace půdy, ochrana vody a dobrých životních podmínek zvířat, zvyšování energetické účinnosti a zajištění dostupnosti kvalitních potravin. Tyto problémy se týkají všech zemědělských podniků, které je potřeba řešit. Česká republika na základě těchto problémů stanovila hlavní teze k vyjednávání o budoucnosti společné zemědělské politiky:

- *„rovnost podpor v rámci přímých plateb,*
- *zemědělské a lesnické hospodaření s ohledem na životní prostředí,*
- *výkonné a konkurenceschopné podniky,*
- *zajištění generační obměny,*
- *zvýšení kvality života na venkově,*
- *modernizace tržních opatření a podpora tradičních sektorů,*
- *zlepšení postavení zemědělců v dodavatelském řetězci,*
- *struktura SZP a zajištění dostatečných zdrojů financování,*
- *jednoduchost SZP a vyšší míra subsidiarity“* (Ministerstvo zemědělství, 2017).

Česká republika v rámci vyjednávání trvá na rovnosti k přístupu k podmínkám a podporám pro zemědělce bez ohledu na velikost zemědělského podniku. České zemědělství se v tomto liší oproti evropskému, které je tvořeno převážně malými rodinnými farmami, kdežto české je tvořeno velkými zemědělskými podniky. Plánované zastropování přímých plateb dle velikosti zemědělských podniků, které navrhuje Evropská komise a některé členské státy jako např. Litva, by postihlo hlavně české zemědělce. V případě, že by bylo zavedeno tzv. zastropování, trvá ČR na tom, aby byl zachován mechanismus krácení zemědělské podpory z národních zdrojů a nesouhlasí, aby krácené finanční prostředky byly odváděny do společného rozpočtu EU. Česká republika usiluje také o zavedení platby na první hektary tzv. redistributivní platba³⁶.

Česká republika v rámci svého dokumentu obhajuje zachování přímých plateb ve stejné výši pro velké podniky, které zaměstnávají velké množství lidí a významně se podílí na živočišné

---

³⁶ Redistributivní platba byla zavedena již reformou SZP v roce 2013 jako dobrovolná platba viz. kapitola 3.1.1

a rostlinné výrobě. Zastropování přímých plateb podle velikosti zemědělských podniků je dle ČR diskriminační. Navrhuje, aby v rámci přímých plateb bylo zajištěno dostatek financí v rámci SZP (Ministerstvo zemědělství, 2017).

Ze zprávy ministerstva zemědělství vyplývá, že Česká republika není ochotna změnit hospodaření zemědělství v situaci, kdy dochází k celkovému snížení rozpočtu Evropské unie v souvislosti s odchodem Velké Británie a nových výdajů potřebných pro oblast migrace a bezpečnost. Česká republika nenavrhl žádná úsporná řešení, naopak žádá o navýšení rozpočtu pro přímé platby.

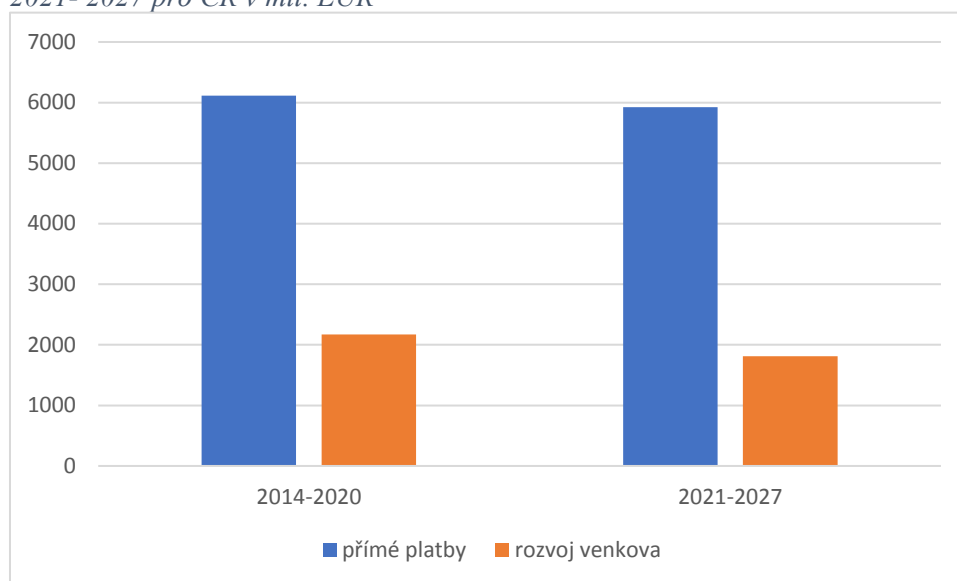
Také v dalším navrhovaném bodu „*zemědělské a lesnické hospodaření s ohledem na životní prostředí*“ požaduje zajištění finanční alokace, která posílí efektivitu stanovených cílů, a dále požaduje posílení kompenzace za dodržování EU směrnic. ČR ve své zprávě tvrdí, že v případě, že by došlo k omezení finančních podpor, mohl by se snížit zájem a ochota zemědělských subjektů zvyšovat kvalitu životních podmínek pro hospodářská zvířata. Což znamená, že zemědělci budou dodržovat environmentální pravidla pouze v případě, že za to budou finančně odměněni.

Ze zprávy ministerstva dále vyplývá, že Česká republika také usiluje o zjednodušení společné zemědělské politiky. Chce, aby celá administrativa byla pouze v elektronické podobě a v rámci kontrol byly využívány nové technologie. Navrhuje také zjednodušení greeningu, vyšší míru subsidiarity, zrušení podmínky aktivního zemědělce, snížení počtu kontrol anebo zrušení krizové rezervy.

Ze strategického dokumentu „*Hlavní teze ČR při vyjednávání SZP po roce 2020*“ je zřejmé, že Česká republika se bude při vyjednávání o budoucnosti společné zemědělské politiky snažit o navýšení přímých plateb a o posílení investic do zemědělských podniků.

Podle navrženého víceletého finančního rámce, který byl představen v květnu roku 2018, bylo pro oblast SZP pro Českou republiku vyčleněno celkem 7 732,8 mil. EUR. Na oblast přímých plateb by mělo připadnout 5 871,9 mil. EUR, což je o 3,9 % méně než v současném období 2014-2020 a pro oblast rozvoje venkova 1 811,4 mil. EUR, což je o 15,3 % méně než v současném období. Celou situaci zachycuje následující Graf 4.4.

Graf 4.4: Finanční prostředky pro přímé platby a oblast rozvoj venkova v období 2014-2020 a 2021- 2027 pro ČR v mil. EUR

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, 2015 a Evropská komise, 2018c, vlastní zpracování

4.5 Komparace stávajícího a budoucího období společné zemědělské politiky

Evropská unie se musí pro nadcházející období 2021-2027 vypořádat s novými výzvami, kterým čelí. Z důvodu odchodu Velké Británie z Evropské unie se vytvořila v rozpočtu EU mezera ve výši 12 mld. EUR, kterou je třeba nahradit. Vyskytly se problémy v oblasti migrace a vlivem terorismu také v bezpečnosti. Je potřeba vynaložit větší finanční prostředky na oblast obrany a snížit v oblasti společných politik. Pro nadcházející období by mělo dojít ke snížení finančních prostředků pro oblast společné zemědělské politiky o 12 %.

4.5.1 Změna legislativního rámce

V rámci navrhovaných reforem pro nadcházející období společné zemědělské politiky nedojde k výrazným změnám, tak jak tomu bylo v minulosti. Hlavní cíle, které byly stanoveny při reformě SZP po roce 2013 jsou obdobné, jako navržené cíle pro budoucí období SZP po roce 2020. Jedná se především o **zvýšení konkurenceschopnosti evropského zemědělství, ochranu životního prostředí, rozvoj venkovských oblastí a zajištění kvality potravin**. Budoucí zemědělství se bude snažit být modernější a jednodušší. Nově je navržena podpora **digitalizace zemědělství a investice do nových technologií**.

Zjednodušení společné zemědělské politiky by mělo být např. ve snížení požadavků na přímé podpory a na opatření v oblasti životního prostředí a klimatu. Tabulka 4.4 zachycuje zjednodušení požadavků na opatření v oblasti životního prostředí a klimatu. V budoucím

období SZP budou mít možnost členské státy definovat požadavky na střídání plodin, které se budou lépe přizpůsobovat zemědělskému systému. V současném období musí zemědělec pěstovat minimálně 2 plodiny v případě, že celková obdělávaná zemědělská půda je od 10 do 30 hektarů. Pokud je obdělávaná půda nad 30 hektarů musí zemědělec pěstovat alespoň 3 plodiny.

Tab. 4.4: Požadavky na opatření v oblasti životního prostředí a klimatu v současném a budoucím období SZP

Zjednodušené požadavky na opatření v oblasti životního prostředí a klimatu	
Střídání plodin	
Současná SZP	Budoucí SZP
Rozlišení plodin na základě botanické klasifikace	Střídání plodin na základě potřeb
Mezi 10 a 30 ha minimálně 2 plodiny	
Nad 30 ha minimálně 3 plodiny	
Maximální podíl hlavní plodiny 75 %	
Maximální podíl dvou hlavních plodin 95 %	

Zdroj: Evropská komise, 2018d, vlastní zpracování

Zjednodušení by mělo být také ve snížení požadavků v oblasti poskytování podpor pro mladé zemědělce. V budoucím období by měla být zachována podmínka, že podpora bude vyplácena mladému zemědělci na množství obdělávané půdy. Také bude zachována věková hranice, která určuje, zda se jedná o mladého zemědělce, či nikoli. V současné době je tato hranice stanovena na 40 let. Bude zachována také podmínka pro vyplácení podpory pro mladé zemědělce, kteří nově zahájili svou činnost. V budoucím období by neměla být určena maximální délka podpory pro vyplácení finančních prostředků pro mladé zemědělce, tak jak je tomu v současném období. Požadavky v oblasti přímé podpory pro mladé zemědělce v současném a budoucím období jsou zachyceny v Tabulce 4.5.

Tab. 4.5: Požadavky v oblasti přímé podpory pro mladé zemědělce v současném a budoucím období SZP

Snížení požadavků v oblasti přímé podpory pro mladé zemědělce	
Současná SZP	Budoucí SZP
Platba na hektar	Platba na hektar
Přísná metoda výpočtu	Nejvyšší možný věk mladých zemědělců
Nejvyšší možné množství hektarů	Nově zahájená činnost
Nejvyšší možný věk mladých zemědělců	Podmínky pro vedoucího podniku
Nově zahájená činnost	Nové požadavky na školení
Pravidla pro délku podpory (5 let)	
Pravidla pro přístup k právním úkonům	

Zdroj: Evropská komise, 2018d, vlastní zpracování

Oproti současnému období 2014-2020 bude kladen **důraz na výkonnost a výsledky SZP** a ne na dodržování předepsaných předpisů. Následující Tabulka 4.6 zachycuje systém kontrolování výkonnosti společné zemědělské politiky pro období 2021-2017.

Tab. 4.6: Systém kontrolování výkonnosti SZP

společné cíle	ukazatele	typy intervencí
jistota	roční účetní závěrka	společné ukazatele výstupů
monitorování	roční hodnocení výkonnosti	společné ukazatele výsledků
výkonnost politiky	průběžné hodnocení	společné ukazatele dopadu

Zdroj: Evropská komise, 2018b, vlastní zpracování

Evropská komise navrhla větší míru subsidiarity oproti stávajícímu období. V pravomoci EU by mělo být stanovení specifických cílů, určení ukazatelů, podle kterých bude možné měřit výkonnost SZP a typy intervencí. Členské státy budou mít povinnost určit potřeby v

národním plánu SZP, následně přizpůsobit intervence SZP svým potřebám a včas provést pokrok za účelem splnění stanovených cílů.

Nový systém přímých plateb, který byl zaveden reformou SZP pro období 2014-2020 bude ve své struktuře pro nadcházející období stejný. Dojde ke změně názvů některých plateb a také složky, které byly dobrovolné, se stanou povinnými. Následující Tabulka 4.7 zachycuje stávající systém přímých plateb.

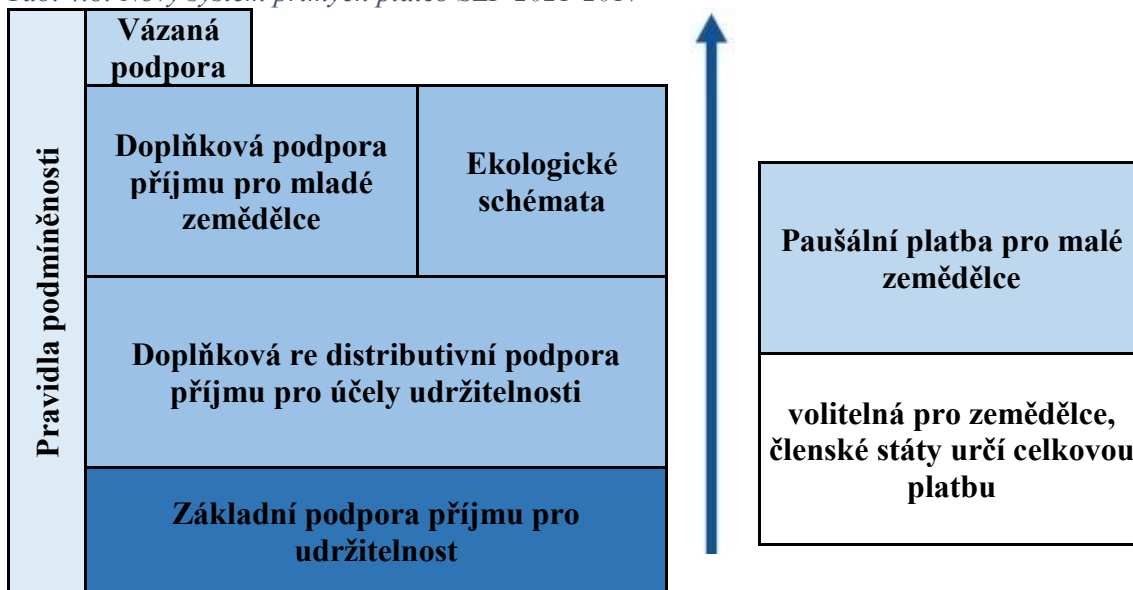
Tab. 4.7: Systém přímých plateb pro SZP 2014-2020

povinné složky (všechny členské státy)	dobrovolné složky (volba členských států)
základní platba	redistributivní platba
ekologická platba	platba pro oblasti s přírodními omezeními
platba pro mladé zemědělce	platba vázaná na produkci
	režim pro malé zemědělce

Zdroj: Swinnen et al., 2015, vlastní zpracování

Tabulka 4.8 zachycuje systém přímých plateb pro budoucí podobu společné zemědělské politiky po roce 2020.

Tab. 4.8: Nový systém přímých plateb SZP 2021-2017

Zdroj: Evropská komise, 2018b, vlastní zpracování

Celý systém přímých plateb je podmíněn hospodařením v rámci zemědělské politiky vždy s ohledem na životní prostředí. Pro poskytování základních plateb jsou stanoveny minimální požadavky na velikost podniku. Platba bude opět poskytnuta na oprávněný hektar obdělávané zemědělské půdy. Nově zavedená **povinná redistributivní platba**³⁷ bude poskytnuta velkým

³⁷ V období SZP 2014-2020 je redistributivní platba jako dobrovolná položka systému přímých plateb

a středním zemědělským podnikům. Současná ekologická platba bude nahrazena tzv. ekologickým systémem. Z tohoto systému bude poskytnuta dodatečná platba pro zemědělce, kteří používají postupy prospěšné pro životní prostředí a klima. Vázaná podpora bude poskytnuta např. na nepotravinářské výrobky, které mohou nahradit fosilní materiál v biohospodářství. Na **vázané platby** může být poskytnuto až **10 % z přímých plateb**.

4.5.2 Změna finanční perspektivy

Jak již bylo zmíněno pro oblast společné zemědělské politiky došlo ke snížení rozpočtu o **12 %**. Tabulka 4.9 porovnává o kolik se snížily finanční prostředky pro Evropský zemědělský záruční fond a pro Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova. V rámci fondu EAGR došlo ke **snížení o 11 %** a ve fondu EAFRD došlo ke **snížení o 28 %**. Pro možné porovnání jsou v tabulce zachyceny výdaje na společnou zemědělskou politiku v období 2014-2020 EU 27, tedy všech členských států bez Velké Británie (Massot, 2018f).

Tab. 4.9: Porovnání finančních prostředků pro oblast SZP za období 2014-2020 a 2021-2027, v mil. EUR (v cenách za rok 2018)

	EU 28	EU 27	EU 27	podíl EU 27
	2014-2020	2014-2020	2021-2027	14-20/21-27
EAGR	309 064,00	286 143,00	254 247,00	-11 %
EAFRD	102 004,00	96 714,00	70 037,00	-28 %
celkem SZP	411 068,00	382 855,00	382 855,00	-12 %
celkem VFR	1 136 105,00	1 082 320,00	1 082 320,00	2 %
% SZP z VFR	36,10 %	35,30 %	28,50 %	

Zdroj: Massot, 2018f, vlastní zpracování

Tabulka 4.10 zachycuje rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé pilíře SZP. V obou pilířích dojde k mírnému snížení finančních prostředků. Jak v současném období, tak i v budoucím období největší alokace připadá na první pilíř především na systém přímých plateb.

Tab. 4.10: Porovnání finančních prostředků mezi jednotlivými pilíři, v mil. EUR, v běžných cenách

	2014-2020	2021-2027
Pilíř 1 (EAGR)	308 726	286 195
přímé platby	291 273	266 325
společná organizace trhů	17 453	19 870
Pilíř 2 (EAFRD)	99 587	78 811
SZP celkem	408 313	365 006

Zdroj: Massot, 2018f a Evropská komise, 2018c, vlastní zpracování

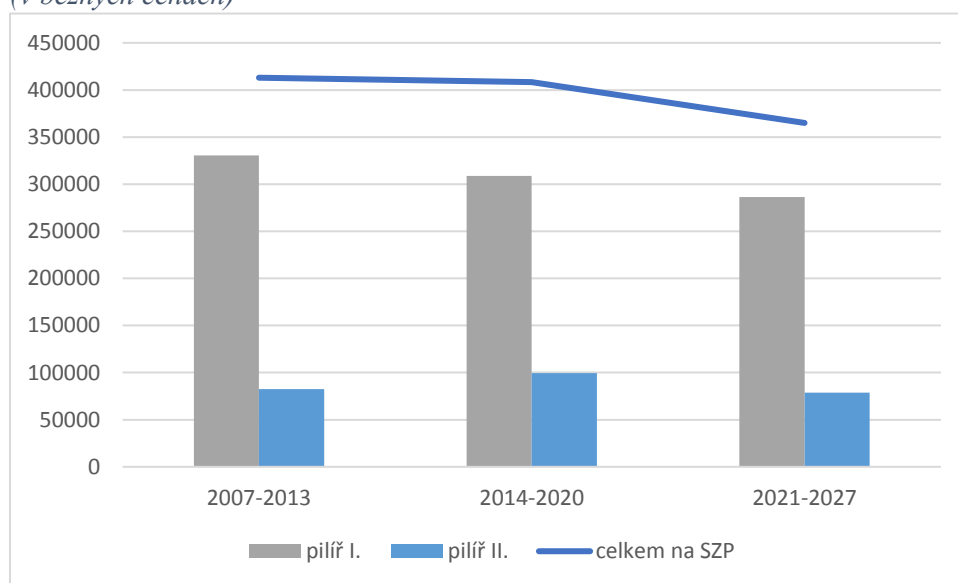
Pro období 2021-2027 připadá na společnou zemědělskou politiku 28,5 % z rozpočtu EU. Z tabulky 4.10 je zřejmé, že dojde ke snížení přímých plateb o 4 % a budou se vyrovnávat úrovně přímých podpor mezi členskými státy. Dojde k mírnému navýšení financí pro tzv.

záchranný systém, který působí v případě krize na trhu se zemědělskými komoditami. V oblasti rozvoje venkova dojde také ke snížení finančních prostředků. Evropská unie se bude méně podílet na spolufinancování programu rozvoje venkova podobně jako u ostatních evropských strukturální a investičních fondů.

V grafu 4.5 je zachycen vývoj rozpočtů na společnou zemědělskou politiku mezi jednotlivými obdobími 2007-2013, 2014-2020 a 2021-2027. Z grafu je patrné, že přetrvává klesající trend ve vývoji. Evropská unie se bude snažit v budoucím období tento trend zachovat a snížit finanční prostředky v jednotlivých pilířích SZP.

Graf 4.5: Vývoj rozpočtu na SZP mezi obdobími 2007-2013, 2014-2020 a 2021-2027, mil. EUR (v běžných cenách)

Zdroj: Massot, 2018f a Bydžovská, 2018, vlastní zpracování

Členské státy budou mít opět možnost, jako v současném období SZP 2014-2020, přesouvat své finanční prostředky mezi oběma pilíři, a to až do výše **15 %** z přímých plateb. Ve stávajícím období mohou státy přesunout z oblasti přímých plateb do oblasti rozvoje venkova a naopak **10 %** přímých plateb.

V současné době dochází k projednávání všech navržených legislativních předpisů v oblasti společné zemědělské politiky pro období 2021-2027 Evropskou komisí v Evropském parlamentu a v Radě EU. Dochází také k úpravám víceletého finančního rámce 2021-2027. Kompletní nařízení i s definitivní podobou VFR by měly být známy po volbách do Evropského parlamentu v květnu roku 2019 (Evropská rada a Rada Evropské unie, 2019).

5 Závěr

Společná zemědělská politika patří k nejstarším politikám Evropské unie. Vyznačuje se moderním přístupem v rámci používání nejnovějších technologií, dodržováním přísně stanovených bezpečnostních a hygienických předpisů, které zajišťují nezávadnost produkce a vysokou kvalitu výroby. Společná zemědělská politika se snaží svou činnost vyvíjet vždy s ohledem na životní prostředí, ke kterému je šetrná a klade velký důraz na rozvoj venkova.

Evropské zemědělství se skládá převážně z malých rodinných farem, které se nacházejí v zemích klíčových producentů a to Francie, Polsko, Itálie a Německo. Zemědělství EU se řadí mezi přední světové producenty potravin a zajišťuje potraviny pro více než 500 mil. evropských obyvatel. Na světovém trhu se zemědělskými komoditami patří mezi největší dovozce a vývozce s hodnotou obchodu 275 mld. EUR za rok 2017. Zemědělství EU zaměstnává 22 mil. obyvatel a okolo 55 % celkové populace EU bydlí ve venkovských oblastech (viz. kapitola 2.2).

Společná zemědělská politika byla vždy financována z rozpočtu Unie. V roce 1962 byl vytvořen Evropský zemědělský orientační a záruční fond, který byl v roce 2007 nahrazen dvěma fondy, a to Evropským zemědělským záručním fondem a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova. Pro období 2014-2020 připadá na SZP 373,11 mld. EUR, což představuje 38,9 % celkových výdajů EU 28. Z důvodu vysoké finanční náročnosti se společná zemědělská politika řadí k nejnákladnějším politikám Evropské unie (viz. kapitola 2.3.3).

Budoucí podoba společné zemědělské politiky po roce 2020 musí čelit mnoha výzvám, jako jsou rostoucí poptávka po zemědělské produkci z důvodu rostoucí populace v globálním měřítku, změna ve spotřebě, rostoucí nároky na nové nepotravinářské výrobky, změny klimatu a vodní zdroje. Evropská unie se také potýká s vnitřními problémy, jako je odchod Velké Británie, což zapříčiní mezeru v rozpočtu EU až ve výši 12 mld. EUR (viz. kapitola 4.5), oblast migrace, problematika bezpečnosti a nekalé obchodní praktiky v potravinovém řetězci. Z těchto důvodů dojde ke snížení finančních prostředků v rámci budoucího víceletého finančního rámce, a tudíž také ke snížení rozpočtu na SZP o 12 %. Finanční alokace pro období 2021-2027 je 382 mld. EUR. Na Evropský zemědělský záruční fond připadne o 11 % méně (celkem 254 mld. EUR) a na Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova připadne o 28 % méně (celkem 70 mld. EUR), (viz. Tabulka 4.7).

V rámci diplomové práce byl analyzován současný stav společné zemědělské politiky, jak poskytování přímých plateb, tak politiky rozvoje venkova. Z dostupného šetření bylo zjištěno,

že současný stav poskytování přímých plateb neodpovídá potřebám zemědělců a nereaguje na aktuální výzvy, kterým evropské zemědělství čelí. Stále přetrvává problém, kdy 80 % celkových finančních prostředků pro přímé platby putuje do 20 % největších zemědělských podniků Evropské unie. Program rozvoj venkova Evropské unie zahrnuje širokou škálu aktivit a politik, které se soustřeďují na ekonomické, sociální a environmentální aspekty a mnohdy jsou z něj hrazeny projekty, které této politice škodí. Pro budoucí období Evropská komise navrhla, aby byl kladen důraz na výkonnost a výsledky SZP, a ne na dodržování pravidel, což by mohlo odbourat nekalé praktiky ve společné zemědělské politice (viz. Tabulka 4.6).

Budoucí podoba SZP bude zaměřena na zvyšování investic do nových technologií a do digitalizace zemědělství, aby toto odvětví bylo více moderní a konkurenceschopnější na světovém trhu.

Systém přímých plateb, který byl zaveden reformou SZP z roku 2013 zůstane ve své struktuře stejný. Dojde pouze ke změně názvů některých složek a některé složky, které byly dobrovolné se stanou povinnými. Celý systém přímých plateb bude podmíněn hospodařením s ohledem na životní prostředí (viz. Tabulka 4.7 a 4.8). V úvodu diplomové práce byla stanovena hypotéza, *zda i v budoucím období bude systém přímých plateb hlavním nástrojem společné zemědělské politiky*. Na základě dostupných informací a analýz provedených v rámci diplomové práce lze hypotézu potvrdit - systém přímých plateb bude zachován a i nadále bude klíčovým prvkem budoucí podoby SZP.

Výdaje na společnou zemědělskou politiku od roku 2007 neustále klesají. Dochází, jak k poklesu celkových výdajů, tak i k poklesu výdajů v jednotlivých pilířích SZP. Rozpočet na SZP bude i nadále klesat v jednotlivých členských státech včetně České republiky, pro kterou se počítá s celkovou alokací 7 732,8 mil. EUR (viz. kapitola 4.4). Pro období 2021-2027 bude připadat na SZP 28,50 % z celkového rozpočtu EU.

Na závěr lze zhodnotit, že nedojde k zásadnějším změnám jak v legislativním, tak ve finančním rámci pro nadcházející období. Dojde ke zjednodušení společné zemědělské politiky prostřednictvím snížení počtu předpisů pro poskytování přímých plateb (viz. Tabulka 4.4 a 4.5) a také ke snížení rozpočtu. Evropská unie se bude snažit více kontrolovat výkonnost a výsledky společné zemědělské politiky, aby finanční prostředky, které jsou poskytovány zemědělcům, byly efektivně využity a nedocházelo stále k nekalým praktikám, které se vyskytují již od doby zavedení přímých plateb.

ZDROJE

Knižní publikace

BEČVÁŘOVÁ, Věra a Ivo ZDRÁHAL. *Rozvoj zemědělství a venkova v evropském modelu agrární politiky: formování strategie v kontextu změn prostředí*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013 a. ISBN 978-80-7375-771-7.

BEČVÁŘOVÁ, Věra a Ivo ZDRÁHAL. *Zemědělská politika a obchod*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013 b. ISBN 978-80-7375-761-8.

Evropská unie v nových podmínkách: kam směřuje její vývoj?. Praha: Newton College, a.s. ve spolupráci se Vzdělávacím střediskem na podporu demokracie, 2017. ISBN 978-80-87764-08-4.

FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. ISBN 978-80-7325-450-6.

FOJTKOVÁ, Lenka a kol. *Postavení Evropské unie v podmínkách globalizované světové ekonomiky*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2014. ISBN 978-80-248-3333-0.

FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-939-9.

HODAČ, Jan, Lubor LACINA a Petr STREJČEK. *Evropské křižovatky*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2014. Politika, Evropská unie. ISBN 978-80-7485-018-9.

KOZELSKÝ, Tomáš. *Společná zemědělská politika po roce 2020: Modernizace a flexibilita*. Měsíčník EU aktualit. 2018, č. 179, s.11. ISSN 1801-5034.

LACINA, Lubor a Antonin RUSEK. *Evropská unie: trendy, příležitosti, rizika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-077-2

LACINA, Lubor, Petr STREJČEK a Petr BLÍŽKOVSKÝ. *Učebnice evropské integrace*. 4. přepracované a aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 978-80-7485104-9.

LOVEC, Marco. *The European Union's common agricultural policy reforms: towards a critical realist approach*. London: Macmillan Publishers Ltd., 2016. 195 s. ISBN 978-1-13757277-6.

MAREK, Dan a Michael J. BAUN. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

NEUMANN, Pavel. *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0814-1.

SWINNEN, Johan et al. *The Political Economy of the 2014 – 2020. Common Agricultural Policy: An Imperfect Storm*. Lanham: Rowman & Littlefield International Ltd., 2015. 596 s. ISBN 978-1-78348-484-3.

Elektronické publikace

AGRIS.cz. *Politiky EU: Společná zemědělská politika po roce 2013- příležitost pro její modernizace – pohled ČR-*. In: agris.cz [online]. 2012 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/Content/files/files/13.pdf>

ANDERSSON, Anna. *Societal Concerns – Domestic Policy choice and international competitiveness*. In: agrifood [online]. 2011 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: http://www.agrifood.se/Files/AgriFood_Rapport_20112.pdf

BUSINESSINFO.cz. *Politiky EU: Historie Společné zemědělské politiky*. In: BusinessInfo.cz [online]. 2009 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/historie-spolecne-zemedelske-politiky-5146.html>

BYDŽOVSKÁ, Marie. *Zemědělství*. In: EUROSOP [online]. 2018 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>

BUCKWELL, Allan, Alan MATTHEWS, David BALDOCK and Erik MATHIJS. *CAP: Thinking Out of the BOX Further modernisation of the CAP – why, what and how*. In: RiseFoundation.eu [online]. 2017 [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: http://www.risefoundation.eu/images/files/2017/2017_RISE_CAP_Summary.pdf

DAVIS, John H. a Ray A. GOLDBERG. *A concept of abribusiness*. In: Digital Library [online]. 1957 [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.32106006105123;view=1up;seq=7>

EUR-LEX. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1305/2013 ze dne 17. prosince 2013*. In: EUR-LEX [online]. 2013a [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1305&from=CS>

EUR-LEX. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013 ze dne 17. prosince 2013*. In: EUR-LEX [online]. 2013b [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1305&from=CS>

EUR-LEX. *Nariadení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1307/2013 ze dne 17. prosince 2013* In: EUR-LEX [online]. 2013c [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1307&from=EN>

EUR-LEX. *Nariadení Rady (EU, EURATOM) č. 1311/2013 ze dne 2. prosince 2013*. In: EUR-LEX [online]. 2013d [cit. 2019-02-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0884:0891:cs:PDF>

EUROPA. *Eurostat regional yearbook 2018* In: Europa [online]. 2018 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9210140/KS-HA-18-001-EN-N.pdf>

EUROPA. *Extra-EU trade in agricultural goods*. In: Europa [online]. 2019 [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_agricultural_goods#EU_trade_in_agricultural_products:_slight_deficit

EUROPA. *Statistika struktury zemědělských podniků*. In: Europa [online]. 2015 [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Farm_structure_statistics/cs

EUROPA. *Statistika zaměstnanosti*. In: Europa [online]. 2017 [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/cs

EVROPSKÁ KOMISE. *Rozpočet EU: Společná zemědělská politika (SZP) po roce 2020*. In: EUROPA [online]. 2018a [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment_cs

EVROPSKÁ KOMISE. *Společná zemědělská politika po roce 2020*. In: EUROPA [online]. 2018b [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/czech-republic/news/180601_spolecna_zemedelska_politika_cs

EVROPSKÁ KOMISE. *Moderní rozpočet pro Unii, která chrání, posiluje a brání – Víceletý finanční rámec na období 2021-2027*. In: EUROPA [online]. 2018c [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/euco-budget-booklet-june2018_cs.pdf

EVROPSKÁ KOMISE. *COMMON AGRICULTURAL POLICY post-2020: simplification and modernisation*. In: EUROPA [online]. 2018d [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/presentations/simplification_modernisation_cap.pdf

EVROPSKÁ KOMISE. *Pracovní skupina pro zemědělské trhy předložila doporučení týkající se zemědělců v rámci potravinového řetězce*. In: EUROPA [online]. 2016 [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3658_cs.pdf

EVROPSKÁ KOMISE. *Vysvětlení společné zemědělské politiky: přímé platby pro zemědělce v období 2015-2020*. In: Publications Office of the EU [online]. 2017a [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/541f0184-759e-11e7-b2f2-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-40843483>

EVROPSKÁ KOMISE. *Evropská komise zahajuje veřejnou konzultaci o budoucnosti společné zemědělské politiky*. In: EUROPA [online]. 2017b [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-187_cs.htm

EVROPSKÁ KOMISE. *Budoucnost potravinářství a zemědělství*. In: EUR-LEX [online]. 2017c [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0713&from=CS>

EVROPSKÁ KOMISE. *Slovník pojmů společné zemědělské politiky*. In: Docplayer [online]. 2015 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/108959479-Slovník-pojmu-spolecne-zemedelske-politiky-aktualizace-z-roku-2015.html>

EVROPSKÁ RADA A RADA EVROPSKÉ UNIE. *Budoucnost SZP po roce 2020*. In: EUROPA [online]. 2019 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/cap-future-2020/>

FANTYŠ, Martin. *Reforma společné zemědělské politiky (SZP) 2014-2020*. In: AGRÁRNÍ KOMORA ČR [online]. 2012 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/12/v/KonferenceSZPbrozura.pdf

HLAVÁČEK, Martin a kol. *Strategie pro růst: české zemědělství a potravinářství v rámci společné zemědělské politiky EU po roce 2013*. In: AGRÁRNÍ KOMORA ČR [online]. 2012 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/12/v/KonferenceSZPbrozura.pdf

INSTITUTE FOR EUROPEAN ENVIRONMENTAL POLICY. *Sustainability policy*. In: iEEP.eu [online]. 2019 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://ieep.eu/about-us/ieep-sustainability-policy>

KUCHYŇKOVÁ, Petra a Iveta PALIČKOVÁ. *ČR a EU-zemědělství*. In: EUROSOP [online]. 2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9109/sekce/cr-a-eu--zemedelstvi/>

MASSOT, Albert. *Fakta a čísla o Evropské unii: Financování společné zemědělské politiky*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018 a [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.3.html

MASSOT, Albert. *Fakta a čísla o Evropské unii: Nástroje SZP a jejich reformy*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018 b [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/107/nastroje-szp-a-jejich-reformy>

MASSOT, Albert. *Fakta a čísla o Evropské unii: První pilíř společné zemědělské politiky (SZP): II – Přímé platby zemědělcům*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018 c [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/109/prvni-pilir-spolecne-zemedelske-politiky-szp-ii-prime-platby-zemedelcum>

MASSOT, Albert. *Fakta a čísla o Evropské unii: První pilíř společné zemědělské politiky (SZP): I – společná organizace trhů se zemědělskými produkty*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018 d [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/108/prvni-pilir-spolecne-zemedelske-politiky-szp-i-spolecna-organizace-trhu-se-zemed>

MASSOT, Albert. *Fakta a čísla o Evropské unii: Společná zemědělská politika (SZP) a Smlouva*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018e [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/103/spolecna-zemedelska-politika-szp-a-smlouva>

MASSOT, Albert. *Fakta a čísla o Evropské unii: Společná zemědělská politika po roce 2020*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018f [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/113/spolecna-zemedelska-politika-po-roce-2020>

MASSOT, Albert. *Fakta a čísla o Evropské unii: Společná zemědělská politika v číslech*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018g [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/104/spolecna-zemedelska-politika-v-cislech>

MASSOT, Albert a François NÈGRE, *Fakta a čísla o Evropské unii: Jednací kolo v Dohá a zemědělství*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018 [cit. 2019-02-28]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/112/jednaci-kolo-v-doha-a-zemedelstvi>

MANAGEMENTMANIA.com. *Dumping* In: ManagementMania.com [online]. 2019 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/dumping>

METODICKÁ PODPORA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE. *Definice pojmu disparita* In: Regionalnirozvoj.cz [online]. 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/diskuze.437/items/definice-pojmu-disparita.html>

MICHALČÁKOVÁ, Anna. *Společná zemědělská politika 2014-2020*. In: AGRI ČR+ [online]. 2015 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.agricplus.cz/spolecna-zemedelska-politika-2014-2020>

MICHALČÁKOVÁ, Anna. *Společná zemědělská politika po roce 2020 – trendy a perspektivy*. In: Zahradil.cz [online]. 2017 [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: http://zahradil.cz/wordpress/wp-content/uploads/2014/11/2017_ND_studie_CAP.pdf

MINISTERSTVO FINANCÍ. *Programové období 2014-2020*. In: Ministerstvo finanční ČR [online]. 2015 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://www.mfer.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/prostredky-alokovane-pro-cr/programove-obdobi-2014-2020>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Hlavní teze ČR při vyjednávání SZP po roce 2020*. In: APIC [online]. 2017 [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <http://www.apic.cz/8172-hlavni-teze-cr-pri-vyjednavani-szp-po-roce-2020.html>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Program rozvoj venkova 2014-2020*. In: eAgri [online]. 2015 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Společná zemědělská politika*. In: AGRÁRNÍ KOMORA ČR [online]. 2014a [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <http://www.akcr.cz/txt/-spolecna-zemedelska-politika>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2012 „zelená zpráva“*. In: eAgri [online]. 2014b [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/291876/Zprava_o_stavu_zemedelstvi_CR_za_rok_2012.pdf

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Společná zemědělská politika po reformě – I. a II. pilíř*. In: eAgri [online]. 2014c [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/spolecna-zemedelska-politika-po-reforme.html>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Dobrovolná podpora vázaná na produkci, dotační podpora spolupráce subjektů v zemědělství a potravinářství a téma diverzifikace*. In: eAgri [online]. 2014d [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/dobrovolna-podpora-vazana-na-produkci.html>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Výroční zpráva pro přímé platby za rok 2017*. In: eAgri [online]. 2018 [cit. 2019-03-014]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/581728/VZ_PP_2017_final.pdf

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2015 „zelená zpráva“*. In: eAgri [online]. 2016 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/481729/ZZ15_V4.pdf

NÈGRE, François. *Fakta a čísla o Evropské unii: Druhý pilíř společné zemědělské politiky: politika rozvoje venkova*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2018 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/110/druhy-pilir-spolecne-zemedelske-politiky-politika-rozvoje-venkova>

RADA EU. *SZP po roce 2020 – výměna názorů*. In: Evropa [online]. Evropská unie, 2017 [cit. 03-18-2019]. Dostupné z: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6766-2017-INIT/cs/pdf>

RAGONNAUD, Guillaume. *Research for Agri committee – CAP reform post -2020- challenges in agriculture*. In: Evropský parlament [online]. Evropská unie, 2016 [cit. 03-18-2019]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/585898/IPOL_STU\(2016\)585898_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/585898/IPOL_STU(2016)585898_EN.pdf)

WORLD TRADE ORGANIZATION. *WTO. History of trade. History of the multilateral trading system* [online]. 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/history_e/history_e.htm

ZOBBE, Henrik. *The economic and historical foundation of the common agricultural policy*. In: *Europe*. 2002. Dostupné z: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/24867/1/cp02mo01.pdf>

THE WORLD BANK. Open Data [online]. 2019 [cit. 2019-03-27] Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS?locations=CZ>

SEZNAM ZKRATEK

AT	Rakousko
BE	Belgie
BG	Bulharsko
CMO	Common market organisation Společná tržní organizace (SOT)
CY	Kypr
CZ	Česká republika
DE	Německo
DK	Dánsko
EAFRD	European Agriculture Fund for Rural Development Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund Evropský zemědělský záruční a orientační fond
EAGF	European Agricultural Guidance Fund Evropský zemědělský a záruční fond
ECU	European Currency Unit
EE	Estonsko
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
ES	Španělsko
EU	Evropská unie
EU 15	Původních 15 členských zemí Evropské unie
EU 27	pro období 2007-2013 všechny členské státy bez Chorvatska

pro období 2021-2017 všechny členské státy bez Velké Británie

EU 28	všechny členské státy
FI	Finsko
FR	Francie
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GB	Velká Británie
GR	Řecko
HU	Maďarsko
IE	Irsko
IT	Itálie
LEADER	Liaison Entrée Actions de Développement de l'Économie Rurale Propojení rozvojových aktivit a venkovské ekonomiky
LT	Litva
LV	Lotyšsko
LU	Lucembursko
MT	Malta
MZ	Mladý zemědělec
NL	Nizozemsko
NUTS	Nomenklatura
PL	Polsko
PP	Přímé platby
PT	Portugalsko
RO	Rumunsko

SAPS	Single area payment scheme Jednotná platba na plochu
SE	Švédsko
SI	Slovinsko
SK	Slovensko
SPS	Single payment scheme
SVE	země střední a východní Evropy
SZP	Společná zemědělská politika
VCS	Dobrovolná podpora vázaná na produkci
VFR	Víceletý finanční rámec
WTO	World Trade Organisation Světová obchodní organizace

Seznam tabulek

Tab. 2.1: Zemědělství ve vybraných členských státech Evropského hospodářského společenství v letech 1950 až 1960

Tab. 3.1. Koncept nového systému přímých plateb

Tab. 3.2: Rozdíl ve finančních rámcích za období 2007-2013 a 2014-2020 v mil. EUR, (v cenách za rok 2011)

Tab. 3.3: Alokace finančních prostředků na SZP ve VFR 2014-2020, v mld. EUR (v běžných cenách za rok 2011)

Tab. 3.4: Podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti a HDP v České republice

Tab. 4.1: Závislost na přímých platbách dle jednotlivých zemědělských komodit EU 27, 2011-2013

Tab. 4.2: Víceletý finanční rámec pro období 2021-2027 v mil. EUR, (v běžných cenách)

Tab. 4.3: Výdaje na oblast SZP pro období 2021-2027 ve vybraných zemích, v mil. EUR, (v běžných cenách)

Tab. 4.4: Požadavky na opatření v oblasti životního prostředí a klimatu v současném a budoucím období SZP

Tab. 4.5: Požadavky v oblasti přímé podpory pro mladé zemědělce v současném a budoucím období SZP

Tab. 4.6: Systém kontrolování výkonnosti SZP

Tab. 4.7: Systém přímých plateb pro SZP 2014-2020

Tab. 4.8: Nový systém přímých plateb SZP 2021-2017

Tab. 4.9: Porovnání finančních prostředků pro oblast SZP za období 2014-2020 a 2021-2027, v mil. EUR (v cenách za rok 2018)

Tab. 4.10: Porovnání finančních prostředků mezi jednotlivými pilíři, v mil. EUR, v běžných cenách

Seznam grafů

Graf 2.1: Princip dvou pilířů SZP před a po reformních opatřeních

Graf 2.2: Regiony NUTS 2 s největším objemem produkce vybraných obilovin v roce 2016

Graf 2.3: Využití zemědělské půdy EU 28 v roce 2013

Graf 2.4: Podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti ve vybraných členských zemích EU, za rok 2015

Graf 2.5: Zaměstnanost v zemědělství podle věkových kategorií, 2016

Graf 2.6: Vývoj mezinárodního obchodu se zemědělskými produkty EU-28 v miliardách EUR, 2002–2017

Graf 2.7: Hlavní obchodní partneři EU-28 v zemědělské produkci v roce 2017

Graf 2.8: Výdaje na SZP podle členských států EU, 2017

Graf 2.9: Podíl přímých plateb a doplňkových plateb ČR mezi lety 2004-2013

Graf 3.1: Průměrná hodnota přímých plateb v EUR/ha za rok 2015

Graf 3.2: Rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé režimy přímých plateb za rok 2015

Graf 3.3: Alokace přímých plateb členských států podle VFR 2014-2020

Graf 3.4: Alokace finančních prostředků pro rozvoj venkova v členských státech EU

Graf 4.1: Veřejná konzultace na téma modernizace a zjednodušení SZP

Graf 4.2: Výdaje na přímé platby napříč Evropskou unií pro období 2021-2027, v mil. EUR (v běžných cenách)

Graf 4.3: Výdaje na oblast rozvoje venkova pro období 2021-2027 mezi členské státy EU, v mil. EUR (v běžných cenách)

Graf 4.4: Finanční prostředky pro přímé platby a oblast rozvoj venkova v období 2014-2020 a 2021- 2027 pro ČR v mil. EUR

Graf 4.5: Vývoj rozpočtu na SZP mezi obdobími 2007-2013, 2014-2020 a 2021-2027, mil. EUR (v běžných cenách)

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO;
- souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 23.4.2019

Bc. Nikol Matulová

Bc. Nikol Matulová